

NAȚIUNEA ROMÂNĂ

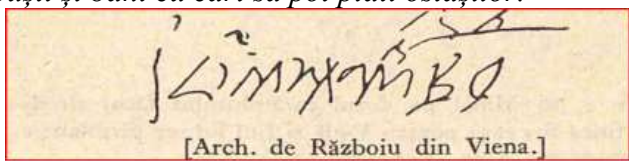
Epopeea Viteazului Mihai (38)

Ing. Angela FAINA

„Nu-mi las nimănui țara și neamul nici mort !”

Banii pentru armată soseau mereu cu întârziere

Din această cauză, una din marile sale nemulțumiri era că împăratul nu trimitea banii pentru armată la timp, găsind diverse pretexte, doar pentru a-i zădărnici planurile și a-l descuraja pe Mihai în acțiunile sale viitoare. În această perioadă, Mihai era îngrijorat ca nu cumva oștenii săi neplătiți, să se răscobile sau să treacă la inamic. „Mihai și-a pierdut răbdarea, sufletul său se umple de mânie și se înstrăinează de noi” -spune un comisar imperial. Încă din vara anului 1598, deci după ce făcuse acel tratat cu împăratul, Mihai scrie foarte îngrijorat comisarilor imperiali din Ardeal și le solicită ajutorul promis. El era un om de acțiune și nerăbdător să-și vadă realizate faptele planificate: *„Să se trezească deci Măriile Voastre și să se îngrijească mai bine de lucruri: căci aceasta o cere acuma vremea, că Dumnezeu mi-i martur că eu nu zăbovesc, ci sunt gata să-mi vărs sângele pentru Creștinătate. Nu pot da bani ostașilor, cari fără bani, nu merg. Mă tem și de aceea ca nu cumva, văzând pe dușman și neavând bani, să nu se împrăstie. Măriile Voastre să mă ierte că scriu cu atâta îndrăzneală căci sunt silit a o face. Mă mir că n-aveți încă nici o tabără, deci îngrijiți-vă să se adune ostașii în tabără. Acestor pedești trimiteți-le de acolo din bielșug praf și puști și bani cu cari să pot plăti ostașilor.*

Semnătura lui Mihai

Din curțile noastre de la Ploiești, în 6 Iulie, anul 1598, Mihail Voievod ” -Nicolae Iorga -,Scrisori de boieri și Domni”-1925

Privitor la plățile soldaților, Mihai le scrie solilor săi, banul Mihalcea și Stoichiță vistiernicul, să transmită împăratului Rudolf al II-lea următoarele: *„Măria sa împăratul și Sfatul Împăratului și cu cei 7 herțegi, (arhiduci) și cu*

ceilalți Domni creștinești și împreună cu țara Măriei Lui, bine să ia aminte și să grijească, că Ardealul și Țara Românească în ce loc sunt; tot norocul creștinătății este aruncat pe aceste două țeri-că Dumnezeu să ferească, de-ar apuca turcul aceste două țeri, ar fi pieire a toată creștinătatea, cum Dumnezeu să ferească de aceia ! Drept aceia să aibă grijă Măria Lui de leafa oștilor!-Ghenarie(Ianuarie) 26,anul 1600, Mihail Voievod”- Nicolae Iorga-„Scrisori de boieri, scrisori de Domni” -1925

Într-o altă scrisoare, Mihai se exprimă astfel: *„Nu putem hrăni oastea cu vorbe !”* Comisarilor imperiali specificau în continuare împăratului: *„Poate Majestatea Voastră îl târăgănează atât de mult, pentru ca oastea sa să se împrăstie și el să rămână singur, dând de înțeleș că Majestatea Voastră fiind prea puternică, ar vrea să-l gonească din țară, ca și cum n-ar fi vrednic pentru aceasta.”*

După o nouă scrisoare goală de conținut a împăratului, Mihai, chinuit de neastâmpăr, îndoială și de lipsa de bani, le comunică imperialilor marile lucruri pe care le-ar putea face dacă ar primi banii necesari armatei: *„cucerirea Moldovei, a Poloniei, a pașalâcului unguresc, deci a întregului șes al Panoniei, a țărilor de pe malul drept al Dunării, luarea Constantinopolului, eliberarea Mormântului Sfânt”... etc.*

Până nu avea susținere clară, regulată și promptă el nu putea să întreprindă aceste acțiuni de anvergură. Diplomații Casei de Austria îi prezintă împăratului situația în care se află oastea transilvană, convinși de gravitatea neachitării soldelor: *„Ostașii lui Mihai s-au revoltat și îi strigau lui Mihai să scoată ducații pe care i-a primit de la Majestatea Voastră și să le plătească lor, de nu, ei vor găsi alt stăpân, pomenindu-l pe Sigismund, sau, îl vor sluji în curând pe turc.”*

Împăratul de Habsburg, Rudolf al II-lea blochează pentru a câta oară ? ajutoarele cerute de Mihai. El, conducătorul de oști, nu mai avea cu ce-și plăti ostașii. În acest fel, se pare că împăratul încerca să îl forțeze pe Mihai să părăsească Ardealul, în lipsa posibilității de a-și întreține și plăti o armată corespunzător de mare. Neavând ajutoare,

suficiente, el este pus mereu în situații deznădăjduite, nutrind mari griji pentru armata sa. „Prea mulți negociatori și prea multă diplomatie - cum scrie Nicolae Iorga - din partea imperialilor, toate acestea, au complicat lucrurile” - iar împăratul bolnav și în vârstă, ocupându-se mai mult cu ocultism și alchimie, stând mai mult în laboratoarele sale și făcând experiențe, nu mai știa care din ei este sincer sau care vede cu claritate situația.”

Lui Vodă Mihai nu i se acorda întotdeauna puterea de decizie

Un alt fapt care îl deranja pe Mihai; nu i se lăsa întotdeauna puterea decizională, fiind mereu amânat sau amăgit. Mihai avea de luat decizii uneori rapide, pe moment, iar încetineala colaborării cu imperialii îi încurcau planurile și-l puneau în situația de a nu putea lua cele mai pertinente măsuri în situațiile ce se iveau. „*Mihai să lupte cu cine vrem noi și când vrem noi !*”-i se transmitea din partea Casei de Austria. Deci el vedea aceste răspunsuri ca pe o lipsă de încredere din partea imperialilor, ca pe o umilință și lipsă de apreciere a potențialului său decizional, deși Mihai a dovedit de atâtea ori, de-a lungul anilor că își pune toată energia și abilitatea în a susține lupta antiotomană, respectând tratatele semnate cu creștinătatea.

Șantajul, amenințarea voalată, ipocrizia și cinismul vor fi utilizate pentru a-l intimida și a-l face să renunțe la obiectivele sale. Rudolf al II-lea îl voia pe Mihai doar ca un bun executant al ordinelor sale, nu accepta ca Mihai să aibă propriile planuri, idei și politică militară în zonă, decât cea a imperialilor, în deplină ascultare.

Uneltirile ungarilor care creau mereu o situație de instabilitate internă

O altă nemulțumire a lui Mihai este situația în care se găsea față de uneltirile nobililor unguri, pe care nu se putea baza, care preferau să rămână sub vasalitatea turcească și-l îndemnau și pe el să se supună turcilor printr-o politică opusă imperialilor, dușmanii ungarilor.

Încă dinainte de bătălia de la Călugăreni, Mihai nu era mulțumit și nici nu agreea colaborarea cu ungarilor. Iată ce mesaj transmitea Mihai solului polonez, impresii pe care le-a avut încă de la

primele contacte cu ei, în anul 1595: „*Nu am nicio încredere în unguri, din care sunt în jurul meu 7.000, ba mă tem mai mult de ei decât înainte vreme, de turcii care erau sub stăpânirea mea. Eram mai sigur sub turci de cum sunt sub creștini acum. (...)*”

Pericolul și inamiciția polonezilor

Polonia și Ieremia Movilă pe de o parte, nu-i erau deloc prieteni, iar pe armata lui Basta din Ungaria Superioară care lăncezea, nu putea să se bazeze. Mihai continuă demersurile diplomatice în zonă, pentru a-și asigura liniștea la hotare. El este omul acțiunii, al faptelor mari, concrete, are mereu atât planuri militare cât și politico-diplomatice, observând cu atenție evenimentele și intențiile vecinilor, ducând o largă paletă de activități diplomatice cu toți vecinii din zonă.

Versuri scrise de autori populari:

Să voiesc, să nu voiesc
Beciul mic să îl păstrez ?
Fântânile s-otrăvesc
Și pe turci să îi zdrobesc ”

(autor necunoscut-rapsod popular. Beci =Viena, Beciul Mic = Alba Iulia)

Recunoașterea din partea turcilor a domniei lui Mihai în Valahia și Ardeal

La 9 martie 1600 Mihai primește delegația turcă la Brașov, unde i se înmânează însemnele domniei. În acel moment, deși era vasalul împăratului, el a înțeles că trebuie să aibă o bună vecinătate cu turcii, pentru a-și asigura succesul pe care îl dorea în Ardeal. În toamna anului 1599, pentru a avea asigurată liniștea la Dunăre în timpul atacului Transilvaniei, otomanii fiind o reală amenințare, Mihai reușește înțelegerea cu turcii de a nu fi atacat în această perioadă. Mihai a comunicat rapid această reușită împăratului, deci nu făcea lucruri pe ascuns față de Casa de Austria; mai mult, chiar împăratul, încerca o pace cu turcii, în octombrie 1599, dar el, spre deosebire de Mihai, nu a reușit s-o finalizeze.

Mihai primește **steagul și însemnele domniei** de la turci pentru a se asigura de liniște din partea lor la granița de la Dunăre, în sud. Mahmud Pașa i-a fost intermediarul față de sultan. Predarea însemnelor de domnie a întârziat din cauza iernii. Delegația turcească va fi primită la Brașov, în martie 1600. În ianuarie 1600, Mihai avea să

primească soli de la vizirul turc, de la hanul tătar, în prezența unui sol imperial al Casei de Austria. În prezența ambelor părți, Mihai negocia în continuare situația din zonă, pacea sau războiul.

Vrând să acționeze în consens cu politica imperială, adică să aibă de la împărat acceptul în deciziile sale, Mihai îl trimite din nou, pe banul Mihalcea ca sol la împărat cu întrebări ce necesitau răspunsuri urgente, referitor la politica

Theodor Aman-pictură: „Soli turci aduc daruri lui Mihai Viteazul”

Imagine luată de pe commons.wikimedia.org comună față de turci. Trebuiau luate decizii rapide pe care Mihai le aștepta cu mare nerăbdare. Împăratul îl amână pe banul Mihalcea, care trebuie să insiste prin comisarii imperiali să-l urgenteze pe împărat să-i răspundă, pentru că, la rândul său, Mihai este în situația că nu știe ce răspuns să dea solilor turci; era împiedicat de lipsa răspunsului de la împărat.

Deci prin întârzierile și atitudinea sa, Rudolf al II-lea îi creează probleme și-l încurcă pe Mihai în luarea unor decizii grabnice și foarte importante pentru creștinătate. Mihai, spre binele acesteia, acționează mereu la timp, însă împăratul ca de obicei, tergiversează lucrurile, atitudinea sa fiind foarte păguboasă și iritantă pentru Mihai. Iată un extras din scrisoarea banului Mihalcea, din „Scrisori de boieri și Domni” din 1925 al lui Nicolae Iorga, referitor la gravele întârzieri produse de tergiversările împăratului. Fiind trimis ca soli, banul Mihalcea și Petru Armeanul, așteptau decizia din partea împăratului într-o

situație critică, ce necesita un răspuns de dat turcilor: pace sau război. Unul din soli se exprimă astfel: „... am fost trimis de preaîndurătorul meu Domn, Mihai, la Măria Sa, ca să arate cererile sale Măriei Sale Împăratului, prin scrisoare, te rog deci pe d-ta cu cea mai mare stăruință, ori să-mi dea răspuns, ori să vii însuși încoace și la Domnul meu, căci nu e vreme de pierdut; căci acum cer turcii pace și Domnul meu nu știe de ce să se apuce. D-ta vei afla aceasta și de la dumnealui Carlo Magno și-ți voi scrie și d-tale, pentru mai multă siguranță, toate învățăturile ce Domnul meu mi le va da. Deci să te gândești d-ta foarte bine, și să vii cât poți de iute la Domnul meu. Iar, dacă d-ta nu poți să vii, eu mă duc de aicea, că nu mai pot aștepta; că așa e și voia Domnului meu prea-îndurător. Turcii, și ei așteaptă greu răspunsul, și Domnul meu nu le poate da niciunul până nu știe care e voia Măriei Sale. Pentru aceia cer din nou, cu tot dinadinsul, ca d-ta să binevoiești a veni cât mai iute, ori să-mi dai răspuns prin scrisoare, de ce să mă țin și ce trebuie să arăt Domnului meu.” Printre altele, fiind mediatorul imperialilor cu turcii, Mihai sprijinea cererea otomanilor la împărat, de a-l elibera pe Ali Pașa, care era închis în cetatea Hust, câțiva zeci de kilometri la nord de Tisa.

Într-o altă solie, Mihai duce tratative cu Hănia tătară pentru a o opri să colaboreze cu turcii. La 5 ianuarie 1600, din Satu Mare, Mihail Székely îi scrie lui Ioannis Barvitius situația în care se afla Mihai: „Împăratul turc îi oferă tot ce și-ar dori, numai ca el să i se supună și să poarte războiul împotriva noastră. Iar dacă ai chibzui și ai pune în balanță toate împrejurările, una atârnă mai greu decât celelalte; una păstrează reputația, măreția, faima, progresul creștinătății, iar cealaltă-să ne ferească Dumnezeu atotputernicul ! Exact contrariul în toate. Adesea, din cauza unor lucruri mărunte și rele îi pierde unuia pofta pentru lucrurile mari, care nu mai pot fi recuperate.” În acea perioadă, Vodă Mihai era nemulțumit și chiar mâhnit de modul în care a fost tratat de către Casa de Austria, care continua să aibă un comportament bănuitor față de el, tergiversa plata armatei și îl ducea cu vorba referitor la stăpânirea Ardealului.

Într-o discuție cu Teodosie Rudeanu, marele logofăt, Mihai se exprima astfel: „*Eu văd că acești nemți, îmi pun la îndoială credința mea, dar de ce fac ei asta, nu știu ! Oare pentru că am primit steagul de la turci ? Nu se gândesc că așa era lucrul cel mai socotit ? Trebuia să trec din porunca Maiestății Sale Cezaree în Transilvania și dacă nu încheiam înțelegere cu Mahmud Pașa, armata otomană ar fi pustiit Țara Românească, iar eu... cine știe ? Nu aș fi putut să cuprind Țara Ardealului. Vezi, înțelepciunea trebuie să aibă preț în arta diplomatică.*”

Solia turcească trimisă de sultan ca urmare a înțelegerii din toamna anului 1599, a sosit în primăvara anului 1600. Mihai a primit-o la Brașov, în timp ce se desfășura Dieta transilvană. Turcii au venit să materializeze această înțelegere prin aducerea steagului și a însemnelor domniei. Sultanul recunoștea stăpânirea lui Mihai asupra Transilvaniei și a Valahiei, iar pentru Mihai, era un semn de pace și liniște la granița sa. Acum, sultanul îl proteja pe Mihai chiar și în fața polonezilor, cerându-le acestora „**să nu-l tulbure pe acest învingător pocăit !**” Mihai intrase aparent, în grațiile turcilor. Sultanul Mehmet al III-lea și Mahmud Pașa, i-a trimis ca solie lui Mihai pe diplomatul Hussein Aga și alte importante personalități de la Poartă, însoțit de cinci turci foarte importanți și alți 100 de delegați otomani. Comisarii imperiali David Ungnad și Mihail Székely erau de față. Întâmpinarea solilor islamici a fost fastuoasă și a avut loc la 9 martie 1600. Mihai îi primește însoțit de 4.000 de călăreți. Întâlnirea cu Hussein a avut loc în câmp deschis, la poalele Tâmpiei. Au descălecat, s-au salutat cu mare reverență și s-au îmbrățișat îndelung. Hussein Aga i-a desprins lui Mihai sabia de la cingătoare și a înlocuit-o cu un iatagan, împodobit cu aur și pietre prețioase, dăruit de sultanul otoman; apoi i-a prezentat două drapele din mătase roșie, în semn de protecție și de recunoaștere a lui Mihai ca domn al Ardealului și a lui Nicolae Pătrașcu, fiul său, ca domn al Valahiei, însemne pe care Mihai le-a sărutat cu nesaț, în văzul tuturor. Cei doi și-au mai făcut reciproc și alte daruri, după care au încălecat pe cai, îndreptându-se spre oraș. La intrarea în Brașov, la comanda lui Mihai s-au descărcat tunurile mari, care au impresionat asistența. De o

parte și alta a drumului parcurs până în oraș, se aflau înșiruiți membrii gărzii domnești, îmbrăcați în uniforme de culoare roșie și albă. În acest fel, prin această manifestare, Mihai a încercat să atragă atenția asupra faptului că este binevăzut de turci.

„Cine are ochi să vadă și cine are urechi de auzit, să audă !” - voia desigur să transmită Mihai, un mesaj Casei de Austria.

Escaladarea tensiunilor și divergențelor cu Casa de Austria și generalul imperial, Giorgio Basta.

Voievodul Mihai a menționat în repetate rânduri că a intrat cu puterea armată în Ardeal cu acordul împăratului și că a cucerit această țară pe cheltuiala sa, și riscul vieții lui, fără să fie ajutat de oastea imperială din Ungaria de Sus, aflată sub ascultarea lui Giorgio Basta, iar apoi a cedat-o Maiestății Sale.

El era hotărât să părăsească Ardealul și să îndeplinească alte mari fapte în folosul creștinătății dacă împăratul desemna pe unul din frații săi, Maximilian sau Matthias la cârma Transilvaniei. Când Mihai a aflat că cei doi arhiduci refuză guvernarea Ardealului și că împăratul dorește s-o lase lui Giorgio Basta, el „a fost cuprins atunci cu iuțea de o furie împinsă până la nemărginire.”

Un aviz apărut la jumătatea lunii martie 1600, la Tokay, în Ungaria, relatează: Mihai- Vodă a făcut declarația că „*mai bine să i se taie capul decât să cedeze Ardealul lui Basta.*” Giorgio Basta, invidios și răuvoitor, îl denigra pe Mihai de fiecare dată când avea prilejul, arătând că nobilii ardeleni îl urăsc pe valah, că Mihai a primit steagul turcului, că a cucerit Ardealul fără acceptul maiestății sale, că nu vrea să părăsească scaunul de crai al Ardealului, născocind alte fapte defăimătoare. Basta cerea mereu împăratului ca armata imperială să intre cu forța în Ardeal și să-l scoată pe Mihai din domnie.

La 20 martie 1600, generalul Giorgio Basta îi scrie arhiducelui Matthias, fratele împăratului Austriei, următoarele: „*Datoria mea mă face să mă gândesc permanent în ce mod s-ar putea frâna obraznicia voievodului român, care, abuzând de clemența Majestății Sale, a devenit atât de trufaș, încât să-și închipuie că este confirmat în*

provincie.” Sesizând adversitatea și dușmănia dintre cei doi, comisarul Carlo Magno îi scrie arhiducelui Maximilian la 20 martie 1600 următoarele: „*Domnul voievod este atât de pornit împotriva lui Giorgio Basta încât ar fi bine ca acesta să fie mutat în alt loc și înlocuit cu altcineva care să întrețină legături cu domnul voievod.*” Comisarii imperiali David Ungnad și Mihail Székely îl povățuiau pe împărat: „*Fie că cedează Ardealul, fie că nu, el nu trebuie să ne devină vrăjmaș. Trebuie procedat cu binișorul cu el, numai să nu ne devină ostil.*” Se temeau de Mihai, cunoscându-i calitățile deosebite pe care le demonstrase pe toate planurile: politic, militar și diplomatic.

La 31 martie 1600, de la Alba-Iulia, prin scrisoarea adresată împăratului, comisarii imperiali Mihail Székely și David Ungnad raportează despre dificultatea negocierilor cu Mihai-Vodă privitor la Ardeal. Ei confirmă că Mihai s-ar fi exprimat astfel: „*de ce vrea Majestatea Voastră să se împovăreze și să se ostenească cu Transilvania ??...(..) Maiestatea Voastră aveți și fără de aceasta, hotare întinse și destul lucru cu acelea.*”

Tensiunea creștea continuu între Mihai și Casa de Austria. Împăratului nu-i convenea hotărârea lui Mihai de a rămâne la cârma Transilvaniei ca s-o păstreze pentru sine și mai apoi s-o transmită fiului său, Nicolae, așa cum Mihai a cerut hotărât, în repetate rânduri. În calitate de Crai al Ardealului Mihai și-a asumat drepturi depline, ceea ce era considerat de împărat ca un abuz, o faptă obraznică. În schimb, Mihai considera că Transilvania i se cuvine lui și urmașilor săi, din moment ce el a cucerit-o cu sabia sa, fără ajutorul împăratului, ci pe cheltuiala și riscul său. Această stare de lucruri nu i-a convenit împăratului, care ar fi dorit ca Mihai să se reîntoarcă în Valahia și să lase Ardealul sub influența habsburgică, condusă de un alt principe, ușor de manevrat și ascultător față de Casa de Austria și care să-i urmeze instrucțiunile. Dar ceea ce gândea, nu putea să o spună pe față, încerca prin tergiversare și scrisori ambigue să mai profite de el, deși îl bănuia de gânduri ascunse, mai ales în relația cu turcii.

Ceea ce voia Mihai, era să aibă puterea de decizie ca domn, în Ardeal. Semeția și determinarea sa de a stăpâni Ardealul pe care l-a cucerit cu paloșul său, planul său de a intra în Moldova și în plus, perspectiva că ar putea să-și constituie un stat românesc mare și puternic, condus de un valah în coasta imperiului, a accentuat teama austrieților de a nu pierde Transilvania, provincie, pe care o doreau sub totala stăpânire a lor. Prin Mihai, ei nu erau convinși că o stăpâneau cu adevărat. „Pohtele” lui Mihai erau considerate nesăbuite.

De asemenea nu era acceptată cererea lui Mihai, ca teritoriile aparținătoare inițial Ardealului, dar acaparate de Casa de Austria în 1593, Solnoc, Sălaj, Hodod, Crasna, Bihor, Zarand, Maramureș, Hust, etc. să intre din nou în posesia Ardealului, deci a lui Mihai.

Despre aceste teritorii, Vodă Mihai, zicea: „*fiind ocupate samavolnic de Casa de Austria, nu i se cuveneau împăratului*”. Bineînțeles că în strategia sa de a acapara noi și noi teritorii sub stăpânire, împăratul se împotriva față de cererea lui Mihai de a-i ceda aceste teritorii, recent intrate sub dominația Casei de Austria și care până în 1593 fuseseră ale principatului independent al Transilvaniei. Împăratul considera că Mihai este obraznic, fapt care îl comunică sultanului, pentru a-l denigra pe Mihai și a-i slăbi prestigiul în fața Porții Otomane.

La Roma, apărea o știre în care se spunea: „*Împăratul creștin i-ar fi dat de înțeles sultanului (spre a-l face să creadă că o face în interesul turcilor), că Mihai este grec, prin urmare de puțină încredereși că Mihai cere mai mult decât i se cuvine. Se crede că în acest chip, împăratul ar fi vrut să înșele și pe unul și pe altul.*”

Intrigi și trădări, chiar din partea celui care trebuia să-l sprijine. Împăratului i se pot reproșa multe aspecte negative în legătură cu atitudinea sa față de Mihai. Lui Mihai, așa cum s-a văzut, mereu i se găsea câte-o vină, atât din partea nobililor unguri cât și din partea diplomaților trimiși în diversele misiuni la Mihai. Unii dintre aceștia, din diferite motive, căutau mereu ocazia de a-l defăima. Rezerva împăratului austriac față de Mihai, se accentuează și datorită rapoartelor

diplomaților săi, sau a celor papali, cu care era în legătură. Diplomația, Curtea și Casa de Austria, manevrată și ea la rândul ei, de unele zvonuri false, a devenit foarte prudentă față de Mihai. Era circumspectă.

I se reproșa printre altele că joacă necinstit din punct de vedere politic și diplomatic, are relații prea apropiate cu turcii și este necredincios creștinătății. Mihai trebuia să fie foarte diplomat, să afle în taină toate intențiile și planurile, acțiunile vecinilor și a marilor puteri, pentru a rezista în acest hățiș de manipulări, intrigi și adversități. El trata cu Imperiul austriac, cu Regatul unit al Poloniei și Lituaniei și Imperiul Otoman; mari puteri vecine, cu care trebuia să întrețină relații diplomatice oficiale, iar prin spionii săi, să afle de intențiile și planurile lor ascunse. De aceea, el își trimite spionii să afle în secret, cât mai multe informații, de la cât mai multe surse, oficiale și neoficiale, pentru a-și făuri o imagine realistă a situațiilor ce se puteau ivi. Cele venite pe cale diplomatică oficială, nu-i asigurau o viziune de ansamblu reală, a evenimentelor ce s-ar fi putut derula în viitor. Uneori, trebuia să fie atât de abil din punct de vedere diplomatic, încât să mențină relațiile chiar și cu turcii și tătarii, nu numai cu creștinii, pentru a le afla intențiile și a se putea apăra împotriva planurilor lor. Abilitatea sa diplomatică și deciziile sale nu erau întotdeauna agreeate de polonezi, nici de turci sau de austrieci, care îl suspectau mereu.

Italianul Bruto Amante releva în evocarea istorică „La Romania illustrata. Ricordi di viaggio”, apărută la Roma că „victoriile lui Mihai au ațâțat din toate părțile dușmani invidioși și care căutau ocazia potrivită pentru a-l îndepărta.” Cei care nu-l vedeau cu ochi buni pe Mihai și fiind invidioși pe succesele sale, căutau să aducă false dovezi despre așa-zisa rea credință a lui Mihai. Însă el sublinia mereu că este devotat creștinătății, împăratului, și efortul său este depus pentru pieirea „semilunei”. Mihai a și demonstrat că era sincer credincios împăratului în lupta comună contra otomanilor, pe care Mihai mai mult îi ducea cu vorba, căci în realitate, el era sincer de partea creștinilor. Faptele sale au fost mereu în

concordanță cu acest principiu. Lupta pe față cu turcii a fost acerbă.

În noiembrie 1599, Mihai era perfect conștient de jocurile politice și militare manevrate de puternicii lumii. Se referea la unele tactici pe care le cunoștea. Sesizase manevrele ipocrite și nesincere utilizate de capii acestor imperii: „*Nu pe altă cale a luat sultanul toată lumea, decât că a făcut tratat cu unul din dușmanii săi și a bătut pe altul, ca apoi, după biruință să-i întoarcă arma celui dintâi.*” Deci era conștient că în caz de nevoie, poate, ar putea face și el la fel.

Amânat mereu la plata armatei, cu care nu putea să țină piept „turcului” dacă nu era plătită, Mihai era mereu singur și în nesiguranță în fața primejdiei otomane pe care trebuia să o evite atât pentru Transilvania cât și pentru Valahia; o sarcină mai grea, pentru că acum trebuia să apere două țări, nu una. Mihai era într-o stare de îngrijorare permanentă, pentru că împăratul îl punea mereu într-o situație de așteptare, o dependență periculoasă, în treburi foarte importante; apărarea țării.

Lăsat mereu într-o stare de nesiguranță de către împărat, în aceste condiții, el trebuia printr-o metodă sau alta să-și asigure liniștea din partea otomanilor. Și aceasta o putea face, doar ținând pe turci în șah, amăgindu-i, ducându-i cu vorba, câștigând timp, chiar plătindu-le cu bani grei prietenia de moment. Se pare că trimitea sultanului și pașalelor cadouri și galbeni, pentru a-i ține departe de orice intenție de năvălire. Nu avea de ales.

Va urma

ALEXANDRU IOAN CUZA – MENTORUL TAINIC AL IDEILOR EMINESCIENE PRIVIND EDIFICAREA ROMÂNIEI ÎNTREGI

MOTTO:

*„Jur să păzesc cu sfințenie drepturile și interesele patriei,
să fiu credincios Constituției, în textul și spiritul ei, să
priveghez la respectarea legilor pentru toți și în toate,
uitând toată prigonirea și ura, iubind deopotrivă pe cel ce*

*m-a iubit și pe cel ce m-a urât, neavând înaintea ochilor
mei decât binele și fericirea nației române”.*
Jurământul de credință al domnitorului Cuza

*Eminescu-i steaua care-a răsărit pe bolta
cerească a bătrânei Moldove, s-a transformat în
luceafărul care a luminat cu razele lui vatra
sfântă a neamului, în cruciș și-n curmeziș, a
devenit port-drapel al luptei pentru apărarea
tinerei României, a fost jertfit de potrivnicii
neamului pe altarul Daciei celei Mari și mult
visate, iar chipul și spiritul lui s-au întrupat în
cometa care a prevestit prin semne cerești
nașterea României Întregite.*

*

1. Urma stelei călăuzitoare spre România Întregită

• Mihail, cel de-al șaptelea dintre cei 11 copii ai lui **Gheorghe și Raluca Eminovici**, născut la 15 ianuarie 1850 în orașul **Botoșani**, principatul **Moldovei**, și-a afirmat din fragedă copilărie iubirea launtrică față de neam și vatră. A avut șansa de a se naște într-o epocă extrem de agitată, când ideea autodeterminării neamului românesc a cunoscut o revigorare fără precedent. Pietrele de temelie ale dragostei față de neam au fost puse în familie, în școala primară și gimnazială, precum și în mediul etnospiritual al mănăstirilor în care au viețuit surori călugărite ale mamei sale.

Copil fiind, a adunat și adăpostit în ungherele minții atât imagini ale locurilor și melegurilor natale, cât și ale universului familial, cu părinții și bunicii, frații și surorile sale, precum și cu rudele apropiate sau mai îndepărtate.¹

Legătura conștientă și tainică cu lumea moșilor și strămoșilor lui s-a întărit din clipa în care a fost nevoit să plece din vatra în care a văzut lumina zilei și să învețe carte „între străini”, într-o limbă străină de limba mamei sale, pe un pământ al neamului înstrăinat datorită unor vremuri grele și ale unor neamuri rele.

• În toamna anului 1858, **Mihail** a ajuns în orașul **Cernăuți**, capitala **Bucovinei** - ținut românesc ocupat de austrieci în anul 1774 -, pentru a învăța carte, alături de alți frați ai săi, la o școală

nemțească. Acolo s-a trezit într-o altă lume, cu alte reguli de disciplină și de ordine socială și, mai ales, cu alte moravuri decât cele pe care le lăsase în **Moldova**. În „naționalele” (matricolele) școlare, numele lui a fost consemnat sub forma rutenizată: „**Eminowicz Michael**”, fiind considerat un străin și fiindu-i interzis să vorbească românește în public și să se manifeste românește.

NOTĂ: Profesorul **Iorgu G.Toma** din **Cernăuți** a consemnat atmosfera de teroare în care erau obligați copiii români să învețe carte în școlile austriece. Aceștia nu aveau voie să vorbească românește nici între ei, și dacă se întâmpla ca un elev să fie prins că vorbește românește „i se anina de gât un măgar tăiat din hârtie ori zugrăvit pe o tablă de lemn, de care era legat o ață, și măgarul acela trebuia să-l poarte școlarul român în decursul întregii săptămâni până sâmbătă. Sâmbăta se chemau apoi școlarii din toate clasele la un loc, și toți aveau dreptul de a stupi (scuipa) asupra păcătoșilor români cu măgarii la gât. Adică pentru vorba românească copiii români erau rușinați și stupefiți de alți copii români”.²

• Instinctul iubirii de neam a fost prezent în mintea copilului Mihail la o vârstă fragedă. Precum se știe, în 24 ianuarie 1859, **Moldova și Valahia** (**Muntenia / Țara Românească**) s-au unit într-un singur stat, având ca domnitor ales de popor pe colonelul român moldovean **Alexandru Ioan Cuza**. Alegerea respectivă a avut mare răsunet în **Cernăuți**, a produs mare bucurie printre români și mânie printre oficialitățile imperiale habsburgice. Româniii bucovineni, înstrăinați de vatra neamului prin forța brută a Imperiului habsburgic, au trăit acea zi măreață cu emoții profunde, nutriend speranța că vor putea să revină în curând în vatra neamului.

Copilul **Mihail**, în vârstă de 9 ani, abia intrat în școala nemțească din **Cernăuți**, s-a aflat la casa părintească din **Ipotesti** și a trăit momentul unirii ca un copil cu cuget de om matur și cu minte scânteietoare. Fratele său mai mare - **Nicolae** -, avea să scrie că la auzul mult așteptatei vești, „oamenii se adunară în fața casei popei Vasile, fratele lui **Ioan Iconomu** [cel care îl botezase pe **Mihail**] de la Biserica **Uspenia** din **Botușeni**). **Mihail** era în mijlocul lor și pesemne auzise ce s'a petrecut, căci venind acasă începu să strige prin ogradă de

¹ Vezi, pe larg, George Călinescu, **Viața lui Mihai Eminescu**, Editura „Junimea”, Iași, 1977.

² Iorgu G. Toma, art. **Dezvoltarea învățământului**, în revista „**Junimea literară**”, nr. 1, anul VI, ianuarie 1909.

bucurie: «Ura! Trăiască Unirea!». Și, fără să mai aștepte, începu de cu noapte să împodobească gardul și pridvorul casei noastre cu brad verde și să ghirlăndească ferestrele cu stegulețe și flori de hârtie colorată. De unde le scotocise, nimeni n'a știut»³.

Apoi, copilul **Mihail** a participat la marea sărbătoare în **Ipoțești**, în mijlocul țăranilor care jucau și se bucurau de izbânda neamului lor. Cu acel prilej a auzit el de numele celui care a fost ales de popor ca „*Vodă al țării*”: **Alexandru Ioan Cuza**, căruia sătenii îi spuneau „**Cuza Vodă**”. Probabil că părinții lui s-au bucurat de alegerea făcută de popor, căci „*Jurășcenii*”, adică familia mamei sale, se înrudeau cu moșii lui **Alexandru Ioan Cuza**.⁴

• Peste 5 ani, adică în anul 1864, adolescentul **Mihail**, în vârstă de 14 ani, l-a văzut de aproape pe domnitorul țării cu prilejul unei vizite pe care acesta a făcut-o în orașul **Botoșani**. În acel moment el se aflase în **Botoșani**, unde a încercat să continue gimnaziul abandonat la **Cernăuți**. Însă, nereușind, la insistențele tatălui său și cu sprijinul președintelui tribunalului, **Emanoil Vasilevici**, s-a angajat, în 5 octombrie 1864, ca „*practicant*” în cancelaria tribunalului din Botoșani, cu un salariu de 250 lei pe lună. Datorită scrisului său caligrafic, a fost avansat repede ca „*scriitor al cancelariei*”, iar în 7 noiembrie 1864 a fost numit secretar la **Comitetul Permanent al Consiliului Județean Botoșani**, unde redacta și transcria corespondența sau scria procesele-verbale de la ședințele Consiliului.

• În acel moment, autoritatea lui **Cuza Vodă** era respectată în lăuntru țării și recunoscută în afara acesteia, reformele sale mergând la sufletul „*poporului de jos*”, întrucât instituise o conducere autoritară, pentru a satisface dorințele norodului.⁵

³ Octav Minar, *Cuza Vodă și Eminescu*, în „*Universul*” din 25 ianuarie 1940.

⁴ Vezi, Octav-George Lecca, *Familii boierești române. Istorie și genealogie*, București 2000. În 5 februarie 1752, *Ion Iurașcu a dat partea-i din moșia din Filimonesti lui „Ioniță Cuzii biv Vel Pitar”, „fiindu-mi dumniului și mie niam, de pe moași-me (bunica, n.ns.) Antunica*”.

⁵ Precum se știe, după lovitura de stat din 2 mai 1864, a fost adoptată **Legea electorală din 1864**, odată cu **Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris** și publicată în „*Monitorul oficial*” nr. 146 din 3 iulie 1864; aceasta scădea censul și asigura o mai largă participare și reprezentare la vot din rândul burgheziei și țărănimii; în 14 august 1864 (st.v.)

În memoria lui s-a întipărit chipul lui **Alexandru Ioan Cuza**. Atât cât a putut și cât a priceput din cele citite, auzite, văzute, el a însoțit cu ochii minții și a parcurs cu cugetul faptele lui **Cuza Vodă**. Anii săi de domnie au coincis cu anii în care adolescentul **Mihail** a adunat zestrea sa intelectuală, întărindu-și fundația etnospirituală. În acei ani și-a fundamentat convingerile de apartenență la un mare neam, unitar ca limbă, datini și obiceiuri, dar dezbinat din punct de vedere politic prin vitregia vremurilor. Acestea au fost statornicite în memoria sa după peregrinările făcute, în cruciș și-n curmeziș, prin cele trei mari ținuturi românești încorporate cu de-a sila de imperii vecine hrăpărețe - **Transilvania, Banatul și Bucovina** -, precum și prin „*dulcea Românie*”. Astfel, **Cuza Vodă** a devenit pentru el un simbol demn de urmat. *Cu mintea lui de copil, el a văzut în Cuza Vodă pe marele bărbat de stat, bun organizator al treburilor obștești, înzestrat cu curaj, credință, fermitate, inteligență, onoare, spirit de jertfă, răbdare, voință. Cel mai mult l-au impresionat scuturarea din temelii a mării boierimi și abolirea șerbiei multisekulare, educația elementară gratuită pentru copii și dreptul „românului” de a participa la luarea marilor decizii privind soarta țării.*

Cu mâhnire în suflet a primit vestea detronării mârșave a lui **Cuza Vodă** în noaptea de 10/11 februarie 1866, de către un grup de complotiști format din politicieni, militari și polițiști, care s-au autoproclamat patrioți, susținând că au lucrat în numele poporului. Alungarea lui **Cuza Vodă** din țară, precum și exilarea acestuia printre străini au fost văzute ca fapte de necugetat și de neiertat, mai ales pentru militarii care, trădându-l pe **Cuza Vodă**, au pătat steagul țării.⁶ El a acceptat cu nespusă bucurie numele literar „*Eminescu*”, dat de marele cărturar ardelean Iosif Vulcan și cu speranțe în suflet a apucat, în vara anului 1866, mândru de numele său românesc, pe drumul mare

fusese sancționată și promulgată **Legea rurală din România**, prin care a fost abolită șerbia, peste 400.000 de familii de țărani au primit pământ, iar aproximativ 60.000 de alți țărani au primit teren pentru casă și grădină; în 25 noiembrie 1864 a fost promulgată **Legea instrucțiunii publice** (legea învățământului), prin care a fost instituită obligativitatea și gratuitatea instrucției publice primare pentru toți copiii, indiferent de categoria socială din care făceau parte și pentru ambele sexe.

⁶ Vezi, pe larg, I.G. Valentineanu, **Alegerea, Detronarea și Însmormintarea lui Cuza-Vodă**, București, 1898.

împărătesc, din *Cernăuții Bucovinei* spre *Blajul ardelean*, pentru a-și complini destinul în dulcea Românie, țara lui de dor.

2. Nucleele de românism, simbolul reîntregirii vetrei

- Destinul i-a hărăzit copilului **Mihail** să ajungă în apropierea a **trei nucleee etnospirituale de iradiere în mare taină a românismului**: tatăl său - **Gheorghe Eminovici**, dascălii **Aron Pumnul** și **I.G. Zbiera** - un român ardelean, și altul moldovean, precum și vechea familie **Hurmuzaki**, de boieri români patrioți, originari din *Cernăuca Bucovinei*.

- Tatăl său, **Gheorghe Eminovici**, despre care fiul său **Matei** avea să spună că „*avea o memorie uimitoare, cunoștea aproape toată Moldova*”, devenise un fel de „*idol*” pentru intelectualii români moldoveni. *El a împletit viața de vătaf de moșie cu activitatea politică, s-a dedicat luptei unioniste, a intrat în legătură cu Comitetul Unirii din Iași,*

sprijinind unirea Principatelor române.⁷

În «*Memoriile*» sale, **Nicolae** - alt fiu al lui -, a consemnat: «*Cu mult înainte de Unirea Principatelor vânjolelele politice schimbase cu totul pe toți oamenii din satul nostru. Veștile veneau rar de tot. Cine drumuia la Eși aducea fel de fel de parascovenii despre întâmplările din capitala Moldovei. Noi, copiii, nu știam ce o să se întâmple, nici nu îndrăzneam să întrebăm pe tata care de la o vreme era veșnic posomorât, și parcă mă făcea să cred că știe multe lucruri tainice*». Însă, în public, din măsuri de protecție, **Gheorghe Eminovici** își expunea altfel părerea lui despre unirea Principatelor. Astfel, scriindu-i caimacamului **Nicolae Vogoride**, un antiunionist înfocat și răzbunător pe adversarii politici, el spunea că «*Scumpa noastră Moldovă ar fi amarnic lovită dacă granița dela Focșani ar dispărea*».⁸

- *Alt nucleu de iradiere a românismului a fost familia Hurmuzaki. Bătrânul boier Doxachi Hurmuzaki, trecut în neființă la 30 martie 1857 în conacul său din Aceste trei datorii sunt: patria, limba și biserica*”.⁹ *Cernauca*, a lăsat un testament, asemenea celui al lui **Ienăchiță Văcărescu**, comunicat pe patul de suferințelor și compatrioților săi: „*Eu poate nu voi mai trăi mult. Domniile-voastre, însă, veți trăi și trebuie să trăiți, dară să nu uitați că aveți de îndeplinit trei datorii mari și sfinte, pentru care aveți a răspunde înaintea lui Dumnezeu, înaintea oamenilor și a urmașilor voștri.*

- **Cel de-al treilea nucleu** a fost definit de doi dascăli români pe care copilul Mihail i-a avut la școala nemțească din Cernăuți - **Aron Pumnul** și **I.G. Sbiera**. Ei au devenit simbolurile care au adunat în jurul lor școlarii români aflați la studii în *Bucovina* cea înstrăinată, făcând propagandă subtilă, pentru a implanta numele «**ROMÂNIA**» în conștiința tinerei generații. Unul dintre cei mai buni prieteni ai săi, pe nume **Teodor V. Ștefanelli** avea să afirme că „*Acești doi profesori ne-au inițiat în*

⁷ Augustin Z.N. Pop, *Contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu*, Editura Academiei R.P.R., București, 1962, p.107.

⁸ Octav Minar, *Cuza Vodă și Eminescu*, în „*Universul*“, din 25 ianuarie 1940.

⁹ Doru Scărlătescu, *Repere ale spiritualității românești (IV) la Cernăuți*, în „*Revista română*”, nr. 3 (57) / 2009, p.40.

gramatica și literatura românească și ne-au predat și puțină istorie națională, atât cât era pe atunci permis să ascultăm din istoria neamului nostru”. Pe Profesorul **Aron Pumnul** elevii îl iubeau căci îi instruia „cu atâta tragere de inimă, cu atâta iubire părintească și cu atâta liniște și răbdare”.¹⁰

Aron Pumnul, despre care fruntașii români bucovineni spuneau că „ne-a venit când aveam mai mare lipsă de el”,¹¹ și-a precizat clar crezul său în revista „Bucovina”, unde afirmase că „Poporul este trupul națiunii, iar limba este sufletul ei. Pentru aceea, precum trupul fără suflet e mort, tot așa e moartă și națiunea fără limbă. Naționalitatea e dumnezeiescul, eternul, înăscutul și neînstrăinabilul drept de a-și întrebuința limba în toate trebuințele vieții: în casă, în biserică, în școală și administrațiune”.¹² La rândul său, **I.G. Sbiera** era conștient că fără strădaniile dascălilor de a-i învăța pe copii carte, și, în primul rând istoria neamului, „era cel mai mare pericol ca amintirile românești să se stingă cu desăvârșire și conștiința națională să amorțească pe vecie”.¹³

3. Cuza Vodă - mentorul tainic al ideilor de unitate națională

• În septembrie 1869, Mihai Eminescu a ajuns la Viena, în acel moment a doua capitală culturală a Europei, după Paris. Acolo a găsit o viață „colorată”, dar agitată, întrucât centrul orașului - Ringstrasse - era în construcție.

În 2 octombrie 1869, el s-a înscris la Facultatea de filosofie a Universității din Viena, ca „auditor extraordinar”, având dreptul să participe la cursurile consemnate într-un „index lectionum”, dar neavând dreptul de a da examene, pentru că nu luase bacalaureatul. În Viena, el i-a întâlnit pe unii dintre colegii săi de clasă de la gimnaziul din Cernăuți, iar

¹⁰ Vladimir Dogaru, *Ei l-au cunoscut pe Eminescu*, Editura „Ion Creangă”, București, 1984, p. 62.

¹¹ Gheorghe C. Moldoveanu, *A fi național sau a nu fi*, Editura PIM, Iași, 2013, p.115.

¹² Aron Pumnul, *Neatrănarea limbei române*, în *Aron Pumnul. Voci asupra vieții și însemnătății lui, dimpreună cu documente relative la înființarea catedrei de limba și literatura românească la gimnaziul superior din Cernăuți...*, Cernăuți, 1989, p. 48; Gheorghe C. Moldoveanu, *A fi național sau a nu fi*, Editura PIM, Iași, 2013, p.117.

¹³ Ioan G. Sbiera, *Familia Sbiera după tradițiune și istorie și amintiri din viața autorului*, Cernăuți, 1899, p. 150.

pe alții cunoscuți din timpul șederii sale la Blaj, Sibiu sau București: Teodor Nica, Ioan Bechnitz, Al. Chibici-Râvneanu, T. V. Ștefanelli, Iancu Cocinschi, Samoil Isopescu, Petru Novleanu, Ioan și Ilie Luția, Vasile Morariu, Pamfil Dan etc. Prin intermediul acestora a intrat în contact cu cele două societăți academice fondate de conașionalii săi: „Societatea literară și științifică a românilor din Viena”, fondată în anul 1864, un club social-literar deschis oricărui doritor, precum și „Societatea Studențească științifică-socială ROMÂNIA”, creată în anul 1867, destinată doar studenților, al cărui președinte era Andrei A. Mureșianu, care obținuse la Viena, cu doi ani mai înainte, titlul de doctor.

În scurt timp, la Viena și-a mai făcut un prieten, pe Ioan Slavici, originar din Șiria de lângă Arad, care avea să noteze că: „la 1869, când a venit la Viena, Eminescu, deși nu împlinise încă vârsta de douăzeci de ani, era om nu numai cu multă știință de carte, ci totodată și sufletește matur și că în deosebi mie, care eram cu doi ani mai în vârstă, mi-a fost, în multe privințe, bun îndrumător - ceea ce le-a mai fost de altminteri și altora dintre colegii lui români din Viena...”.¹⁴

• În 20 octombrie 1869, el s-a înscris în ambele societăți, cu speranța că în viitor acestea se vor unifica pentru a crește forța de luptă a studenților români aflați în capitala Imperiului austro-ungar în vederea refacerii unității de neam și țară în hotarul României Întregite. Din acel moment, el a participat cu entuziasm la activitățile celor două societăți culturale, câștigând încrederea membrilor acestora, care l-au recunoscut ca Înainte-Mergător pe calea întregirii României.

Într-o ședință a Societății „România” din 4 decembrie 1869, studentul botoșănean de la Facultatea de medicină, C. Aronovici, a rostit o alocuțiune „Despre geniul lui Ștefan cel Mare”, în care a reamintit că în august 1870 se împlineau 400 de ani de la sfințirea Mănăstirii Putna, aflată în acel moment în Imperiul Austro-Ungar.

Mihai Eminescu, prezent la acea ședință, a preluat știrea, pe care a transformat-o în ideea patriotică privind organizarea unei mari manifestări populare („serbare”) la mormântul lui Ștefan cel Mare, unde

¹⁴ Ioan Slavici, *Amintiri*, Editura „Cultura Națională”, București, 1924, p.99.

să participe studențimea română de pretutindeni. El a intuit că acea „serbare” oferea prilejul organizării în acel loc sfânt a unui congres al studenților români de pretutindeni, precum și ocazia de a demara procesul de unificare a celor două societăți literare ale studenților români din Viena. În demersul său a fost susținut în primul rând de colegii săi Pamfil Dan, Vasile Morariu, Teodor Ștefanelli, Ioan și Ilie Luția, Vasile Burlă, Nicolae Teclu, Ștefan Ștefureac și alții.

- Mihai Eminescu a înțeles că a sosit momentul pentru ca cele două societăți academice să se unească. De aceea, propunerile lui Alecu Hurmuzaki și Aurel Mureșianu de unificare într-o singură și activă societate, sub denumirea „România Jună”, au fost primite de el cu mare entuziasm. În ședința Societății „România” din 9 decembrie 1869, el a propus „unirea necondiționată”, „societățile să se declare de unite”, iar „minuțiozitățile numelui și statutului să se dezbată de societățile întrunite”. Potrivit gândului său, în societatea culturală proiectată trebuiau să intre toți românii aflători în Viena. Noua societate ascundea, în fapt, o organizație de luptă pentru făurirea României întregi de către români și prin români, fiind și o tribună de luptă cu imperiile vecine hrăpărețe.

- În 12 decembrie 1869, la Viena a avut loc adunarea comună a membrilor celor două societăți studențești, unde s-a hotărât constituirea unui Comitet provizoriu pentru „Serbării de la Putna”, programată să aibă loc la 15 august 1870 (st.v.). Cu acel prilej a fost redactat un Apel către frații comilitoni din universitățile de la București, Iași, Cluj, Blaj, Sibiu, Viena, Budapesta, Paris, Berlin etc. Mihai Eminescu a propus ca la mănăstirea Putna să aibă loc, odată cu serbarea, și un Congres al studenților de pretutindeni, propunerea fiind inclusă în Proiectul de program.

- Aceste demersuri, aparent doar cu tentă culturală, se petreceau în contextul în care în tânăra Românie, adică în „România Jună”, principele Carol de Hohenzollern era nevoit să facă față unei prelungite crize politice datorate intereselor divergente și conflictuale ale grupărilor și partidelor politice. În țară se crease o puternică opoziție care urmărea, pe față sau ocult, înlăturarea de pe tron a „neamțului”. Printre oponenți se afla și Mihail Kogălniceanu, care din noiembrie 1868 era ministru de interne în

guvernul condus de Dimitrie Ghica. Mandatul acestuia fusese confirmat de alegerile din anul 1869, după care a reușit să-l convingă pe Vasile Alecsandri să accepte o candidatură pentru un mandat de deputat de Roman. Poetul, care fusese nominalizat fără consimțământul său, a lăsat ostilitățile la o parte și a devenit unul dintre principalii susținători ai lui Mihail Kogălniceanu în Camera Deputaților.¹⁵ Astfel se profila nucleul de patrioți care aveau să participe la organizarea „detronării” principelui neamț Carol.

Oponenții politici ai principelui Carol au căutat adepți și în rândul studenților români aflați la studii în Viena, pe care doreau să-i determine să susțină revenirea pe tronul țării a fostului domnitor, aflat în acel moment, în exil în apropiere de Viena, locuind într-o casă din Döbling-Bilrothstrasse, nr.26, pe care fusese nevoit să o cumpere.¹⁶

Alexandru Ioan Cuza era considerat de către boierii români patrioți simbolul care putea să preia în mod tainic, dar viguros, coordonarea luptei forțelor naționale pentru întregirea României în vatra vechii Dacii. Mihai Eminescu a primit cu bucurie tainica încercare de a-l readuce pe fostul domnitor în prim-planul vieții politice românești. Cu toate că era bolnav, mergând să se trateze aproape de casă, în sanatoriul Ober-Döbling, fostul domnitor încă era perceput ca un adversar de temut al noului regim politic din România, fiind supravegheat de un „spion”, care-l informa pe „neamț” cu toate mișcărilor sale.

NOTĂ: Din rațiuni de prevenire a unei agresiuni asupra lui, fostul domnitor trăia izolat, primind foarte puțini musafiri sau vizitatori.¹⁷

Azi se știe că în 15 martie 1866, fiind la Viena, a avut o întrevedere la Hotelul „Principele moștenitor Carol” cu „rentierul Beldiman” și cu „consulul general Strambio din București”. Primul - un republican convins -, fusese prefect al Poliției în vremea domniei lui Cuza Vodă, iar al doilea - consul și agent diplomatic al Italiei la București. N-a

¹⁵ Vezi, E. Rădulescu Pogoneanu, Viața lui Vasile Alecsandri, 1940.

¹⁶ Dan Bogdan, Viorel Știrbu, Pe urmele lui Alexandru Ioan Cuza, București, Editura Sport-Turism, București, 1985.

¹⁷ Vezi, pe larg, Constantin C. Giurescu, Viața și opera lui Cuza Vodă, Editura Științifică, București, 1966.

„răsuflat” ce au discutat, fiind probabil să fi abordat cu Annibale Strambio chestiuni legate de poziția Italiei față de răsturnarea sa de la putere, iar cu Alexandru Beldiman, s-au analizat urmările loviturii de stat din noaptea de 11/12 februarie 1866. El a amânat plecarea spre Paris - pentru că în capitala Franței se desfășura între 10 martie - 1 aprilie 1866 Conferința reprezentanților Puterilor Garante, în problema situației din Principate.

În 16 mai 1866, el i-a scris lui Vasile Alecsandri: „Nu voiam să am aerul ducelui de Toscana venit să-și reclame coroana, sau să fiu acuzat de intrigi, dacă m-aș fi arătat în timpul Conferinței și înainte ca țara să-și fi obținut principele dorit”. Prezența sa în Viena nu era agreată pentru că viața politică a monarhiei era foarte agitată, era momentul când se ascutea criza austro-prusacă și din acest motiv la 1 aprilie 1866 1 plecat în Italia. Aici s-a oprit cu familia la Milano, a vizitat tot ce avea orașul mai frumos. De aici a plecat în Franța și a ajuns în Paris după o săptămână sub numele de Alexandru Adam, unde a dus o existență retrasă, discretă, modestă. În același timp mergea la tratament, deoarece era bolnav, dar și cu cei doi copii ai săi care aveau nevoie de anumite cure.

Concomitent cu tratamentul, plimbările, primirile de vizite, Alexandru Ioan Cuza s-a ocupat personal și de afaceri, având nevoie de bani și fiind preocupat de a se întoarce în țară. În aprilie 1867 a trimis o scrisoare domnitorului Carol de Hohenzollern – prin care a cerut aprobarea de a reveni în țară și că intenționează să se stabilească cu familia la Ruginoasa - ca simplu cetățean. Carol se temea de Cuza, văzând cât de iubit este acesta popor, ca urmare nu i-a dat aprobarea.

În toamna anului 1867, Cuza a revenit în Austria, unde a achiziționat o frumoasă vilă la marginea Vienei. În acea vilă, în aprilie 1868 s-a întâlnit cu ambasadorul Franței la Viena, cu care a discutat două ore și jumătate. Acesta i-a cerut lui Cuza să ia tronul Principatelor cu sprijinul armatei Franței și acordul tacit al celorlalte Puteri. Însă, el a spus că „nu voi consimți niciodată a reintra în România prin intervenție străină cu armele Franței tot atât de puțin ca și cu cele ale Rusiei (deci și Rusia i-a oferit sprijinul). Nu aș voi să ajung altfel decât prin țară”.

În țară, sentimentele față de fostul domnitor reveneau la normal, astfel că el a fost vizitat de Alecu Alecsandri - agent diplomatic la Paris, cu Mihail Kogălniceanu - cu care se salută fără nici o ranchiună; vechii lui colegi de studii Constantin și Alexandru Hurmuzaki, a primit scrisori de la generalul Florescu - fostul său ministru de război, de la mitropolitul Calinic Miclescu prin care îl aprecia pentru tot ce a făcut pentru țară. Pentru a-și asigura întreținerea și tratamentul fiilor săi, Cuza a fost nevoit să-și vândă lucrurile de valoare de la moșiile Ruginoasa, Bărboși și Hârtești.

● În anul 1869, Alexandru Ioan Cuza a primit cu bucurie cartea scrisă de Dimitrie Bolintineanu, intitulată „Viața lui Cuza - vodă. Memoriu istoric”.¹⁸ Cartea era la a treia ediție, întrucât „a avut în publicul român un mare răsunet; în trei zile întâia edițiune dispăru, a doua avu aceeași soartă și publicul ceru o a treia”. Autorul, admirator al lui Cuza Vodă, a menționat cu deplin temei în introducere că: „Domnul Cuza va fi în istorie un Domn român din cei mai mari, prin actele sale de reformă, prin tactul său de aservi drepturile și autonomia patriei sale afară din țară”. Cu siguranță că acea carte a fost citită și de Mihai Eminescu, care l-a cunoscut astfel mai bine pe cel care devenise simbolul unirii românilor.

● Acesta a fost contextul în care Alexandru Ioan Cuza a fost vizitat de câțiva studenți români din Viena, printre care se afla și Mihai Eminescu. Despre acest gând tainic au știut doar un număr restrâns de studenți, care și-au luat sarcina de a-l vizita pe fostul domnitor, pentru a-l informa asupra lucrării tainice, a-l ruga să preia, din umbră, coordonarea acțiunii, și, mai ales de a le sugera direcțiile de acțiune și a preveni eventualele acțiuni represive din partea autorităților austro-ungare.

Astfel, în 1 ianuarie 1870, deci „de Anul Nou 1870”, câțiva studenți români de la Universitatea din Viena, printre care s-au regăsit Mihai Eminescu („student audiant”), Vasile Burlă și L. Nastasi, au mers „cu plugușorul” la locuința lui Alexandru Ioan Cuza. Oficial, vizita a avut loc pentru a-i adresa „urările tradiționale de Anul Nou” sau pentru „a-i

¹⁸ Dimitrie Bolintineanu, Viața lui Cuza - Vodă. Memoriu istoric, A treia ediție, revăzută și adăugită, București, Noua Librărie George Ioanid & C-nie, Calea Mogoșoae, 1869.

aduce plocon lui Al. I. Cuza, fost Domnitor al Principatelor române unite” sau „omagiul tinerimii române”.¹⁹ Se spune că studenții „au fost bine primiți”, de fostul domnitor.

La vederea celui ce-a înfăptuit unirea Principatelor române, tânărul Mihai Eminescu, având flacăra naționalismului în gena sa etnospirituală, a fost cuprins de adâncă emoție. Însă, nu se știe ce-au discutat studenții români „vienezi” cu „Vodă Cuza”. Însuși spionul principelui Carol n-a putut comunica „la centru” decât că studenții români l-au aflat pe fostul domnitor „întunecat în sufletul său”. Deci, acea întâlnire a fost, în fapt, întâlnire de taină, o misiune, sub acoperirea „plugușorului”, pentru a-i transmite Principelui exilat un mesaj și de a cere de la acesta povețe privind căile de demarare a luptei pentru făurirea României Întregite.

Faptul că discuția de taină a atins problema luptei pentru făurirea României Întregi reiese și din „cercetarea” pe care tânărul Mihai Eminescu a făcut-o după ce s-a despărțit de fostul domnitor. Aflând că prințul Carol de Hohenzollern, în drum spre București se oprise la Viena, fiind găzduit de comerciantul (comisionar) român B.C.Popovici, în locuința sa de pe Strada „Fleischmarkt”, lângă biserica grecească, l-a vizitat pe comerciantul respectiv, care ținea să fie socotit drept un fel de Mecena al românilor,²⁰ pentru a cere „lămuriri” cu privire la cel ce fusese sortit să fie Domnul Țării Românești. Probabil că Alexandru Ioan Cuza a sugerat tainic direcțiile de acțiune ale luptei pentru întregire națională:

- realizarea consensului între români (exprimat prin voința adunării naționale sau a congresului, adică bună-înțelegere);
- unirea clădită pe înțelepciunea și forța etnospirituală a neamului (sub deviza „în unire e tăria”);
- asigurarea echilibrului organic de putere (bazat pe competențe, muncă și loialitate față de neam și țară).

¹⁹ Vasile Gherasim, *Eminescu la Viena*, în *Junimea Literară*, 1923, p. 375). Idem., *Eminescu la Viena*, în *Bătălia bucovineană pentru Eminescu*, Anul 80 al artelor plastice bucovinene, Editura Mușatinii, p. 176-177.

²⁰ Ioan Slavici, *Amintiri despre Eminescu*, *Classique SCRIPTORIUM*, 2017, p.6.

Deci, Alexandru Ioan Cuza a trasat, din exil, liniile directe ale programului luptei naționale. Cel îndrituit să intre în avangarda luptei pentru făurirea României Întregi a fost tânărul Mihai Eminescu (pentru studenți) și Mihail Eminowicz (pentru autoritățile imperiale austro-ungare).

Astfel, la vârsta de 20 de ani, Mihai Eminescu a devenit stegarul luptei pentru realizarea unității naționale depline.

4. Mihai Eminescu - stegarul luptei pentru unitate națională

● În 3 ianuarie 1870, la palatul Schönbrunn din Viena a avut loc serbarea studențească de început de an, unde Mihai Eminescu, care s-a impus deja ca lider al studenților români din capitala Imperiului hasbsburgic a rostit o cuvântare „bine aranjată și aleasă”, în care a evocat și întâlnirea cu fostul principe român.²¹ În zilele următoare s-au reluat în ritm susținut eforturile pentru pregătirea serbării de la Putna, fiind elaborat „Apelul studenților români de la Viena în vederea serbărilor de la Putna”. Apelul respectiv, care a fost recepționat și în România, a fost preluat de B.P.Hașdeu, care l-a publicat în numărul din 10 ianuarie 1870 al ziarului său „Traian” și le-a răspândit în toate ținuturile locuite de români.

Concomitent, s-a reluat acțiunea de unificare de jure și de facto a celor două organizații culturale studențești din Viena. Pe acest front, în 15 ianuarie 1870, Mihai Eminescu împreună cu alți șase membri, respectiv Aurel Mureșianu, Ieronim Barițiu, Neculai Oncu, Vasile Burlă, G. Băleanu și Neculai Peligrad a fost numit într-o comisie, care să comaseze statutele și regulamentul societății „România Jună”.²² Numele acestei societăți indica, în mod subtil, numele tinerei României - ducea România mult visată de tânărul Mihai Eminescu. Din rațiuni de protecție, el a recurs la o tactică aparte. Locuind în Viena și fiind în atenția organelor de poliție și, mai ales a celor de siguranță imperială, ca ceilalți studenți străini, el a trimis unor anume publicații din Budapesta articolele cu caracter politic

²¹ Augustin Z.N. Pop, *Pe urmele lui Mihai Eminescu*, Editura Sport-Turism, București, 1978.

²² Dan Toma Dulciu, *Eminescu. Itinerar vienez*, Viena, 2017, p. 33.

și național, iar poeziile create în acel timp le-a trimis spre publicare revistei „Convorbiri literare” din Iași.

*

● În paralel cu fundamentarea direcțiilor de acțiune, Mihai Eminescu a fost nevoit să înceapă o luptă acerbă de salvare și apărare a limbii române. El a observat că studenții români și mulți dintre „ceialți domni” din colonia română din Viena primeau și citeau foi românești, care veneau din România, de la București și Iași. Văzând cum erau scrise, el a consemnat: „Ce limbă stricată e la București! În gazete, românește, mai nimic. Singurele cuvinte: „ba”, „da”, „tu”, „eu” sunt românești; de altfel, numai vorbe franțuzești, bulgărești, grecești, turcești și Dumnezeu mai știe câte alte soiuri; ei, pripășiții și înstreinații, ne schilodesc biata limbă strămoșească!”²³

Astfel, a intrat într-o polemică acerbă cu poetul D. Petrino, descendent pe linie maternă din familia Hurmuzachi, un denigrator al lui Aron Pumnul, dascălul său de conștiință. În anul 1869 acesta tipărise la Cernăuți lucrarea Puține cuvinte despre conruperea limbei române în Bucovina, în care l-a atacat dur pe profesorul Aron Pumnul. Acesta deplângea „cu inima zdrobită” faptul că nimeni nu alina durerea dulcii Bucovine, ci o lăsa pradă „minciunelor celor turbate cari încep cu „uae” și se sfârșesc în „ciumi”, deci cuvintelor ieșite din gândirea lui Aron Pumnul.

● Mihai Eminescu a ripostat, publicând articolul „O scriere critică”,²⁴ în numerele din 7/19 și 9/21 ianuarie 1870 ale ziarului românesc „Albina” din Pesta (fondat la Viena în 27 martie 1867, din inițiativa lui Vincentiu Babeș și Andrei Mocioni). El a ales acel ziar românesc pentru că milita pentru „Daco-România morală, culturală, una și indivizibilă”.

Mihai Eminescu a criticat școala maioreșciană, care demarase cu vigoare, dintr-o nevoie națională, dar care nu era capabilă să producă un sistem filosofic național. El își înștiința publicul cititor că luase în cătarea condeiului său pe unul dintre „avangardele celor mulți” care apăreau la orizont, dar care nu erau

capabili decât a-l preamări pe „deschizătorul de drumuri” și „de a se adăposti în umbra acestuia”. Riposta a fost tranșantă și extrem de dură, el scriind cu patimă că acel Dimitrie Petrino „face pe român negru și pe vânzătorul Iuda'l face român”.

Mihai Eminescu nu putea concepe că un „om de merite”, cum a fost profesorul Aron Pumnul la Cernăuți, într-un ținut românesc aflat sub stăpânire străină, să fie terfelit de un conațional anonim, prin versurile care degajă o ură neexplicată, dar ticăloasă:

„Să piară, în Leptura-i rumânul papă-lapte,

Iar tu, o Bucovină, citind a ta dreptate,

În munți, în văi, în codri, acolo vei simți

C-al României soare el nu-ți va asfinți”.

Cea mai severă critică a adresat-o autorului „puținelor cuvinte” pentru că era inamicul „ideii profesionale”, adică a ideii potrivit căreia „școalele din Bucovina trebuiau să rămână profesionale”.

În acele vremuri în Bucovina, datorită faptului că aceasta era sub jug străin, cauza profesională era „cauza averilor națiunei românești din Bucovina”, întrucât „națiunea, sub numele de confesiune”, era „proprietara de drept a unor averi întinse”, iar confesiunea era „garanția dreptului și numele în care te bați”. Deci, apărând confesiunea, „proprietara de fapt a averilor”, aperi „averile drepte din moși-strămoși ale națiunei, pe cari domnii politici pe picior mare ar vrea să le vadă secularizate”. El a afirmat că secularizarea, de ar fi posibilă, „nu e decât în dreptul guvernului României”.

Mihai Eminescu a transmis semenilor săi, mesajul potrivit căruia:

- domnii o văd că „așa este” și numai ambițiunile și șansele pe care le prezintă viitorul și „federalismul monstruos” pe care-l proiectează unii din slavi îi fac să nu vadă că „așa este”;

- sunt domni care odată erau pentru „unirea strânsă a Bucovinei cu Viena”, pentru ca domnia lor, „capacitățile cu stemă 'n frunte, să-și poată preîmbra mândria baronească prin lumea cea mare sau pe jumătate mare (demi-monde) a Vienei, cu aerul cel mai diplomatic și mai aristocrat din lume”;

- tocmai aceia ar voi azi anexarea poate la Galiția - la juna Polonie - pentru că li se prezintă din nou

²³Vasile Gherasim, *Eminescu la Viena*, în *Bătălia bucovineană pentru Eminescu*, p. 178.

²⁴Mihai Eminescu, *O scriere critică*, publicat în „Albina”, 7/19 ianuarie - 9/21 ianuarie 1870.

„ocaziunea de-a se amalgamiza domnia-lor baronii cu conții vechi și cu familiile ruginite polone”.

Din fericire, constata el, „puțini dintre boierii Bucovinei sunt cuprinși de această amețeală”. Boierimea Bucovinei, demnă de toată stima și încrederea, „a știut și va ști să fie totdeauna în fruntea națiunii din a căreia sân puternic s-a ridicat”. Asemenea vise existau, erau un fapt, dar „nu se vor realiza niciodată”. El miza „pe conștiința viguroasă a Dietei Bucovinei, pe a căreia delegați nici ridicolul ce li se aruncă-n față, nici dușmănia guvernului nu-i va opri de-a vorbi deocamdată poate defectuos, dar totuși numai românește, de-a simți însă cu atâta mai bine și etern românește”. El afirma că „Dumnezeul mulțimilor însetate de dreptate a început să adieze cu sufletul său de foc și prin flamurele noastre. Sus flamura, jos masca!”.

Mihai Eminescu a continuat critica autorului „puținelor cuvinte”, care afirma că, silit de împrejurări foarte critice, care în timpul de față amenință a pierde, pentru vecie poate, limba și caracterul național a poporului român din Bucovina, a hotărât să trimită „în public” broșura sa. Critica lui a devenit și mai vehementă la citirea afirmației potrivit căreia „ființe denaturate din însuși sânul națiunii cutează să răpească odorul limbei părintești, schimosind-o spre glorificarea lor personală întru atâta încât să fie neînțeleasă de oricine nu ar cunoaște toate limbele europene”. Și mai tare l-a îndârjit afirmația potrivit căreia „țăranul se vede deodată depărtat de noi, țăranul de la care am trebui să-nvățăm limba, căci el a fost acela carele a păstrat-o, în lupta timpurilor, curată și românească. Și astfel păcătuiind ei (veți vedea cine!), ni răpesc limba vorbită de milioane de români, cărora ei ne înstrăinează cu totul și prin aceasta chiar ni răpesc posibilitatea unei existențe naționale”.

Poetul-critic Dimitrie Petrino și-a dezvăluit apoi ținta atacului său, răspunzând la întrebarea: Cine sunt acei ei?: primo, „egoiștii de filologi”, secundo: „Societatea pentru cultura și literatura poporului român din Bucovina”. Mihai Eminescu a afirmat că „autorul e nedrept, de nu și ceva mai mult decât nedrept”, căci filologii și Societatea din Bucovina nu aveau, de principiu, de-a se depărta de limba poporului, ci din contra, erau cei care vor să rămână cu și numai pe lângă popor. „Poate că modul de-a rămânea pe lângă el e defectuos, nu însuși principiul

în sine”. Filologii și Societatea Bucovinei au preluat din creația lui Aron Pumnul tot ce au crezut că se potrivește limbii române aflate în curs de așezare pe o morfologie și sintaxă conforme cu spiritul neamului. Mihai Eminescu a explicat cititorilor că acestea au fost creații ale „bătrânului Pumnul”, „care-n amorul său cel nemărginit pentru limbă, în încrederea cea sântă ce-o avea în puterea creatrice a limbei, nu primea în ea nici vorbele grece: gramatică și istorie, nici vorba greco-slavă: carte de citire”.

Celor care susțineau că părerea lui Aron Pumnul nu-i bună, Mihai Eminescu le răspundea: „Dacă nu-i bună, aceea însă stă - că cronistice e dreaptă și scuzată”, arătând că „după extremul latinătății, a etimologismului absolut inaugurat de Bătrânul Petru Maior, care scria construcțiuni latine în românește, trebuia neapărat să vină ca remediu contra lui extremul fonetismului absolut, a iubirii nemărginite a limbei numai românești și exclusivitate față cu limba latină și cele surori”.

Deci, Mihai Eminescu a răspuns că ei, adică filologii și Societatea Bucovinei:

-nu au schimonosit, ci au deșteptat la viață limba română și cu ea simțul național;

- au făcut-o și spre glorificarea lor personală și eternă (fapt adevărat, care nu poate fi negat);

- n-au avut intenția de-a depărta pe țăran de autorul „puținelor cuvinte”, în afară de cazul când acesta, singur, voia să se depărteze de țăran.

Același D.Petrino a imputat delegaților patrioți care au vorbit românește în Dietă greșelile pe care acesta considera că le-au comis în limbă. Mihai Eminescu i-a răspuns astfel: „Dacă ei nu-și știu limba (ceea ce noi n-o zicem), au însă cel puțin patriotismul de-a o vorbi așa cum o știu, rău; când alții, cari se laudă că o știu bine, nu o vorbesc neci rău măcar, adecă n-o vorbesc defeli. Care-i mai bună dintre aste două? Lăsăm ca să judece publicul cetitori”.

Poetul-critic D. Petrino și-a permis să facă aprecieri partizane și la adresa literaturii române, laudându-l pe „d-l Alesandri”, pe care l-a făcut regele poezilor. Mihai Eminescu a scris că aplaudă acest lucru, valabil „până ce vom avea și un împărat al poezilor, care adecă să-l întrecă pe dumnelui, ceea ce, spus fără compliment, va fi cam greu, deși suntem de o natură ce nu despeară niciodată”.

Poetul-critic D. Petrino a vorbit și despre „germanismii cei străcorați și țesuți în bătătura scrierilor ce se publică în foaie”. Mihai Eminescu aprecia că „răul acesta e adevărat și vădit n-o neagă nimene, nici înșiși jurnaliștii din Austria”, însă a demonstrat că respectivul critic „folosește germanisme și vorbe străcorate în coloanele ei, rămășițe negreșit ale unei forme de guvern ce esista ieri și esista parte încă și azi, rămășițe cari se vor șterge neapărat deodată cu rădăcina, cu cauza lor: feudalismul și absolutismul”.

Mihai Eminescu i-a reamintit lui D.Petrino că „Persoana asupra căreia aveți bunătatea a face aluziuni atât de delicate, domnul meu, a încetat de mult de-a mai fi numai o persoană simplă. Nu mai e muritorul slab, muritorul plin de defecte pământești, nelimpzit încă de eterul opiniunii publice; - nu ! el e personificarea unui principiu, sufletul - nemuritor neapărat - care a dat consistință și conștiință națională maselor și a făcut din ele o națiune; mase cari, cu toată nobilimea, cu tot clerul, cu toate averile, începură a nu se mai înțelege pre sine, a nu-și pricepe ființa și natura ce era comună, și cari face ca masele să fie, pe neștiute chiar, părțile unui singur întreg. Întru realizarea principiului său, omul ce-l personifica a întrebuintat mijloace cari în detaliu d-tale nu-ți plac, pe cari le găsești, ca tot ce-i omenesc: necomplete, defectuoase, să zicem chiar rele”. El și-a îndemnat conaționali: „Nu râdeți, domnilor de lepturari; pentru că secațiunea sa de pe-alocurea e oglinda domniei-voastre proprie; nu râdeți de nihilismul său, pentru că e al dv. Și dacă e vorba pe masca jos! apoi masca jos de la toți și de la toate, astfel încât fiecare să-și vadă în fundul puținătății sale”.

Mihai Eminescu s-a simțit dator să aducă aminte publicului „că țipătul ce-l face criticul cum că Societatea, în contra unificării limbei și-a ortografiei, se paraliză de sine prin declararea de mult făcută de acea societate că ortografia și sistema urmată de ea sunt provizorie până ce se va statua printr-un organ competente sistema și ortografia ce va avea a le urma tot românul ca obligatorie”.

Apoi i-a luat apărarea lui Gheorghe Șincai. „Gheorghe Șincai, chiar dacă n-ar fi atât de mare cum pretendem noi că este, totuși el a fost la înălțimea misiunii sale - la o nălțime cronice absolută; pentru că dacă criticul ce-l califică de

mincinos ar fi avut bunăvoința de-a cerceta istoria istoriei, atunci ar fi putut băga de samă că procesul întru scrierea istoriei la orice națiune se începe mai întâi și constă din cronografie, cu sau fără tendința, din culegerea de prin toate părțile a materialului”.

În continuare a scris: „Ne ținem de datorința noastră a aduce aminte că nu ne simțim îndestul de capabili ca să apărăm, cum se cade, oameni ca Șincai și ca Pumnul... oameni cari apoi neci nu au nevoie de apărarea noastră sau a altcuiva pentru de a rămânea cum sunt, adecă nemuritori și mari”. El a adus aminte publicului că țipătul pe care-l face criticul respectiv „cumcă Societatea, în contra unificării limbei și-a ortografiei, se paraliză de sine prin declararea de mult făcută de acea societate că ortografia și sistema urmată de ea sunt provizorie până ce se va statua printr-un organ competente sistema și ortografia ce va avea a le urma tot românul ca obligatorie”.

În fine, el a consemnat că „părerile ce le-am emis asupra diferitelor sisteme limbice sunt cu totul subiective și nu au pretențiunea de a controla întrucâtva lucrările vreunui sistem; nefiind filolog de competență, declar eu însumi că opiniunile mele sunt cu totul personale și nu merită de-a turbura lucrările filologilor noștri - cari, autorități științifice, lucrează după alte considerente decât ale mele”. El declara că „ar fi putut arăta autorului broșurii mult mai multe neconsecințe în contra a înseși părerilor ce le stabilează, însă n-o face, „pentru că nu voi ca critica mea să fie meschină și de virgule, - nu din cauză că eu nu le-ași ști pune, ci numai pentru că-mi place a crede că literații noștri știu, numai uită a le pune”.

Mihai Eminescu a arătat că acea broșură nu poate fi numită critică, pentru că atunci „Când cineva califică pe-un om cu epitetul, puțin măgulitor, de nebun și asta numai din cauza: pentru că acel om are nefericirea de-a fi de-o opinie contrarie celeia a criticului, - ne va ierta lumea dacă nu vom fi în stare să numim aceasta procedură: manieră și educațiune bună”. „Trebuia apoi să mai știe că, lovind cu măciuca în demnitatea unui om, înseamnă a uita că măciuca are două capete - și că adversariul pe care și l-a făcut are dreptul de a-l califica cu aceleași epitete dulci și măgulitoare”.

El a concluzionat că „Prin toată broșura se țese tendința de-a lovi mai cu deosebire într-o persoană

care, prea nobilă și prea recunoscută de opiniunea publică, nu-și va pune mintea cu asemenea împunsături de ac”. Apoi, părerea lui sinceră, ca să nu zică amicală, pe care a dat-o criticului: „nu e acesta modul de-a dezbăra pe oameni de relele lor obiceiuri și de defectele lor cele mici sau mari”.

Deci, Mihai Eminescu a luat apărarea lui Aron Pumnul, dascălul său venerat, adesea pomenit lângă Gheorghe Șincai, autorul „Hronicii” românilor. El a intuit că generația pașoptistă ardeleană continua programul de emancipare națională și socială al „Școlii Ardelene”. În „lecțiile” lui Pumnul își are izvorul cultul lui Eminescu pentru Transilvania și pentru Blajul cărturăresc și revoluționar. El a schițat pentru prima dată imaginea unui apostol al deșteptării naționale, considerându-l pe Aron Pumnul „personificarea unui principiu, sufletul - nemuritor neapărat - care a dat consistență și conștiință națională maselor și a făcut din ele o națiune”.²⁵

Această critică i-a atras lui Mihai Eminescu o lungă dușmănie din partea poetului Dimitrie Petrino, care se va lăsa cu procese penale.

*

● În acel timp, între „bătrânii” și „tinerii” români aflați în Viena se purta o dispută care avea la bază concepția diferită cu privire la utilitatea instituțiilor culturale într-o provincie românească aflată sub stăpânire străină. Mihai Eminescu a intervenit în acea dispută, printr-un articol intitulat „Teatrul românesc și repertoriul lui”(Repertoriul nostru teatral), apărut în 18 ianuarie 1870 (st.v.) în revista „Familia” din Pesta.²⁶

„Bătrânii” susțineau înființarea Academiei Române de Drepturi, iar „tinerii” duceau o campanie de presă în favoarea înființării unui Teatru Național pentru românii din Imperiul austro-ungar. Academia Română de Drepturi avea menirea să pregătească noile generații pentru lupta politică, dusă pe căi parlamentare, și cunoscători ai complicatelor legi din imperiu, spre a veni în sprijinul țărânimii împinse de „domnii de pământ” (grofii) în procese urbariale. „Bătrânii” priveau teatrul ca o instituție de

„petrecere”; „tinerii” nu negau necesitatea înființării așezămintelor de învățământ, însă priveau teatrul ca o instituție cu perspective mai largi în lupta națională decât cele oferite de o Academie Română de Drepturi, frecventată de un număr restrâns de studenți. Scena reprezenta pentru ei, de pe altă parte, și o școală de cultivare a limbii române, înlăturată din instituțiile de stat.

Mihai Eminescu a văzut în teatru o școală de cultură românească, exprimându-și, printr-o profesiune de credință, opinia în legătură cu existența și funcționarea vieții teatrale românești. El s-a declarat împotriva „florilor exotice”,²⁷ alăturându-se la campania de presă în favoarea înființării teatrului național, susținută de Iosif Vulcan, care a făcut din revista „Familia” principala publicație în această acțiune, și de I.A. Lapedatu, autor de nuvele istorice și a unei drame, Tribunalul, cu scene din lupta românilor transilvăneni din anul revoluționar 1848.

Mihai Eminescu a împărtășit opinia potrivit căreia se impunea înființarea unei reviste în care „tinerii” să-și publice producția literară. El l-a trecut înaintea tuturor creatorilor pe Victor Hugo pentru faptul că acesta descrie poporul „în luptele sale, în simțirea sa, în acțiunea sa”, văzând în acesta un tribun în lupta popoarelor pentru libertate și implicit și a românilor din provinciile românești, atunci, sub stăpâniri străine.

Mihai Eminescu a examinat producția dramatică românească dinainte de anul 1870 din perspectiva luptei naționale a românilor de sub stăpânirea austro-ungară. El a respins de plano integrarea în repertoriul teatral a pieselor care nu serveau luptei naționale. Din producția dramatică foarte bogată a lui Vasile Alecsandri n-a reținut decât piesele de inspirație populară sau care aduceau pe scenă eroi din popor (Cinel-Cinel, Crai nou, Arvinte și Pepelea). A alăturat acestor piese pe cele de inspirație istorică, respectiv Răzvan și Vidra, drama lui Alexandru Depărățeanu, Grigore Vodă, domnul Moldovei, evocare a sfârșitului tragic al lui Grigore Ghica, pentru împotrivirea la anexarea Țării de Sus a Moldovei de Imperiul habsburgic în 1775, numită mai târziu Bucovina.

²⁵ Mihai Eminescu, Opere, IX, Publicistică, 1870-1877, Editura Academiei R.S.R, 1980, p.82.

²⁶ Mihai Eminescu, Repertoriul nostru teatral, în „Familia”, nr. 3 din 18/30 ianuarie 1870.

²⁷ Vezi, pe larg, Ramona - Maria Deconescu, Mihai Eminescu - dramaturg și teatrolog, Editura „Sfântul Ierarh Nicolae”, 2010.

El a îndemnat: „Să ne folosim de împrejurarea cea în sine favorabilă, cumcă simțul poporului nostru e încă vergin și necorupt de veninul farselor și operelor franceze și nemțești și să dedăm publicul nostru cu simțeminte mari, nobile, frumoase, cu idei sănătoase și morale”.²⁸ De asemenea, a sfătuit ca „în alcătuirea repertoriului, să se ție în seamă nu atât valoarea estetică a pieselor, cât valoarea lor etică și națională, pentru ca repertoriul nu numai să placă, ci să și folosească”.

Pentru a se putea alcătui un repertoriu național, Mihai Eminescu a recomandat să se renunțe la proastele traduceri ale unor piese franțuzești și nemțești, frivole și lipsite de profunzime, teatrele să se îndrepte spre piesele inspirate din realitățile poporului nostru. El a pledat pentru crearea unui teatru românesc în Transilvania. În acest sens a întocmit și o listă de prelegeri, cu următoarele titluri: 1. Geniul național; 2. În favoarea teatrului; 3. Studiu asupra pronunției; 4. Patria română; 5. Poezia populară.

Însă, stăpânirea austro-ungară s-a împotrivit înființării Academiei Române de Drepturi și Teatrului Național românesc. Din acea dezbatere dintre „bătrâni” și „tineri” pentru înființarea celor două instituții a rămas articolul lui Mihai Eminescu, cea dintâi evaluare critică a repertoriului teatral românesc din perspectiva luptei pentru cucerirea libertății naționale, în care el a inserat următorul îndemn: „Cine vrea să studieze caracteristica, fizionomia psihologică, originalitatea poporului românesc, pe acela-l consiliem cu tot dinadinsul ca să studieze comediele domnului Alesandri”.

● În acel timp, în țară se petreceau fapte demne de memorat. Țăranii olteni din satele Mehedinților au hotărât, la alegerile parlamentare parțiale, să aleagă pe fostul domnitor Cuza, aflat în exil, și să-l trimită în Parlament ca deputat al lor, al poporului, socotindu-l mai departe ca „Măria Sa”. Mandatul prin care Alexandru Ioan Cuza a fost proclamat deputat de Mehedinți, în urma scrutinului electoral din 1870 era următorul:²⁹

28 D.Tomescu, Un ziarist ideal: Mihail Eminescu, în „Răvașul”, anul V, Cluj, 18 Mai n.1907, nr.19-20, p.325.

29 Miron Manea, Alexandru Ioan Cuza deputat de Mehedinți, în exil, în revista „Certitudinea”, anul 2, nr. 6, 2018.

„Mandat Azi la 25 ianuarie, anul 1870, fiind convocat prin decret domnesc colegiul al IV-lea din districtul Mehedinți a alege deputatul său, și, procedând la despoierea scrutinului în ziua de 26 la patru ore după amiază, a proclamat cu majoritate de voturi din 544 prezenți pe Măria Sa Alexandru Cuza Vodă de deputat al acestui colegiu. Biroul definitiv al colegiului, pe de o parte recunoaște de legală această alegere, iar pe de alta dă acest mandat cu mult respect și recunoștință la mâna alesului deputat Vodă Cuza, rugându-l cu supunere și inimă curată să vie în sînul națiunii române, pe care a dezrobit-o și care-i e devotată tocmai pentru-că-l crede om mare, devotat și credincios jurământului său din 1857. Asemenea mandat s-a alăturat și la dosarul alegerilor, spre a se înmâna principelui Vodă Cuza prin autoritățile competente.

Președintele biroului: preotul Gh. Ionescu

Secretar: Gh. Burileanu

Scrutatoare: N. Negoșescu”

Însă, fostul domnitor a refuzat, deși în „Monitorul Oficial” s-a înscris validarea alegerii făcute în Parlamentul României, fiind însă surprins plăcut că țăranii mehedințeni încă îl numeau „Vodă Cuza”. În acel timp, Mihai Eminescu era preocupat de pregătirea serbării de la Putna, din care dorea să facă un eveniment de anvergură națională.

● La începutul lunii martie 1870, el a redactat Apelul Comitetului către studenții din Blaj, întrucât aceștia aveau unele temeri cu privire la posibilitatea organizării serbării. Semnatarii documentului - Nicolae Teclu și Mihai Eminescu -, îi informau pe studenții blăjeni că ideea serbării fusese îmbrățișată cu căldură de junimea studioasă de la celelalte instituții de învățământ și că stăpânirea austro-ungară nu putea interzice manifestația întrucât serbări de asemenea natură „constituiau un drept esențial al vieții constituționale”.

În 18 martie 1870 (st.v.) s-a constituit „Comitetul central pentru serbarea la mormântul lui Ștefan cel Mare” la Putna, din care făceau parte: Nicolae Teclu, președinte, Petru Pitei, casier și Mihai Eminescu, secretar. Acest comitet a lansat un nou apel, precum și o listă de subscripție. Apelul stăruia asupra faptului ca studenții de la universități și academii se întruneau, pentru prima dată, „la o comună serbare românească”, evoca figura lui Ștefan cel Mare și cere tuturor patrioților să sprijine

comitetul în acțiunea sa. „Să demonstrăm lumii - încheia Apelul - că geniul poporului nostru viază, să-i arătăm că națiunea noastră înțelege misiunea sa în momentul când știe să prețuiască și să glorifice faptele marilor săi bărbați”. Mihai Eminescu a fost solicitat să scrie un imn pentru serbările de la Putna, însă a refuzat, astfel că rugămintea a fost adresată lui Vasile Alecsandri. Ioan Slavici avea să-și amintească faptul că acesta „nu numai că ne-a trimis două imnuri, ci ne-a mai scris, îmbărbătându-ne în lucrarea noastră”.

VASILE ALECSANDRI – SITUAȚIE TRAGICĂ PENTRU PATRIA ROMÂNĂ! (DISCURS ÎN SENATUL ROMÂNIEI, 10 octombrie 1879)

Domnilor senatori,

Astăzi România se prezintă nouă cu istoria sa în mână pentru ca noi să înscriem pe paginile sale sau umilirea și pierderea neamului nostru, sau demnitatea și salvarea lui. Situație tragică pentru patria română! Situație gravă pentru senatorii români! În prezența acestei situații, fără seamăn în analele istorice ale lumii, trebuie să știm a ne rădica cu inima și cu cugetul la înălțimea datoriei noastre, fără patimă, fără violență, dar cu spirit liniștit, cu patriotism luminat și cu nobilul curagiu ce se cere de la omenii chemați a decide de soarta țării lor.

Să ne urcăm dar pe această tribună conduși numai de glasul conștiinței noastre, și feriți de orice simțiment de ostilitate în contra nimănui, nici chiar în contra art. 44 din tratatul de la Berlin, nici chiar în contra alianței israelite, cărora datorește România cumpăna spăimântătoare în care ea se găsește astăzi.

Voiu zice mai mult: Departe de a fi ostili, să le fim oare-cum recunoscători, căci alianța israelită, prin dorința-i nerăbdătoare și nechibsuită de a obține grabnic drepturi civile și politice pentru coreligionarii săi, cât și art. 44 din tratat care ne impune nouă, într'un mod draconic, realizarea acelei dorințe, fără a se preocupa de conveniențele noastre, ne-au deschis ochii asupra pericolului ce ne amenință și au deșteptat în noi instinctul conservării naționale. Eram adormiți pe patul nepăsărei, pat vecin cu mormântul!

Suntem acum treziți!... Să fim dar trezi la postul ce ne-au încredințat patria noastră, și să privim cu ochi pătrunzători situația creată României de Congresul de la Berlin, pentru ca, în cunoștință de cauză și cu mâna pe conștiință, să luăm o otărfire fermă, justă, leală și demnă.

Ce vedem azi pe scena acestei părți de lume ce se numește România? Vedem un popor blând, generos, ospitaliar, inteligent, iubitor de progres, apt a se asimila cu națiile cele mai civilizate, tolerant în materie de religie; un popor care în timp de mai mulți secolii de restriște, de lupte crâncene a știut, prin o politică dibace și prin vitejia lui, să-și păstreze naționalitatea și să-și scape moșia de poftele nesățioase ale puternicilor săi vecini, un popor care, într'un număr mic de ani, a operat cu liniște în sânul țării sale reforme sociale de acele care la alte nații au pus sutimi de ani ca să se introducă prin torente de sânge; un popor care s'a afirmat în ochii lumii și prin calitățile spiritului, și prin calitățile inimei, și prin dezvoltarea intelectuală și prin bărbăția sufletului: poporul român!

Stăpân pe o țară frumoasă, mănosă și menită prin poziția ei de a fi pridvorul templului civilizației moderne la marginea Orientului încă barbar.

Acest popor a avut din vechime și până în zilele noastre soarta cea mai stranie, cea mai periculoasă pentru existența sa națională, fiind o colonie latină pierdută între alte mari ginte de sânge străin.

Vecinic el s'a găsit față cu un nou dușman, cu o nouă amenințare!... Când cu sălbaticile hoarde de la Nord, când cu torentul Asiatic ce a inundat o parte din Europa orientală, când cu nenumăratele încercări de cotropiri ale vecinilor lui, tătari, unguri, poloni, etc, când cu otrava corosivă și demoralizatoare a fanarioților, când cu brațul

apăsător al protectoratului rusesc, și câte alte calamități isvorâte din întru și din afară... Și bietul vultur românesc, prins în lupte gigantice și seculare, deși a pierdut două pene scumpe din aripele lui, una peste Carpați și alta peste Prut, a eșit învingător a relei soarte ce l'a persecutat, cu inima întregă, cu capul teafăr. În fine, el a dat pept cu Turcul care'l ținea în vasalitate de 400 de ani, și-a recâștigat independința vitejește, atrăgându-și laudele Europei, și când sârmanul se credea scuturat de greutatea nenorocirilor, când se credea intrat într'o viață scutită de griji și de lupte, iată că se găsește față cu o nouă amenințare, față cu o nouă cumpănă, față cu năvălirea israelită. Și, ce'i mai îngriitor pentru el, față cu un verdict european, un verdict ce pune în pericol viitorul lui, naționalitatea lui, și chiar avutul său strămoșesc, moșia lui?

Ce este această nouă cumpănă? Ce este această nouă năvălire? Cine sunt năvălitorii, de unde vin, ce vreau? Și cine este noul Moisi care'i conduce la noul pământ al făgăduinței, așezat astă-dată pe malurile Dunărei?

Ce sunt năvălitorii? Sunt un popor activ, inteligent, neobosit întru' îndeplinirea misiunii sale; sunt adepții celui mai orb fanaticism religios; cei mai exclusiviști din toți locuitorii pământului, cei mai neasimilabili cu celelalte popore ale lumii!... Credincioși până la moarte religiei lor; șefii lor sunt rabinii care edictează legi speciale pentru ei; patria lor e Talmudul! Puterea lor e nemăsurată căci se reazămă și se întemeiază pe două alte puteri: franmasoneria religioasă și aurul!

De unde vin acești năvălitori? Judecând după numărul spăimântător ce curge neconținut pe toate frontierele țării, pe toate potecile munților, peste plaiuri și peste ape, ar crede cine-va că ei fug alungați de biciul persecuției, căci năvălirea lor presintă spectacolul emigrațiilor din secolii trecuți... însă nu!... Ei vin în cea mai mare parte din Imperiul Austriei, unde evreei se bucură de protecția legilor, și unde au căpătat chiar drepturi civile și politice. Ei vin și din Rusia care le-au acordat dreptul de a deveni proprietari... Fug dar de bine!... Pentru ce?... Aici e misterul care trebuie să ne pue pe gânduri.

Ce vreau ei la noi?...

O poziție socială mai avantajosă? Nu, căci după plângerile lor, aici este țara persecuțiunii... O patrie? Nu! căci patria lor este **Talmudul**; în el cred, în el viețuesc, în el mor...! Și acest fanatism secular face tăria lor, căci el îi oprește de a se asimila cu celelalte popore și de a se contopi în ele; îi măntine ca o nație străină între celelalte nații, ca un *stat în stat*. Ei caută dar aicea nu o poziție socială, nu o patrie, dar o proprietate lesne de dobândit, efină de cumpărat; o proprietate pe care să o poată trece către oricine altul când această tranzacție comercială ar conveni intereselor lor; o proprietate care prin poziția ei să presinte avantajul de a fi ca o tarabă deschisă pe pragul ce desparte Orientul de Occident. Găsindu-se înecați între milioanele de locuitori ai marelor țări Europene, ei vreu la rândul lor să înece pe un popor mic, și, prin ajutorul capitalurilor ce posedă, să devie proprietari ai pământului aceluia popor, iar din vechii stăpâni ai țării să facă nisce iloți, precum sunt astăzi țărani din Galiția și din o parte a Bucovinei. Iată cum se explică această modernă..., nu zic cruciadă, termenul nefiind potrivit cu judaismul... voi zice dar: această modernă judaidă.

Țara e frumoasă, îmbelșugată; ea are orașe mari, drumuri de fer, șosele, instituții dezvoltate; și un popor cam neprevăzător, ca toate poporele de viță latină ... Ce-i mai ușor decât a se substitui locuitorilor acestei țări, și de a face din țara întreagă o proprietate israelită?

Dacă este acesta planul năvălitorilor de astăzi, precum tot ne induce a o crede, el probează încă odată spiritul întreprinzător al neamului israelit, și departe de a merita un blam, el e de natură a-i atrage lauda și admirarea omenilor practici.

Blamul s-ar cuveni nouă, românilor, dacă prin nepăsarea noastră, sau prin aplicarea unor fatale și absurde teorii umanitare, am da înșine o mână de ajutor la îndeplinirea acestui plan. Blamul ar cădea pe capul nostru, dacă înșelați de acele teorii înțelese pe dos, sau dominați de o spaimă imaginară, sub influența unor amenințări imaginate, am uita că patria română este un deposit sacru, încredințat nouă de părinții noștri pentru ca să'l transmitem întreg și nepătat la copiii noștri...

Cine este noul Moise care conduce poporul lui Israel către o nouă Palestina? Cine? O adunare de omeni eminenti, iubitori de neamul lor; puternici prin legăturile lor sociale în lumea politică, și mai puternici încă prin agentul producător de minuni, prin aurul posedat de bancherii israeliți, prinții finanței, după cum îi numesc cu măgulire unele gazete franceze... **Alianța israilită**. Alianța israilită! Nume misterios, dar răsunător și lugubru ca și numele de Nihilism. Toți vorbesc cu o mirare cam îngrijită de aceste două firme răsărite de o dată în ochii lumii, dar nime nu poate măsura întinderea aspirărilor acelor puteri oculte.

Alianța israilită! Admirabilă și colosală asociație! Voința ei este voința întregului neam judaic. Poruncile ei sunt legi nediscutabile! Un gest al ei, și sute de mii de omeni își părăsesc căminul strămoșesc, ca să se înregimenteze în tăcere sub drapelul negru al năvălirii; sute de mii, cu cea mai deplină abnegație, se îndrumază pe calea tristă a emigrației... Însă alianța, noul Moisi, le arată viitorul aurit, și ei merg înainte ca valuri inundătoare a torentelor.

În prezența unui asemenea fapt de energică părtinire, cum dar noi românii să nu ne îngrijim, și să nu ne întrebăm ce vrea alianța israilită la noi?

Ea vrea și vrea să ridice seminția judaică de la cădere; vrea să dea o proprietate mare celor mai săraci și mai neluminați din neamul ei; vrea pentru scopuri ulterioare să ridice evreii pe aceiași treptă cu românii în România, și au reușit a interesa pe Europa civilizată la realizarea acestui vis frumos, acestui plan dibaciu, acestei ambiții demne de omeni care compun Alianța israilită.

Acum să esaminăm: pe ce se întemeiază Alianța israilită ca să reclame pentru numeroșii săi coreligionari drepturi de cetățeni în România? Care sunt serviciile făcute țării de către comunitatea judaică? Adus'au ea vre-odată ajutorul ei bănesc la nevoile românilor, fără a căta în acel ajutor un profit usurar? Unitu-s'au cu sufletul la durerile țării? Impărtășit'au bucuria ei în zilele de triumf?

Nu!... Regret de a constata că evreii din Moldova, afară de foarte puține excepții, s'au arătat vecinic nepăsători de soarta României, ba pot zice chiar ostili propășirii noastre naționale. Unirea principatelor a fost pentru ei un doliu!...

Independința română o îngrijire, și lupta românilor pentru acea independență un motiv de a scumpi banii, de a crește camăta și de a specula asupra miseriei obștești.

De la 1842, când a început năvălirea evreească, s'au crescut camăta și au produs ruină proprietății mari.

Fondat-au la noi evreii institute de folos public? Nu! Gânditu-s'au măcar așa numiții prinți ai finanței din străinătate ca să întrebuințeze influența lor pe lângă puternicii diplomați ai zilei, în favoarea acestei țări române pe care o priviau ca o viitoare proprietate a neamului evreesc?

Nici una de acestea! Singurul israilit care a încercat la noi o întreprindere zisă de folos public, este vestitul dr. Strusberg, și astăzi cunoaștem cât folos personal a tras el din construirea drumului său de fer, unic în felul său pe fața pământului, și tot odată câtă pagubă au suferit și suferă încă țara! Ea plătește scump încrederea ce a avut într'unul din cei mai celebri personaje din aristocrația israilită.

Încă o-dată dar, să ne întrebăm: prin ce manopere alianța a reușit a interesa Europa la soarta unui neam cu totul străin de neamul nostru, și care nu se poate recomanda simpatiei europene prin nici un act meritoriu săvârșit la noi?

Toate acele manopere se reduc la una și singură, însă cea mai eficace, la influența calomniei! „*Calomniez, il en reste toujours quelque chose*” („*Calomniați, întotdeauna rămâne ceva*” – n.n.) – zice Beaumarchais prin gura lui Figaro.

Tactica întrebuințată a fost de a arăta Europei pe nenorociții evrei ca pe niște interesante victime al inchiziției române pentru cauză de religie, iar pe poporul român a'1 zugrăvi cu culorile cele mai înfiorătoare de netoleranță, de fanatism, de barbarie, astfel ca să deștepte mila Europei pentru evrei și indignarea ei contra românilor.

Și în adevăr, d-lor senatori, ați observat cum de vreo câți-va ani foile din străinătate devotate evreilor, au devenit instrumente oarbe a campaniei clevetitoare întreprinsă în contra românilor. Orice calificări injurioase, scoase din vocabularul trivialității, ne-au fost aruncate cu sumeție de unele jurnale din Viena, din Pesta și chiar din Paris. Am fost tratați de sălbatici, de barbari, chiar

și de lași, în ajunul luptei noastre pentru independență.

Cel mai neînsemnat incident atingător de un evreu, a fost exploatat în defavoarea noastră și prezentat în străinătate cu proporții mari, pentru ca să dispue opinia publică în contră-ne; și notabene: aice se vădesce perfidia, toate faptele românilor răstălmăcite, exagerate, au fost atribuite unui spirit de netoleranță religioasă ce n'a existat nici o-dată la noi.

Un exemplu: un cârciumar jidov, dovedit de înșelător, de falsificator, era depărtat de pe moșia unde 'și esercita traficul? Foile străine strigau: persecuție religioasă!

Ori-ce măsură administrativă luată de guvern pentru ordinea și moralitatea publică: Persecuție religioasă!

Ori-ce lege apărătoare intereselor particularilor, votate de Corpurile Legislative: Persecuție religioasă!

Tot funcționarul, primar, comisar de poliție, subprefect, prefect, procuror, judecător: agenți ai persecuției religioase!

Chiar miniștrii au fost declarați de șefii unei armate biurocratice, organizată special nu atât pentru guvernarea țării cât pentru menirea de persecuție religioasă.

Dar mai mult!... Un evreu fanatic se introduce într'o biserică creștină, fură sculele sfinte și le aruncă într'un loc spurcat. Pretutindenea, aiurea, chiar în țările cele mai civilizate, acel profanator ar fi fost rupt în bucăți de poporul indignat. La noi, furul sacrilegiu scapă teafăr, și pentru că este dat sub judecată – persecuție religioasă!

Mai de-ună-zi în mijlocul Iașului, ziua meză-mare, cu ocazia înmormântării unui rabin, evreii au dat probe de cel mai sălbatic fanatism, insultând creștinii ce întâlneau, și maltratând femeile lor... și însă poporul român au stat liniștit... Nici' un evreu n'au fost atins... Cine însă să plângă de persecuție? Tot evreul!

S'au făcut legi restrictive spre a feri pe locuitorul sătean de exploatarea evreilor debitori de băuturi spirtoase, și cu această ocazie s'au depărtat de prin unele sate câți-va cârciumari ce făceau traficiul cel mai nelegal, și erau chiar gazde de tâlhari... Țipete, răcnete, protestări în foile evreesci:

persecuție religioasă! Căci religia a ajuns a fi târîță și prin cârciumi, ca un bun instrument de clevetire...

Și însă, cu toată asprimea legilor restrictive, privați: toate debitele de beuturi spiritose și de tutun sunt în mâna evreilor... Probă de persecuție religioasă!

Țara e plină de sinagoge unde evreii se bucură de libertatea cultului lor... Probă de persecuție religioasă.

Evreii se bucură de libera circulare, de libera aședare în lungul și în latul țării. Ei fac comerț fără împedire, chiar comerțuri ilicite! Au întruniri publice fără control, fondează gazete în care usează de libertatea presei până la licență, mânuind cu impunitate arma batjocorei în contra românilor și a Parlamentelor noastre. Probă de persecuție religioasă.

Ce să mai spun?... Mi'ar trebui zile întregi ca să înșir aci închipuitele probe de persecuție religioasă, prin care alianța israelită au căutat a depinge neamul român ca un neam netolerant, barbar, bun de șters dupe fața pământului.

Iată însă un document de o mare însemnătate care se găsește în dosarele Congresului de la Berlin, un pasagiu din rechisitorul prezentat aceluiași congres de alianța israelită, rechisitor care negreșit a servit de bază prescripțiilor ce ne privesc în tratatul încheiat în capitala Germaniei.

Veți vedea până unde a mers lipsa de lealitate, îndrăsnela calomniei și ura israelită în contra noastră.

Ascultați: „*În România situația israeliților, foarte numeroși, este încă grozavă! De două ani ei sunt jertfa celei mai crude persecuții... Mai în fiecare an Europa este uimită la povestirea răzcoalelor, uciderilor, prăzilor și isgonirilor en masse, de care evreii sunt victime*”.

Auziți, d-lor senatori? Răzcoale, ucideri, prăzi!... Ar crede cineva că aude vorbind de Maroco, sau de Spania pe timpul lui Torquemada... Alianța a găsit de *bonne guerre* a pune pe seama României de astăzi cruzimele suferite aiurea de evrei în secolii trecuți prin țările cele mai civilizate.

Dar să citim mai departe: „*La aceste violențe s'a adăugat en masse persecuția legală cu un șir de legi ce esclud pe jidani de la toate întrebunțările,*

de la toate carierele liberale, de la toate funcțiunile publice, și de la numeroase ramuri comerciale, împiedecând până și exercițiul cultului religios, și cătând prin toate mijloacele putincioase a'i reduce la miserie și a'i degrada”.

Ați auzit? Noi împedecăm exercițiul cultului religios, și cu toate acestea țara e plină de sinagoge! Noi îi reducem la miserie, și cu toate acestea comerțul întreg și industria, și avutul monetar sunt în mânele lor! Noi îi degradăm, când se degradă ei însuși prin fanatismul lor, și prin degradatoarele lor năravuri. Cum găsiți veracitatea acuzărilor, și ce nume se cuvine procedului israelit?

Mai departe: „*În zadar Puterile garante, rezemându-se pe articolu 46 din Convenția de la Paris care acordă israeliților drepturi civile cel puțin, reclamau în contra acestei politici funeste și barbare. România a rămas fără milă pentru israeliți... etc. etc.*” Auziți cum evreii ne înjură, cum ne califică de barbari chiar într'un act oficial menit a fi supus sub ochii Congresului.

Iată prevederile acelei Convențiuni din 19 August 1858, prevederi pe cari noi ne-am fi abținut de a le executa: „*Art. 46. Moldovenii și valahii, de toate riturile creștine se vor bucura de-o potrivă de drepturi politice. Aceste drepturi se vor putea acorda și altor culte prin dispoziții legislative, etc. etc.*”.

„*Se vor putea acorda*” nu vrea să zică „*se vor acorda*”; nu are un înțeles obligatoriu pentru români. Cu toate aceste, asemenea dispoziții legislative s-au înscris în codul civil din 1864. Care evrei însă a voit să profite de ele? Nici unul! Pentru ce? Pentru că evreii, afară de un prea mic număr, nu țin la naționalizarea română, nu țin la drepturi politice; ei țin numai la drepturi civile, adică la dreptul de a cumpăra pământuri, rămânând tot sub suzeranitatea străină. Ei țin la ștergerea art. 7 din Constituțiune, pentru ca o dată puși pe aceeași linie cu ceilalți străini din țară, să profite de dreptul de a deveni proprietari de imobile rurale, și să ajungă astfel la scopul lor de a deveni stăpânii acestei țări.

Iată, d-lor, cum Alianța a exploatat cu profit câmpul murdar al calomniei, și Europa, indusă în eroare, a crezut'o, dar! A crezut'o Europa luminată!

Noi am desprețuit aceste clevetiri zilnice răspândite prin foile de publicitate; am comis greșala de a nu ne apăra la timp dinaintea opiniei publice, și de a răspunde la niște acuzări false ce ascundeau un scop perfid, arătând la rândul nostru adevărul. Și acest adevăr este că nu noi, românii, suntem persecutorii, ci noi suntem persecutați; nu noi comitem crima persecuției religioase în contra evreilor, ci evreii comit crima unei persecuții complexe în contra noastră, persecuție și religioasă, și economică, și națională.

Am neglijat de a desfășura în ochii Europei tabloul îngrozitor al năvălirii sistematice și demoralizatoare a evreilor, unii isgoniți din Austria și din Rusia, pentru purtările lor nelegale, și cei mai mulți trămiși la noi din ordinul Alianței israelite. Am neglijat de a pune în privirea lumii lungul isvod de locuitori aduși la sapă de lemn, și de familii, o dată avute și astăzi căzute în sărăcie, prin unealta infamă a usurei și prin hrăpirea nesățioasă a evreului ce exploatează mai cu seamă Moldova. Am neglijat de a publica în foile europene durerosul și înspăimântătorul martirolog a nenorociților români otrăviți de evrei prin beuturi falsificate.

Spiritul, apa de foc, vărsat de americani în gura sălbaticilor, a contribuit a distruge mai mult poporația indigenă de cât armele de foc. Rachiul otrăvit vândut de evrei prin satele noastre are aceeași țintă și produce același efect. Demoralizarea, secarea puterilor, tâmpirea și moartea! Acesta este adevărul adevărat! Iar nu câte-va incidente izolate și foarte rari cari sunt de domeniul poliției corecționale și pe care Alianța israelită le grupează cu multă dibăcie pentru ca să compue din ele un tablou de persecuție religioasă.

Privească Europa nepărtinitore starea prosperă a celor ce se zic persecutați de noi, în comparație cu starea de quasi-miserie a celor ce sunt acușați de a fi persecutori, și declare în conștiință din care parte este persecuție!

Explice Europa învățată acest fenomen unic și straniu în istoria omenirii: Cum persecutatul se bucură de toate libertățile religioase și comerciale, cum poate el circula și a se așeza unde'i place! Cum poate clădi burguri și ridica sinagoge, și fonda jurnale, și avea întruniri publice fără nici o împedicare, fără nici un control din partea

guvernului! Și cum, pe de altă parte, persecutorul să fie supus la tote sarcinile Statului, să fie exploatat până la măduvă de cel pretins persecutat, și în loc să prospere, să se îmbogățească în paguba persecutatului, din contra, el, stăpân în țara lui, să scadă, să ajungă la marginea miseriei și în fine să tindă a dispărea sub valurile năvălitoare a celor persecutați de el. Fac apel la Europa luminată, fac apel chiar la acei israeliți cărora simțul de echitate și de lealitate nu le este străin, să declare din care parte este persecuție!

Dar se va găsi poate un filantrop, om de Stat, economist politic care ar zice că persecutorul român e leneș, și persecutatul evreu e harnic; că românul trebuie să dea pas evreului, fiind unul inert și cel-alt activ. La această stranie aserțiune, voi răspunde acelui economist-politic atât de aspru în privința românului, și atât de generos în privirea evreului, îi voi răspunde invitându'l să'și arunce ochii pe câmpiele țării și să vadă cine muncește sub arșița soarelui în lunile de vară? Cine, cu sudoarea lui, scote roada pământului pentru ca economistul-politic să aibă cu ce trăi în lux, și pentru ca evreul persecutat să aibă ce exploata fără muncă?

Românul e leneș? Da!..... El e leneș la câștiguri ilicite, și această lene'l onorează, căci e o calitate, o probă de conștiință.

În fine, explice Europa luminată un alt fenomen: Cum se face că evreii din țările în care se bucură de toate drepturile cetățenești, fug de acele țări, se lepădă de acele drepturi, și vin cu sutele de mii să se arunce în ghiarele persecuției române? Cum se face că în timp de 20 de ani **numărul acelor nenorociți persecutați a crescut de la 80.000 până peste 400.000?** Iată un tablou îngrozitor de creștere a numărului acestei populațiuni năvălitoare.

Recensamentul din 1859 arată pentru populațiunea României următoarele cifre:

4.299.000 creștini ...

Populațiune totală 4.434.000 suflete.

135.000 jidani.

Mișcarea populațiunii, adică sporirea prin escesul nașterilor asupra morților, după

documentele statistice, ne dă, până la 1872, următoarele cifre:

4.586.500 creștini....

Populațiune totală în 1872: 4.846.500 suflete.

260.000 jidani.

Pe baza aceleiași creșteri, populațiunea pentru sfârșitul anului 1879, se poate admite astfel:

4.759.500 creștini...

Populațiune totală în 1879: 5.095.300 suflete, 335.800 jidani.

Cifra de 335.800 jidani, în 1879, este prea mică: 1. pentru că punctul de plecare, adică recensământul din 1879, este greșit în mai puțin; al 2-lea, pentru că nimic nu este mai greu de cât înregistrarea esactă a nașterilor și morților la evrei (mai ales de la 1859 până la 1870); și al 3-lea pentru că în acea cifră nu se coprinde escesul imigrațiunei evreești, asupra emigrațiunei, în intervalul de la 1872-1879. Așa fiind, cifra în genere admisă, de 400.000 evrei astăzi în ființă, se poate privi ca adevărată și mai degrabă ca un minimum.

Din cifrele mai sus expuse rezultă că, pe când populațiunea creștină în 20 ani, de la 1859 la 1879, a sporit cu 470.000 suflete, adică cu a 9-a parte, populațiunea evreească în acelaș interval a crescut cu 200.800 suflete, adică cu de 2 și jumătate ori, întreaga populațiune evreească!

Moseau de Ionnes, arată tabloul următor:

-Svedia și Norvegia, 450 jidani, adică 1 la 7.500 locuitori.

-Anglia, 12.000 jidani, adică 1 la 1.750 locuitori;

-Elveția, 1.970 jidani, adică 1 la 1.100 locuitori;

-Prusia, 135.000 jidani, adică 1 la 800 locuitori;

-Francia, 60.000 jidani, adică 1 la 600 locuitori;

-Italia, 38.000 jidani, adică 1 la 500 locuitori;

-Danemarca, 6.000 jidani, adică 1 la 330 locuitori;

-Grecia, 7.000 jidani, adică 1 la 140 locuitori;

-Germania, 150.000 jidani, adică 1 la 90 locuitori;

-Belgia și Olanda, 80.000 jidani, adică 1 la 72 locuitori;

-Austria, 453.000 jidani, adică 1 la 60 locuitori;

-Rusia, 658.000 jidani, adică 1 la 58 locuitori;

-Turcia, 380.000 jidani, adică 1 la 26 locuitori.

Noi putem adăoga: **România, 400.000 jidani, adică 1 la 13 locuitori.**

Prin urmare, **România are relativ o populațiune evreească de 2 ori mai mare de cât Statul din Europa care conține relativ mai mulți jidani, adică de cât Turcia, și de 600 de ori mai mare de cât Svedia, care conține cea mai mică populație evreească.**

Luând numai Statele cu cele mai mari cifre absolute de evrei, vedem că în:

Rusia, jidanii constituă a 110-a parte din populația totală;

Austria, jidanii constituă a 79-a parte din populația totală;

Germania, jidanii constituă a 144-a parte din populația totală;

Belgia, jidanii constituă a 112-a parte din populația totală;

Francia, jidanii constituă a 600-a parte din populația totală;

Italia, jidanii constituă a 700-a parte din populația totală;

România, jidanii constituă a 13-a parte!

Mare atragere are pentru neamul israelit această persecuție!... Mare, dulce, se vede, de-vreme ce toți alergă la dânsa ca la un gheșeft plin de mari foloase.

Bine-voiască dar Europa a înțelege odată pentru tot-d'a-una că, precum în secolii trecuți evreeii persecutați pentru cauză de religie în Francia, Englitera, Germania, Italia, Spania și Portugalia, găseau un adăpost în țara Română, tot asemenea și în zilele noastre evreeii nepersecutați astăzi în acele țări civilisate, aleargă iar la noi, și astă dată cu sutele de mii, însă nu pentru ca să fie persecutați de români, dar pentru ca să aibă și ei, la rândul lor, pe lume rolul de persecutori și să persecute pe acei ce le dau ospitalitate... Cifrele au o elocuență neînvinsă! Încă o dată, iată adevăriri!

Și însă Europa a crezut și crede din contra, atât de dibaciu a fost surprinsă confiența sa, atât a fost de activ, de influent, de neîmpăcat, de victorios, sistemul clevetirei aplicat în contra noastră de Alianța israelită!

Aici stăm și ne întrebăm cu mirare: cum niște omeni atât de eminenti ca acei ce compun comitetul Alianței israelite, s’au înjosit a se servi de o armă atât de degradătoare? Căci nimic nu’i mai infamant pe lume ca rolul de calomniator... și ne place a crede că însuși acei omeni au fost induși în eroare de către niște fanatici și de rea credință corespondenți din țară. Astfel, pe baza raporturilor mincinoase ce primiau, au indus și ei în eroare pe supremii legislatori ai Congresului de la Berlin.

Prin urmare, **România este astăzi victima unei erori izvorâtă dintr’uă infamă calomnie.**

Ce efect a avut asupra soartei noastre acea eroare? Un efect dezastros, cinic, umilitor și stigmatisător pentru nația română!

Europa, indignată de tabloul atâtor cruzimi, atâtor nelegiuiri, atâtor pretinse acte de barbarie comise de noi asupra nenorociților evrei, ne-a condamnat fără a ne asculta. Europa, convinsă că suntem un popor netolerant, fanatic, barbar și persecutor, ne-a pus pe acelaș rând cu sălbaticii din Africa, au găsit că facem pată în secolul XIX, în acest secol de lumină, și că merităm o penalitate.

Europa deci a decis a nu recunoaște *independența noastră, până mai întâiu nu vom pune capăt barbariei noastre*, până nu vom înceta de a schingiui pe evrei, până ce, în fine, nu vom acorda acestora drepturi civile și politice.

Iată situația exactă în care ne aflăm: un popor acuzat, condamnat fără judecată în prezența altui popor calomniator și năvălitor!

Indignarea Europei a fost atât de mare, în cât **nu’i a permis de a lua în considerație:**

–că *independența noastră ne-am recâștigat’o noi înșine*, cu arma în mână, cu prețul sângelui nostru, că independența noastră este un fapt desăvârșit – un fait accompli – și recunoscut de marii Atleți ai ultimului războiu; de împăratul Alexandru și de Sultanul, fostul nostru suzeran; că independența noastră nu ne-a fost acordată de pomană de către alții, dar că acea glorioasă pomană ne-am făcut’o noi înșine, prin vrednicia noastră.

– Că în calitate de beligeranți învingători, nu învinși, am meritat a fi scutiți de ori-ce condiții umilitore într’un tratat de pace încheiat în urma războiului la care am luat o parte glorioasă.

– Că tratatul de la San-Stephano, care-le nu a fost abrogat în întregul său, proclamase independența noastră.

– Că dreptul internațional pozitiv nu obligă pe o nație care n’a fost reprezentată la un Congres, a se supune obligațiilor impuse ei de acel Congres, atunci mai cu samă când ea este învingătoare iar nu învinsă.

Cestiunea israelita

Meșter prestidigitator a fost dar Alianța israelită, dacă a reușit a introduce prin surprindere în tratatul de la Berlin o cestiune cu totul străină războiului oriental, **cestiunea israelita**, și tot prin surprindere țintește a se rezolva această cestiune în Parlamentele Române.

Elocvent avocat a fost Alianța israelita dacă ațâțând indignarea Europei în contra noastră, a aprins’o în așa grad încât Europa să ne condamne pe noi, românii, **a plăti pacea Orientului** cu o bucată din pământul nostru, cu Basarabia; să ne condamne tot-odată a plăti recunoașterea independenței noastre cu sacrificarea dreptului nostru suveran de legiferare; să ne condamne, în fine, a da drepturi la sute de mii de străini izgoniți de aiurea, adăpostiți între noi ca dușmani fățarnici.

Europa avea alte cestiuni de regulat în Congres, cestiuni mult mai importante pentru ea, precum, de exemplu, aceea a interdicției înscrisă în Constituția noastră în privirea **colonizării cu neamuri străine** (art. 3). Cum s’ar putea împăca dar ștergerea art. 7 cu menținerea art. 3, când cel dantâiu impune *colonizarea evreească*, și cel d’al doilea oprește orice colonizare. Să aibă evreii mai multe avantaje decât francezii, germanii, italienii? etc.

În zadar marele cancelar al imperiului rusesc, prințul Gorceakof, cel mai autorizat a spune adevărul în chestia israelită, în zadar s’au ridicat în contra prescripțiilor din art. 44, arătând marea deosebire ce există între evreii occidentali și acei din orient, declarând chiar, că aceștia sunt un pericol pentru popoarele de dincoace de Carpați, glasul său n’a fost ascultat, căci trebuia să fim noi pedepsiți pentru fără de legile noastre de popor barbar, netolerant și persecutor! De acolo au isvorât art. 44!

Și iată-ne dar stigmatizați în ochii lumii pe temeiul unor simple calomnii! Stigmatizați! Căci art. 44 coprinde în prescripțiile sale un subînțeles stigmatizator. Cine este înferat cu această denumire insultătoare? Noi! Poporul român! Noi care, cu tot dreptul, putem revendica titlul de poporul cel mai liberal, cel mai emancipator din toate popoarele lumii moderne! Noi, netoleranți! Noi care n'am avut nici o-dată un Ghetto în orașele noastre, și care ne-am deschis fruntariile la refugiul tuturilor acelor nenorociți evrei persecutați, desprețuiți, schingiuiți în Franția, Germania, Italia, Spania etc.

Noi, barbari! Noi care am emancipat Vecinii la anul 1749, pe când Creștinii erau servi în celelalte state occidentale. Noi, barbari! Noi care, în timp de 30 de ani numai, am dezrobit țigani, lovind astfel un drept feudal și secular, fără lupte, fără vărsare de sânge ca pe aiurea, ci din contra cu cea mai creștinescă compătimire.

Am emancipat românii clăcași, desființând boerescul, și ridicând pe servii noștri la rangul de cetățenie, făcându-i chiar proprietari printr'o singură trăsătură de condeiu, și aceasta fără lupte, fără vărsare de sânge ca aiurea, ci din contra cu entuziasmul cel mai viu. Desființarea unui drept feudal și secular, care ținea pe frații noștri sub jug, au fost cea mai frumoasă sărbătoare națională.

Am dat **drepturi politice** armenilor stabiliți în țară de 400 de ani, omeni liniștiți, muncitori, și iubitori de patria lor.

Am făcut încă mai mult, noi, cei barbari, noi cei stigmatizați; am trecut Dunărea ca să contribuim la emanciparea unui neam străin nouă, la desrobirea bulgarilor!

Noi suntem barbari, noi am meritat această insultă a doua zi după ce, în lauda lumii, ne-am afirmat valoarea sub zidurile Plevnei, după ce ne-am probat toleranța într'un șir neîntrerupt de secolii?

Și cine a luat inițiativa în Congres pentru ca să ne arunce pe frunte acesta crudă insultă!... Națiile de același sânge cu noi!

Franția! Acea țară generoasă și emancipatrice; Franția, atât de simpatică nouă, căria datorim convenția de la Paris, în sânul căria noi, românii, mergem cu preferință de aproape o jumătate de secol, spre a ne deprinde a fi liberali și

emancipatori. Franția, a căria nenorociri au găsit un răsunset atât de profund în inimile noastre!

Franția lui Francois I-iu care, după bătălia de la Pavia, au strigat cu o nobleță cavalerescă: „*Tout est perdu, fors l'honneur!*” („*Totul este pierdut în afară de onoare!*”). Atât de puternică au fost influența calomniei vărsată asupra noastră de israeliți, și eroarea isvorâtă din acea sorginte necurată!

Italia! Care a declarat cu mândrie în parlamentul ei, că e sora României! Italia eroului rege Victor Emanoil, și a marelui cetățen Cavur, doi giganți cari au fundat unitare și independința Italiei fără a sacrifica onorul ei. Italia ne-au aruncat insultă! Sora a stigmatizat pe soră!

Atât de desnaturătoare au fost influența calomniei vărsată asupra noastră, și eroarea isvorâtă din acea sorgintă necurată!

Turcia singură, către care noi ne-am purtat dușmănește, s'a grăbit a reunoaște independința noastră, fără condiții, cu lealitate, și ast-fel au recâștigat simpatiile noastre. Cu Turcia am avut o socotelă seculară de încheiat. Am încheiat'o sub zidurile Plevnei, și am rupt legăturile noastre de vasalitate, rămânând în legături de amicie. Am scăpat de un suzeran care se feria de a ne da porunci, respectând autonomia noastră, și – straniu capriciu al sortei! – astă-zi ne găsim față cu cinci alți suzerani cari, rezemându-se pe o eroare, ne edictează legi și penalități.

Ce am câștigat în schimb? Ce ne folosește independința dacă suntem constrânși a inaugura această independință cu un act de supunere, de servilitate dechizată sub denumirea de deferință?

D-lor senatori!

În prezența unei situații atât de anormale, ce avem de făcut? **Care trebuie să fie atitudinea noastră?** Avem a ne pătrunde de caracterul sacru al mandatului nostru, și fermi, și decizi, avem să spunem, cu curagiu precum și cu deferință, Puterilor semnatare tratatului de la Berlin: „*Am fost calomniați în ochii voștri, calomniați într'un grad astfel că dintr'un popor liberal și emancipator ce sântem, am ajuns a fi considerați de voi ca un popor netolerant, barbar și persecutor. Această calomnie a isbutit a naște în spiritele voastre o indignare, care v'a dictat art.*”

44 din tratatul de la Berlin. Acel art. 44, prin condiția pusă recunoașterii independenței noastre, coprinde un blam nemeritat de noi, o insultă care lovește demnitatea noastră română.

Deci, decât recunoașterea unei independențe pătată cu umilire, mai bine o nerecunoaștere ce o scutește de stigmat. Calomnia a fost perfidă, indignarea neîntemeiată, penalitatea nedreaptă!

Noi, românii, cu tot respectul datorit marelor Puteri a le Europei civilizate, dar tot-odată cu toată demnitatea ce aparține de drept unui popor prin sine independent, venim să facem apel la mărinimia voastră și la simțământul vostru de echitate pentru ca să constatați adevărul, și prin urmare să nu subordonați recunoașterea independenței României unei clause ce atacă dreptul ei suveran de legiferare, și toate fibrele onorului său.

Lăsați-ne proprii noastre inițiative, liberului nostru arbitru pentru a regula chestia israelită într'un mod conform cu principiile civilizației moderne, ce le-am aplicat cu generositate către alții, și cu interesele noastre economice și naționale, precum din libera noastră inițiativă am urmat în privirea românilor, odinioară servi, a țiganilor odinioară sclavi, a armenilor și a bulgarilor.

Recunoașteți independința noastră pur și simplu, pentru ca să nu rămâe nici umbră de blam, nici un vestigiu de stigmat pe fruntea României, și astfel promitem a face schimbare în unele dispoziții ale Constituției noastre.

La caz contrariu, o declarăm cu cea mai profundă regretare, datoria noastră de senatori, chemați a păzi Constituția noastră, iar nu a o sfâșia într'un moment de surprindere; chemați a păstra neatinsă demnitatea națională, ne vom vedea obligați de conștiința noastră a amâna până la un timp mai fericit revisuirea Constituției.

Această declarație o facem fără nici un spirit de sfidare, dar chiar sub forma unei rugăciuni adresată de noi acelor mari Puteri, care știu a ține sus drapelul demnității lor, și care ne vor permite a urma exemplul lor, pentru ca astfel să fim demni de a lua locul nostru alături cu ele”.

Nu mă îndoesc că toți d-nii senatori, precum și toată țara, resimt nedreptatea și insulta amară ce ni

s'a făcut din cauza unei simple erori provocată dintr'o calomnie; însă se vor găsi negreșit unii dintre colegii mei, cari conduși de un spirit de prudență cam esagerată, îmi vor face întâmpinări:

Unul va zice poate că Europa, luând odată o deciziune în privirea noastră, nu ar putea să revie asupra ei; prin urmare refuzul nostru de a ne supune verdictului său ar fi din parte-ne o desfidare imprudentă. Voiu răspunde că ar fi să nesocotim spiritul de echitate Puterilor civilizate, dacă am crede că, recunoscând eroarea în care au fost induse asupra noastră, s'ar înteeți a menține o clausă pedepsitoare, nemeritată, în tratatul de la Berlin; voiu adăogi că inculpatul ce'și reclamă dreptatea nu desfide pe judele său, și că a refusa stigmatul pe fruntea țarei, a refusa sinuciderea neamului nostru, nu este un act de sfidare. Europa e prea luminată ca să pue în cumpănă amorul propriu al său de putere gigantică, cu dreptul sacru a unui mic popor ce a meritat tot-d'a-una bunăvoința ei. **Europa cunoaște că demnitatea unei nații nu se măsoară pe numărul locuitorilor săi, precum onorul și curagiul unui om nu se măsoară pe talia lui.**

Altul va zice poate că s'ar uni cu părerea mea, dacă din dosul refuzului nostru de a ne supune, am avea 300.000 de baionete. Voiu răspunde că **dreptul nostru e mai tare** decât 300.000 de baionete, cari, dacă le-am avea și am vroi să facem întrebuintare de ele, ne-am găsi în față cu 3.000.000 baionete ale Europei coalizate în contra noastră. Prin urmare, nu 300.000 de baionete ne-ar putea dicta datoria noastră de a feri fruntea țarei noastre de insultă; dar dreptul nostru.

Altul va zice că art. 44 nu coprinde nici o intenție de insultă în contra nației Române, ci numai o simplă condiție de admitere în marea familie Europeană, precum de pildă condițiile la care este ținut a se supune ori-cine are dorința de a face parte dintre membrii unui club. Stranie întâmpinare! L'ași întreba pe acel întâmpinător, dacă ar primi să intre într'o adunare, cu condiția de a se sinucide mai întâiu, sau cel puțin cu condiția de a trece printr'o umilire degradatoare!

Altul va zice: că trebuie să facem oare-care sacrificii, pentru ca să intrăm și noi o-dată în marea familie Europeană. Voiu răspunde d-sale, întrebându'l dacă nu a remarcat, în unele familii,

câte o rudă scăpătată, care are mai mult rolul și aparența de slugă de cât acela de rudă, care e tolerată în salon sub condiția de a nu se prevala de legăturile sale de rudenie cu stăpânii salonului; care e pus la masă în capătul mesei, și dacă sunt mai mulți meseni, sau meseni importanți, e trimis să prânzescă jos, cu ceilalți servitori.

Această poziție, de rudă scăpătată și umilită, eu nu o admit pentru România când e să intre în familia Europeană, și mi place a crede că fiecare dintre noi gândește ca și mine: că România și-a recâștigat titlurile sale de nobleță pe câmpul războiului, că prin urmare are dreptul de a face intrarea sa în lume cu fruntea sus, iar nu de capul plecat.

Altul va zice: că în fine tot trebuie să facem ceva în favoarea evreilor, pentru ca să dăm o satisfacere Europei și să ștergem din Constituția noastră acel nenorocit art. 7, cauza situației noastre de astăzi.

Da! Trebuie să facem ceva, însă ce, și cum, și când? Iată întrebarea. Dacă Europa, apreciând actele noastre din ultimii 30 de ani, și convingându-se prin acele acte, că suntem un popor liberal și emancipator, ar fi recunoscut pur și simplu independința noastră, câștigată de noi înșine, iar nu dată nouă pomană, și dacă în urma acestei recunoașteri leale, ar fi cerut de la noi oficios ca să desființăm stavila pusă în calea evreilor, noi românii, cu generositatea și simțul de grație ce ne caracterizează, ne-am fi grăbit a face pentru israeliți mai mult de cât vom putea face acum.

Lăsați la propria noastră inițiativă, și la liberul nostru arbitru, ne-am fi arătat mai liberali, mai marinoși în privirea evreilor decât acum când ne vedem loviți în amorul propriu nostru național, în dreptul nostru suveran de legiferare, și apăsați sub presiunea străină.

Alianța israelită, prin nerăbdarea ei de a dobândi drepturi civile și politice pentru coreligionarii săi, au indus Europa în eroare, pentru ca Europa să exercite o presiune draconică asupra noastră.

Rezultatul este că națiunea română se simte ofensată, că România se simte amenințată, că poporul este iritat într'un grad care poate să producă regretabile evenimente. Prin urmare, reprezentanții săi sunt ținuți a fi cu mare

circospecție în atingerea Constituțiunii noastre. Și, pot zice, sunt obligați la o parcimonie prudentă în cestiunea de acordare de drepturi neamului israelit.

Iată rezultatul nerăbdării Alianței israelite, nerăbdare legitimă, o recunosc, dar imprudentă și nepolitică. Eu însu-mi, care am reputația de evreofob, mă simt cu toate acestea destul de generos, pentru ca să găsesc că trebuie să facem evreilor o condițiune mai corectă în țara noastră, dar când, și cum, și în ce condițiuni? Nu sub presiunea directă a art. 44, nu sub presiunea indirectă a alianței Israelite. Ci din liberul nostru arbitru de Stat independent! Căci dacă am urma alminterea, dacă ne-am supune a trece sub furcele caudine acelu art. 44 – știți cu ce ne-am alege? Am afirma noi înșine acușările alianței israelite și am recunoaște starea de barbarie ce ni se aruncă în față, făcând un mea culpa ce ar rămâne ca o pată eternă pe paginile istoriei noastre naționale. Supunându-ne cu capul plecat penalității coprinsă în art. 44, am lua deprinderea supunerii, pe când alții ar lua, vis-a-vis de noi, deprinderea poruncii și, ca Stat independent, am ajunge la o stare mai tristă de cât cea din timpul Reglementului organic, când eram conduși a la baguette de ordinele venite din Petersburg și de firmanurile sosite din Stambul.

În fine, ne-am espune la cea mai tristă umilire: aceea de a datori recunoașterea independinței noastre, nu sacrificiilor noastre, nu vitejiei noastre, nu românului care și-au vărsat sângele pe câmpiile Bulgariei, nu simțului de equitate a Europei, dar am datori-o în parte... cui? Alianței israelite! Asemenea prințul nostru care au făcut campania ca șef suveran, în fruntea bravei sale armate, Prințul Carol de Hohenzolern, nepotul marelui Împărat al Germaniei, și Domn Românii, el care și-au câștigat titlul măreț de Prinț independent a la pointe de son epee, și-ar datori acest titlu istoric, nu vitejiei sale, nu bărbăției soldatului roman... dar cui?... în parte Alianței israelite!

Ce ar zice dar țara întreagă, dacă i-am crea o asemenea situațiune în istorie? Ce ar zice românul care s'a luptat voios pentru independența moșiei strămoșești?

Țara și-ar întorce ochii cu durere de la noi.

Românul ar zice: Nu-mi mai cereți de azi înainte sângele meu, dacă acel sânge vărsat nu slujește de cât la trunchierea țării și la înjosirea demnității naționale. Pentru aceste considerente, când astăzi România vine cu istoria sa în mână, pentru ca noi să înscriem, pe paginile sale, al nostru veto, eu unul rup pagina destinată pentru înscrierea umilirei țării, iar pe cealaltă pagină scriu cu inima mea: demnitatea și salvarea ei!

Iată cuvintele pentru care susțin propunerea mea. Am zis!

Propunere

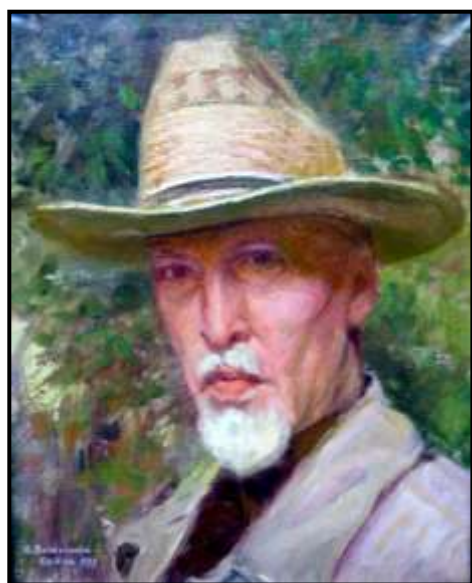
În prezența legitimei nemulțumiri și marelui agitațiunii, produse în țară prin art. 44 din tratatul de la Berlin, care **lovește dreptul absolut de legiferare** al ei; propun a nu se procedea la revisuirea art. 7 din Constituție, înainte ca România să fie lăsată la liberă sa inițiativă, și la liberul său arbitru, în privirea oricărei modificări din Constituția sa, conform **dreptului său absolut de legiferare**, conform intereselor sale economice și naționale, conform demnității sale de **Stat independente și care, de secol, este și a fost de sine stătător**.

(Semnat), Vasile Alecsandri

– Articol depistat de col. dr. Constantin MOȘINCAT

PICTORUL AUREL BORDENACHE ȘI MIHAI EMINESCU

Aurel Bordenache-autoportret

Pictorul **Aurel Bordenache** s-a născut în 17 septembrie 1902, în orașul Huși, fiind rudă cu Mihai Eminescu, nepot după mamă, după cum susține însuși în „Memorii”, pe care le scrie mai târziu.

După propriile sale mărturisiri era descendent din familia cronicarului Ioan Neculce și rudă cu familia lui Mihai Eminescu. Fiind odată la Paris cu Nicolae Iorga și arătându-i prima fotografie a lui Eminescu, Bordenache spune: „*Cunoșteam acea fotografie și știam că în acea epocă, când nu purtam mustați, în adevăr privit din același unghi semănam mult cu marele poet, al cărui, de altfel, apropiat nepot sunt după mamă*” (Memorii).

Fiu al unui inginer electrotehnician, cu o stare materială bună a familiei sale, i-a permis lui Aurel Bordenache să facă primele clase primare la Liege, în Belgia, între anii 1909- 1911 și, în paralel, cele ale *Școlii de arte frumoase*, obținând o diplomă de merit.

Revine cu familia în țară, înaintea izbucnirii Primului război mondial, și se înscrie la Liceul Gheorghe Lazăr din București, urmând și un curs de desen cu pictorul Costin Petrescu. Vedem că, încă din anii de școală, Bordenache dă dovadă de mult talent la desen și pictură. În timpul refugiului la Iași, datorită războiului, Aurel Bordenache se înscrie la *Școala de arte frumoase*, cu dispensă de vârstă, unde îl are profesor pe botoșăneanul Octav Băncilă.

În perioada 1919- 1923, studiază pictura la Paris, cu o bursă oferită de botoșăneanul G. Văsescu, reușind primul din cei 650 de candidați la concursul de admitere.

Descendent din familia cronicarului Ioan Neculce și rudă cu familia lui Mihai Eminescu, Aurel Bordenache semăna mult cu poetul. Profesoara Didona Stanislav, ce locuia la Predeal, strănepoată a lui Mihai Eminescu, spunea că în familia sa, Aurel Bordenache era recunoscut ca rudă apropiată.

Artistul Aurel Bordenache a avut strânse legături cu savantul Nicolae Iorga, căruia i-a făcut șase portrete. El consemnează un episod al legăturii sale cu Nicolae Iorga: „Odată când eram la Fontenay cu profesorul și cu doamna Iorga și trebuia să trecem dintr-o încăpere în alta, mi se pare chiar să

intram în sufragerie, profesorul m-a oprit o clipă și cu un surâs malițios, mi-a spus :„Intră aici și uită-te pe peretele din dreapta, lângă ușă”, - ceea ce am făcut în timp ce amfitrionii mei au intrat și ei după mine. „Ce zici ? Oare cu cine seamănă ?” Cunoșteam acea fotografie și știam că în acea epocă, când nu purtam mustăți, în adevăr privit din același unghi semănam mult cu marele poet, al cărui, de altfel, apropiat nepot sânt după mamă” (A. Bordenache- *Memorii*, pag. 30). Poate acesta a fost unul din motivele care l-afăcut pe Aurel Bordenache de a ilustra multe dintre poeziile lui Mihai Eminescu, apărute într-un frumos și foarte prețios volum, editat în anul 1944.

Finalizând studiile la Paris, revine în țară și devine colaborator apropiat al savantului Nicolae Iorga, pe care îl cunoștea din copilărie. În acest timp, Aurel Bordenache a executat machetele timbrei pentru asigurarea fondurilor necesare restaurării Universității din București, macheta diplomei de bacalaureat, a carnetului de membru și a insignei pentru *Liga culturală*, condusă de Nicolae Iorga și a graficii pentru volumele *Memorii și Ospiti romeni în Veneția*.

Genurile de pictură practicate de Bordenache au fost: portretul, peisajul, natura moartă și scenele de muncă. Este autorul monumentului- mausoleu de la Mărăști, ridicat în memoria eroilor din primul război mondial: „Am realizat fondurile necesare ridicării monumentului prin prezentarea unor expoziții cu vânzare a picturilor mele, pe care le executasem în zona Mărăști pe când îmi făceam documentarea”. Pentru mausoleul de la Mărăști, Aurel Bordenache a realizat cca. 220 de picturi și desene, documentându-se pe cheltuiala sa, în zona marilor bătălii ale armatei române, în războiul din 1917. Cu banii obținuți din vânzarea celor 220 de lucrări, s-au comandat sculpturile ornamentale pentru monumentul eroilor de la Mărăști, a cărui piatră fundamentală a fost depusă la 10 iunie 1928 :„Edificiul de la suprafață este compus din doi mari piloni de secțiune dreptunghiulară din beton, pe fiecare fiind montată câte o urnă de bronz în care arde o flacără veșnică; pilonii fiind legați printr-un perete mare de beton, placat cu marmură albă, pe care sânt înscrise pe 15 plăci de marmură regimentele care au participat la lupte și numele militarilor căzuți la

datorie. Pilonii edificiului sunt decorați pe fața principală cu ample altoreliefuri din bronz datorate sculptorului Aurel Bordenache” (Col. Florian Tucă, Mircea Cociu- *Monumente ale anilor de luptă și jertfă*, București, Editura militară, 1983). Mausoleul a fost construit între anii 1928-1940, la inițiativa Societății „Mărăști”, iar pe plăcile de marmură sunt inscripționate numele a 900 de eroi ai războiului de reîntregire.

La primul nivel subteran al mausoleului, este amenajată o expoziție de arme și una dedicată generalului Arthur Văitoianu, comandantul Corpului I din Armata a II-a Română, în timp ce la cel de-al doilea nivel subteran se află sarcofagele mareșalului Alexandru Averescu și ale generalilor Arthur Văitoianu, Alexandru Mărgineanu și Nicolae Arghirescu. În cele 12 cripte-osuar sunt depuse osemintele a 5342 de ostași români, ruși și germani necunoscuți. Decorațiile geamurilor de semicristal ale criptelor au fost realizate după desenele Reginei Maria.

Un capitol de prestigiu în opera lui Aurel Bordenache este grafica, în diferite tehnici, mai ales ilustrațiile la poeziile lui Mihai Eminescu, la care artistul a lucrat timp de doi ani, lucrare de mare amploare planificată încă din 1939, la semicentenarul morții lui Mihai Eminescu.

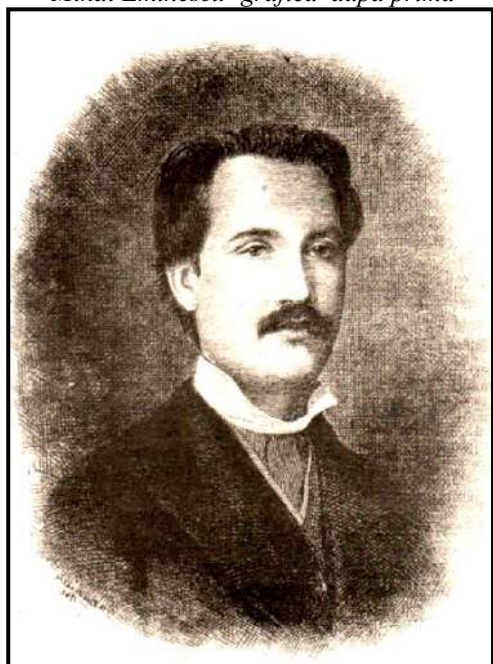
Profesorul ieșean Radu Negru, într-n material dedicat pictorului, spunea că „este unul din marii interpreți ai poeziei, a atins o culme în străduința asupra portretului lui Mihai Eminescu, rudă îndepărtată de sânge, „Luceafăr” îndepărtat și veșnică atracție nocturnă, de maree spre alte țărături de înțeles și mister” (*Flacăra*, nr.24, 14 iunie 1985).

Aurel Bordenache, a realizat în anul 1941, două portrete ale lui Eminescu, după fotografia realizată de J. Tomas din Praga și F. Deuschek din București, portrete care prezintă mai multă autenticitate și sunt mai apropiate de viziunea pe care ne-o sugerează opera lui Eminescu.

După aceste lucrări s-au realizat și cărți poștale ilustrate.

Mihai Eminescu- grafică după prima

A doua fotografie Eminescu

Lucrând la acest grandios proiect, Bordenache a realizat în 1941-42, 150 de desene cu ilustrații la poeziile lui Eminescu, din care 72 au fost incluse în volumul de „Poezii” apărut sub îngrijirea lui M. Toneghin la Editura „Cartea Românească”, în 1944.

Ilustrațiile realizate de Aurel Bordenache, cuprind poeziile: *Epigonii*, *Venere și Madonă*, *Mortua est*, *Înger și demon*, *Împărat și proletar*, *Melancolie*, *Crăiasa din povești*, *Călin*, *Strigoii*, *Povestea teiului*, *Singurătate*, *Revedere*, *O! mamă*, *Scrisoarea I*, *Scrisoarea II*, *Scrisoarea III*,

Scrisoarea IV, *Luceafărul*, *Doină*, *Somnoroase păsărele*, *S-a dus amorul*, *Pe lângă plopii fără soț*, *Glossă*, *Mai am un singur dor*.

Cele două portrete a lui Eminescu, după fotografiile de la Praga (1869) și după fotografia realizată de Frantz Deuschek (1878), sunt de o frumusețe deosebită, așa cum merită genialul poet.

Artistul Aurel Bordenache este cel care a ilustrat volumul de poezii al lui Eminescu apărut în 1944 la Editura *Cartea Românească*, sub îngrijirea lui M. Toneghin, pentru care a realizat 150 de desene în tuș, 72 dintre ele ilustrând excelentul volum bibliofil. Albumul – aflat în colecția Bibliotecii Județene „George Barițiu” din Brașov – face parte dintr-un tiraj limitat, din cauza distrugerii celor mai multe exemplare. S-au păstrat foarte puține exemplare deoarece la sfârșitul celui de-al doilea război mondial, depozitul editurii *Cartea Românească* a fost bombardat și cea mai mare parte dintre exemplare au fost distruse, sau arse. Au scăpat de urgia bombardamentului numai 150 de exemplare, unele din ele cu diverse urme de deteriorare. Pe coperta ediției bibliofile este scris: „S'a tras pe hârtie alfa-română fabricată special de „Oficiul de vânzare a hârtiei produsă în țară” la Fabrica din Petrești”. Am în colecția mea un exemplar în perfectă stare, neatins de bombardament.

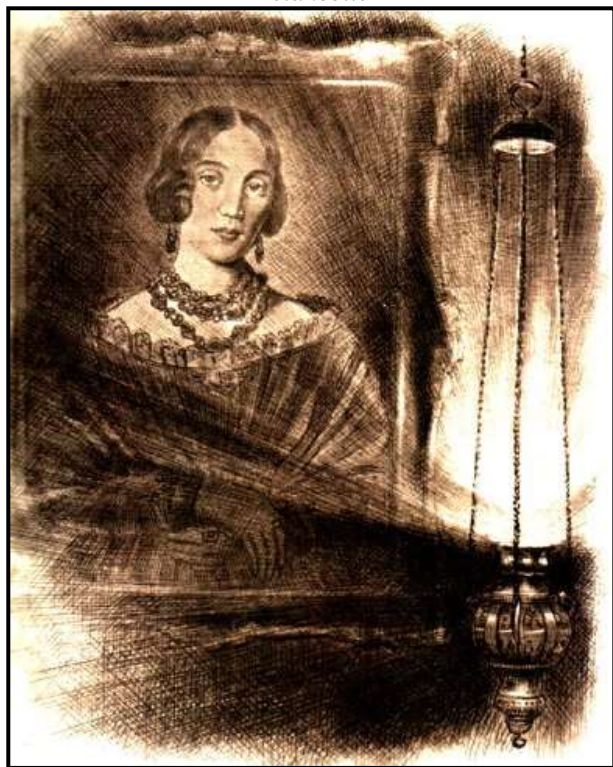
Desenele lui Aurel Bordenache, la poeziile lui Eminescu, constituie o operă de excepție, arta lui dovedind multă experiență și profesionalism și se apropie de Eminescu cu multă responsabilitate și respect. Mijloacele tehnice folosite; desenele în tuș sau gravate în lemn sau metal dovedesc o înaltă măiestrie artistică, realizând unele din cele mai reușite și frumoase ilustrații la opera celui mai important poet român – Mihai Eminescu.

Artistul Dragoș Morărescu, scria despre lucrările lui Eminescu: „Dar nu mai puțin impresionante sunt și cele 150 de desene în peniță și laviu, realizate între 1941 și 1942, unele în strafito pe un carton special preparat pentru răzuire, sbacab-papire, opera pictorului Aurel Bordenache, din care 70 au fost incluse în volumul de Poezii, editat de Mihai Toneghin în 1944, la *Cartea românească*. Scene pe întreaga pagină, desene

trasate cu măiestrie și finețe, însoțind titlurile fruntare și finale, alcătuiesc comentariul său de romantism reținut” (Aurel Bordenache, în *Contemporanul*, nr.3, 17 ianuarie 1986).

Melancolie

O, Mamă..

Venere și Madonă

Scriitorul Ștefan Pietraru, în articolul „Ilustrațiile lui Aurel Bordenache”, povestește despre traseul fericit al lucrărilor pictorului: „Într-o zi, la 12 octombrie 1984, i-a sosit un mesager de la Iași, Dumitru I. Grumăzescu, a cărui mamă se mândrea cu un portret pe care i-l făcuse Bordenache cu decenii în urmă. Aurel Bordenache i-a dăruit cunoscutului colecționar de la Iași, desenele sale originale realizate pentru ediția Eminescu. Acestea au intrat în fondurile Complexului expozițional M. Eminescu de la Copou, lângă teiul bătrân al Luceafărului. Pe cartea cu poeziile lui Eminescu și cu desenele sale, Bordenache a notat următorul autograf: „*animatorului „Centrului expozițional Mihai Eminescu” - Iași, Dumitru I. Grumăzescu, cu cele mai alese simțăminte și bune urări pentru realizarea deplină a țelurilor ce și-a propus*”. Pentru Centrul expozițional de la Iași, ediția bibliofilă Eminescu-Bordenache poartă următoarea notă explicativă: „Din această ediție au fost salvate numai un număr restrâns de exemplare, celelalte fiind mistuite de flăcări. Din acest motiv

exemplarele au unele defecte care nu sânt decât urmele războiului, ceea ce nu poate aduce nici o scădere valorii acestui volum”. Traseul fericit al lucrărilor lui Aurel Bordenache, a făcut ca ele să-și găsească locul cel mai potrivit, la muzeul dedicat lui Mihai Eminescu, din parcul Copou din Iași, acolo unde se află busturile Poetului și muzei sale, Veronica Micle și „Teiului lui Eminescu”, la umbra căruia cei doi poeți își citeau poeziile.

Cele două portrete ale lui Mihai Eminescu, împreună cu alte desene, au ilustrat două calendare, editate în condiții grafice deosebite, pe anii 1988 și 1989, de către Combinatul de utilaj greu din Iași. Colecționarul Dumitru Grumăzescu a realizat în anul 2000, cu o parte din lucrările lui Aurel Bordenache – 10 lucrări- un set de cărți poștale ilustrate, destinate colecționarilor cu tematică eminesciană.

Aurel Bordenache a fost un mare portretist, reușindu-i mai mult portretul decât peisajul. A lucrat foarte mult pentru Casa Regală a României, fiind autorul a numeroase portrete de oameni politici și de cultură, din prima jumătate a secolului al XX-lea.

După moartea tragică a lui Nicolae Iorga, Aurel Bordenache a părăsit Bucureștiul și s-a stabilit la Măgura Codlei, lângă Brașov, unde a trăit o bună perioadă din viață, însă legăturile sale cu Casa Regală au dus la persecuția sa, după 1947. A fost închis în perioada 1948 – 1950, iar după eliberare a trăit izolat la Codlea, lucrările sale nefiind acceptate în expozițiile oficiale. Regimul comunist nu admitea promovarea unui „dușman al poporului”. Așa se explică și faptul că artistul a fost puțin cunoscut și nici memoriile sale nu au fost publicate.

Aurel Bordenache a încetat din viață la 31 ianuarie 1987, lăsând Muzeului de artă din Brașov, cea mai mare colecție de lucrări, formată din 53 de picturi, 15 lucrări de grafică și 7 sculpturi, ca un semn de recunoștință pentru orașul unde a trăit mai bine de jumătate din viața sa și pentru oamenii pe care i-a cunoscut.

Bibliografie:

1.M. Toneghin - *Eminescu. Ediție bibliofilă ilustrată*, Editura *Cartea românească*, București, 1944

2.Ion Itu - *Eminescu și Brașovul* - „Ilustrațiile lui Aurel Bordenache”- Ștefan Pietraru, Centrul editorial *Coresi*, Brașov, 1990

3.Col. Florian Tucă, Mircea Cociu - *Monumente ale anilor de luptă și jertfă*, București, *Editura militară*, 1983

4.Dragoș Morărescu- *Aurel Bordenache*, în *Contemporanul*, nr.3, 17 ianuarie 1986

Ing. Nicolae IOSUB- Botoșani

Nicolae Șteiu, Avram Iancu

*Nicolae Șteiu
este unul din cei mai prețuiți
și iubiți profesori ai Huedinului.*

Numeroase generații de absolvenți ai școlii la care a predat îi sunt recunoscătoare pentru educația patriotică în care i-a format. Profesor de istorie, el s-a îndeletnicit și cu strângerea comorilor documentare orale sau scrise despre trecutul locului și a satelor din ținut, inițiind numeroase monografii și studii istorice, apreciate ca atare de specialiști și de publicul cititor. Cea mai recentă lucrare semnată este închinată lui *Avram Iancu și luptelor de rezistență națională din 1848-1849 în satele dintre Someșul Mic și Valea Iadului* (Ed. *Tradiții clujene*, 2024).

La 200 de ani de la nașterea eroului, cunoscutul istoric al tradițiilor istorice ale zonei Huedinului aduce în fața ochilor cititorilor faptele de vitejie ale înaintașilor lor de la 1848-49, rămase în conștiința urmașilor ca adevărate dovezi. Sunt acte de vitejie prin care moșii și-au apărat, cu prețul vieții, a incendiarii caselor și a distrugerii avutului, zona satelor din acest ținut, respingând numeroasele atacuri ale trupelor maghiare și răspunzând cu demnitate și curaj mișeleștilor atacuri puse la cale împotriva lor. E vorba mai ales de zona satelor Rogojel, Vișagu, Tranișu, Călata, Călățele, Ghiurcuța, Mărișel și Fântânele, unde s-au dat lupte grele și unde, armată populară, condusă de avocatul Avram Iancu și organizată după sistemul militar al strămoșilor romani, a reușit să facă față unor trupe regulate, mult mai numeroase și mai bine înarmate, printr-o tehnică armată de hărțuire, de curaj și dorință de libertate.

Urmând exemplul de odinioară al lui Horea (vezi *Balada Horii*, culeasă de autor din Poiana Horii) pe care ne-o reproduce într-un capitol introductiv,

privitor la cauzele luptelor și situația grea a românilor din munți, siliți să lucreze tot timpul pentru nobilii maghiari ai zonei, nu numai la câmp, dar și la drumuri, să le plătească nu numai dijmă, dar și o parte din bucate, și tot felul de alte cereri abuzive (de găște, găini, ouă, unt, caș, brânză etc.), încât oamenii jefuiți abia mai puteau trăi.

Autorul aduce ca argument cronica de la Mărgău, scrisă de preotul Ioan Ungur, care a consemnat „*Tiranie, varvarie ca aceasta între creștini nu s-a mai auzit.*” Tot el comentează noile hotărâri ale revoluționarilor unguri, care nu au ținut cont de marea națiune românească, hotărând în de ei, unirea Ardealului cu Ungaria și stărpirea totală a românilor. Unioniștii maghiari, scria, cronicarul, „*nu lasă să aibă nicio națiune drept de naționalitate, numai dânșii, ungurii, că țara numai a ungurilor este, deși românii cu două părți sunt mai mulți decât ungurii.*”

Sunt evocate apoi principalele evenimente ale revoluției românilor, cu întâlnirile de la Blaj, cu participarea moșilor conduși de Iancu la aceste mari sărbători ale libertății, și cu terorismul militar aplicat de ungurii la Mihalț, unde au omorât un întreg sat nevinovat. Din acel moment, Iancu a luat hotărârea să răspundă la rău cu rău, după metoda nobilimii maghiare. În scurt timp confruntările din satele de câmpie au devenit generale, iar autorul descrie cu lux de amănunte încercările de pătrundere a ungurilor în munți.

Aici apărarea populației de către oștile lui Iancu a fost principala grijă, astfel că toate încercările repetate ale unioniștilor au fost respinse. Se dau amănunte legate de confruntările de la Mărișelu, unde un rol important l-au jucat femeile, conduse de dascălița Pelaghia Roșu, dar și la Negreni, Ciucea, Huedin, la Săcuieu, Vișag, Traniș. Pentru a apăra această localitate din urmă a venit însuși Iancu, fiind găzduit de Teodor Potra, așa cum scrie pe un Pentecostar, furat din Tranișu, și ajuns la Borod, sau din relatarea versificată a acestui Teodor Potra, intitulată Avram Iancu la Muerău-Aluniș. Pete tot unde are ocazia, autorul, mare păstrător de documente vechi, vine cu date noi numai de el deținute, introducând elemente noi care sporesc zestrea istorică a locului.

Prin aceste noi mărturii și prin fragmentele de cântecele populare reținute, el face narațiunea mai atrăgătoare și mai captivantă. Relatarea profesorului din Huedin devine astfel extrem de fluentă și colorată sentimental. Foarte dramatice sunt confruntările de la Giurcuța, Fântânele și mai ales cel legat de episodul înfrângerii și omorării lui Vasvari. Episodul este narat epic în Biruința de la Fântânele, scris cu mare obiectivitate. Autorul stăruie asupra rolului personal al lui Iancu în toate aceste lupte, gardat de aproape de a tribunii săi viteji, între care se află Nicolae Corcheș și Ion Roșu. Însotită de o iconografie atractivă și de nenumărate cântece închinare lui Iancu și a luptătorilor săi (unele descoperite de autor), cartea e bine documentată și frumos scrisă, reprezentând un moment de seamă din literatura dedicată eroului nostru național

Mircea Popa, Cluj-Napoca

BILANȚUL COLABORĂRII ECONOMICE ROMÂNNO-GERMANE LA 23 AUGUST 1944

Dr. Florin ȘANDRU³⁰

Pentru a înțelege modul în care a decurs cooperarea economică între România și Germania până la 23 august 1944, este necesară o privire retrospectivă asupra evoluției relațiilor economice de după 1918 între București și Berlin. Sistemul de pace versaillez plasase cele două state în tabere diametral opuse. În timp ce pentru germani Tratatul de la Versailles era un act injust, iar clasa politică germană a căutat, prin diverse forme, să-i diminueze aplicabilitatea, pentru liderii români acest tratat făcea parte integrantă din sistemul de tratate ce pecetluia apariția României Mari. De aceea, românii au militat pentru respectarea lor. Mai mult decât atât, după înfrângerea Germaniei în urma primei conflagrații mondiale, aceasta și-a pierdut rolul dominant deținut în comerțul extern al României. Contextul favorabil de care aminteam aducea însă, cu sine, și o problemă destul de delicată pentru evoluția ulterioară a

³⁰ (Istoric, INST – Academia Română)

economiei naționale: problema compensațiilor financiare cu statele successorale ale Imperiului Austro-Ungar, aspect care a constituit unul dintre punctele divergente aflate în discuție la Paris. În accepțiunea Marilor Puteri, Germania, ca mare creditor al Imperiului Austro-Ungar, era îndreptățită să primească de la „statele moștenitoare” ale imperiului dualist compensații financiare. Totodată, Germania, ca principal reprezentant al Puterilor Centrale, era și principalul stat de la care puterile învingătoare cereau compensații financiare pentru pierderile cauzate de război. În acest sens, s-a propus ca România, Cehoslovacia, Iugoslavia³¹ și Polonia să compenseze datoriile către Germania. Aceste elemente nu au împiedicat, însă, dezvoltarea unor legături economice tot mai puternice în cele două decenii de pace de după Marele Război.

„Criza renană” din martie 1936 a reprezentat un moment important pentru diplomația europeană. Acțiunea lui Nicolae Titulescu privind criza renană a fost dezavuată de executivul român, conștient că în urma discursului susținut de acesta în cadrul Consiliului Societății Națiunilor (14 martie 1936), relațiile economice cu Germania aveau să fie afectate. Protestul energic al Poloniei față de acțiunile lui Titulescu, coroborat cu deciziile de politică externă luate anterior de titularul Externelor, fără a avea mandat politic, au fost motivele pentru care Carol al II-lea a decis, la 29 august 1936, să-l demită de la conducerea Afacerilor Străine. Noul ministru, Victor Antonescu, s-a angajat într-o politică de „neutralitate binevoitoare” față de Marile Puteri.

În cursul lunii noiembrie, Gheorghe Brătianu a vizitat Germania, unde a avut întâlniri cu Göring, von Neurath și Adolf Hitler. În cadrul discuției din 16 noiembrie cu cancelarul german, politicianul român și-a arătat convingerea că România devenise o barieră în calea expansiunii comunismului și un stat „neutr”, dornic să evite transformarea sa în „drum de trecere” sau „câmp de bătaie”³².

Atitudinea condescendentă a Germaniei a atins punctul culminant în decembrie 1936, după întâlnirea dintre Petrescu-Comnen și Göring. Declarațiile făcute la Berlin au ușurat misiunea delegației economice germane aflate în cursul lunii decembrie la București, pentru a parafa o nouă înțelegere economică. La 9 decembrie 1936 a fost semnat Acordul economic româno-german, care se baza pe complementaritatea celor două economii, prefigurând schimburi economice cu 30-35% mai mari³³.

În perioada noiembrie 1936 – februarie 1937 relațiile româno-germane au cunoscut o îmbunătățire substanțială, fapt ce a determinat Germania să afirme că „în căderea lui Titulescu mai putem vedea o posibilă relaxare a politicii românești”³⁴. În cursul anului 1937, politica externă a României s-a situat în echilibru, păstrându-se alianțele existente, fără a se asuma noi obligații. Totodată s-a considerat că, la nivel european, Germania face pași importanți spre normalizarea relațiilor cu Franța și cu Marea Britanie.

Criza politică provocată de alegerile din decembrie 1937, când niciun partid nu a atins pragul de 40% din sufragii, a permis regelui să se implice mai activ în viața politică, strangulând sistemul democratic. La 31 decembrie 1937, Istrate Micescu, numit la Ministerul Afacerilor Străine în locul lui Victor Antonescu, îi informa pe membrii corpului diplomatic că principalul său obiectiv era de a crea legături de durată cu Italia și Germania³⁵.

În contradicție cu declarațiile făcute, la jumătatea lunii ianuarie 1938, Istrate Micescu a întreprins un turneu diplomatic european, ce nu viza Roma și Berlinul, ci includea capitale aliaților tradiționali. Aflat în vizită la Geneva, Micescu s-a aflat în situația jenantă de a dezminți interviul acordat de A.C. Cuza (ministru fără portofoliu în cabinetul Octavian Goga), care declarase presei italiene că Liga Națiunilor era „moartă, dar neîngropată”³⁶. Ministrul de Externe a fost nevoit să infirme

³¹ Denumire adoptată oficial la 3 octombrie 1929.

³² Aurelian Chistol, *România în anii guvernării liberale Gheorghe Tătărescu (1934-1937)*, Editura Cetatea de scaun, Târgoviște, 2007, p. 522.

³³ Ioan Chiper, *România și Germania nazistă*, Editura Elion, București, 2000, pp. 193-195.

³⁴ *Ibidem*, p. 196-197.

³⁵ Aurelian Chistol, *op. cit.*, p. 52.

³⁶ *Ibidem*, p. 51.

informația că România voia să se retragă din Ligă, așa cum declarase colegul său de cabinet.

Perioada 1933 – ianuarie 1938 a fost caracterizată, în special, prin revirimentul relațiilor economice româno-germane. Ieșite din criza de supraproducție, cele două state au găsit instrumentele necesare revitalizării economice, iar interesul Germaniei pentru materiile prime românești a fost perceput la București ca „motorul” relansării economice. Guvernul liberal a demarat în această perioadă un vast proces de modernizare a industriei naționale, iar principalul impediment în conturarea succesului îl reprezenta cuponul datoriei externe. De aceea, pentru România era vital să crească veniturile obținute din export și, în același timp, să atragă investiții străine. Interesul Germaniei era să obțină materii prime și să își plaseze produsele industriale pe piețele emergente. Îmbinarea în mod fericit a celor două concepții economice a dat o mai mare consistență relațiilor bilaterale, astfel că Germania a reușit, din a doua jumătate a deceniului al patrulea, să își recapete pozițiile dominante deținute în perioada antebelică.

În anul 1935, guvernul francez făcea presiuni asupra guvernului de la București pentru a nu accepta oferta germană privind ajutorul acordat de Germania în privința organizării industriei armamentului. Este foarte posibil ca, pentru a contrabalansa influența franceză în România, lucru care ar fi creat condițiile pentru instaurarea controlului intern asupra afacerilor țării. Carol al II-lea să fi avut în vedere schimbarea politicii externe a României.

Conceptul de „comerț între economii complementare” a fost acceptat în cercurile economice din România. Pentru noi, „Noul Plan” avea avantajul că astfel se asigura o piață de desfacere pentru materia primă și produsele agricole românești, iar prețurile erau mult mai mari decât cele de pe piața mondială. Totodată, planul oferea stimulente pentru ca relațiile economice cu Germania să fie continuate și chiar consolidate. Din cauza comerțului exterior practic inexistent, produsele alimentare erau schimbate cu bunuri industriale germane, pe care românii nu le puteau cumpăra altfel.

În toamna anului 1934 au început negocierile economice cu Germania, care au culminat cu semnarea tratatului comercial din martie 1935, care a deschis o piață sigură în Germania pentru produsele românești³⁷. Urmare semnării acestui tratat, în 1937, 19% din exportul românesc era către Germania, iar mărfurile germane reprezentau 29% din importurile din România³⁸.

În scurt timp s-a ajuns în situația ca Germania să fie singura țară care asigura piața de desfacere pentru produsele agricole și materialele de consum românești. În schimbul acestora, România a achiziționat tehnologie germană, cu ajutorul căreia se dorea extinderea sectorului industrial. Acordul economic din martie 1935 obliga Germania să importe din România produse agricole în valoare de circa 30 de milioane de mărci și mărfuri de larg consum în valoare de aproximativ 7 milioane de mărci, oferind în schimb produse germane³⁹.

În relațiile economice cu Germania, după demiterea lui Titulescu, un loc important l-au reprezentat achizițiile de armament. La 24 septembrie 1936 România și Germania au semnat un protocol prin care se stabilea faptul ca toate exporturile de produse petroliere românești care depășeau limita de 25%, stabilită prin acordul din martie 1935, să fie plătite prin livrări de armament.

În luna octombrie 1936, guvernul român respingea „Planul Dunărean”. Acesta era un plan al guvernului cehoslovac ce avea ca scop crearea unor legături economice mai strânse între țările de pe Dunăre. Motivul acestei respingeri era, după cum îi explica Antonescu ministrului Fabricius, faptul că guvernul român era împotriva oricăror alianțe economice constituite în bazinul dunărean care excludeau participarea Germaniei, câtă vreme scopul guvernului de la București era, în special, extinderea relațiilor economice cu *Reich-ul*.

³⁷ Rebecca Haynes, *Politica României față de Germania între 1936 și 1940*, traducere de Cristina Aboboaie, Editura Polirom, Iași, 2003, p. 17.

³⁸ Ibidem.

³⁹ Ibidem, p. 26.

Un alt punct important al relațiilor economice româno-germane îl reprezintă 4 decembrie 1936, ziua în care, la Berlin, au avut loc discuții între ministrul de Externe român, Nicolae Petrescu-Comnen și Göring. În timpul întrevederii, Göring s-a arătat dispus să includă România în Planul de Patru Ani, în vederea garantării unei piețe de desfacere sigure pentru produsele românești în Germania⁴⁰. Aceasta a fost doar una dintre numeroasele întâlniri care au avut loc între diplomații și experții economici ai României și Germaniei după demiterea lui Nicolae Titulescu.

Un an mai târziu, la 9 decembrie 1937 era semnat un alt acord economic, fapt ce, pe de o parte, demonstrează creșterea importanței Germaniei în economia românească, iar pe de altă parte, a avut ca rezultat creșterea cu o treime a schimburilor economice dintre Germania și România. Semnarea tratatului a avut loc în timpul vizitei oficiale la București a ministrului de Externe francez. Helmuth Wohlthat, șeful delegației economice germane, raportase la întoarcerea în Germania că a sesizat o ușoară ostilitate din partea unor membri ai Băncii Naționale Române față de creșterea importanței Germaniei în economia românească. Cu toate acestea, considera că semnarea acordului reprezenta „o dovadă a creșterii influenței germane care s-a instaurat în acești ani, după încheierea tratatului comercial din 1935”⁴¹.

La 14 decembrie 1937, în timpul audienței lui Wohlthat cu regele și cu alți oameni politici, prim-ministrul Gheorghe Tătărescu prezenta planurile economice ale guvernului român, care includeau și propuneri pentru sprijin german în dezvoltarea economiei românești. Acest sprijin ar fi constat în tehnologie nouă în agricultură, exploatarea materiei prime și a zonelor petroliere, extinderea industriei de armament și dezvoltarea infrastructurii românești. Propunerile lui Tătărescu au stat la baza semnării tratatului economic dintre România și Germania din martie 1939, fapt care a asigurat creșterea rolului capitalului străin în economia românească și, implicit, a consolidării ideii că economiile agrare ale celor două țări, România și Germania, erau,

din punct de vedere industrial-economic, complementare.

Despre legăturile economice româno-germane vorbea Petrescu-Comnen într-o declarație dată presei la 6 aprilie 1938, subliniind faptul că volumul tranzacțiilor comerciale cu anglo-francezii era la un nivel mult mai scăzut decât o cereau relațiile politice. Începea, așadar, să se întrevadă faptul că exista o neconcordanță între orientarea politică a României și relațiile sale economice: „Sistemul de alianțe al României din perioada interbelică, admirabil în logica articulării sale, avea o mare carență: între România, pe de o parte, și Franța și Marea Britanie, pe de alta, relațiile economice rămâneau firave: între marile democrații apusene și România nu exista o solidaritate economică în măsură să o consolideze pe cea politică. În schimb, economiile României și Germaniei erau complementare: prima exporta petrol și grâne în Germania și importa de acolo produse industriale. Adversitatea politică era aici contrabalansată de interese economice reciproce”⁴².

Europa interbelică s-a confruntat, în deceniul al patrulea al secolului al XX-lea, cu regimuri de tip autoritar instaurate în majoritatea statelor. Problemele economice și sociale ce au urmat Primului Război Mondial au fost depășite cu greu de majoritatea statelor, iar orientarea unora dintre ele spre guvernări de tip totalitar (în care rolul statului era predominant) fiind soluția pentru rezolvarea acestor probleme.

Reich-ul a avut puține motive pentru a deplânge înlocuirea lui Goga, deoarece perioada scurtă a guvernării sale nu a însemnat și mult așteptata apropiere diplomatică⁴³. Pe de altă parte, prin Constituția din februarie 1938 au fost creionate direcțiile noului regim, iar prin apariția Frontului Renașterii Naționale, Carol al II-lea a reușit să aducă la ascultare majoritatea oamenilor politici.

Ministerul de Externe german nu a avut motive să se plângă de constituirea noului guvern condus de patriarhul Miron Cristea. Mai întâi, la Externe a fost numit Gheorghe Tătărescu, *ad-interim*, pentru

⁴⁰ Rebecca Haynes, *op. cit.*, p. 27.

⁴¹ *Ibidem*, p. 27.

⁴² Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2008, p. 352.

⁴³ *Ibidem*, p. 52.

ca la 30 martie 1938 să fie numit Nicolae Petrescu-Comnen, fostul ministru român la Berlin, fapt salutat de Germania cu multă căldură. Nu era singurul filogerman din guvern, dar numirea sa în fruntea diplomației românești a constituit realizarea a încă unui pas în direcția apropierii de Germania, avându-se în vedere faptul că pentru o perioadă îndelungată de timp el condusese misiunea diplomatică română din capitala *Reich*-ului. Cu toate acestea, atât regele, cât și ministrul de Externe doreau să mențină o politică de neutralitate față de Marile Puteri. Se urmărea, pe de o parte, păstrarea relațiilor cu Marea Britanie și Franța, avându-se în vedere faptul că Petrescu-Comnen era un vechi colaborator al lui Titulescu, dar, pe de altă parte, se căuta prietenia cu Germania, știindu-se faptul că noul titular al Afacerilor Străine avea o îndelungată experiență diplomatică la Berlin⁴⁴.

Se aveau în vedere în special legăturile economice româno-germane, aspect subliniat de Petrescu-Comnen într-o declarație dată presei la 6 aprilie 1938, mai ales că volumul tranzacțiilor comerciale cu anglo-francezii era la un nivel mult mai scăzut decât o cereau relațiile politice. Începea să se întrevadă faptul că exista o neconcordanță între orientarea politică a României și relațiile sale economice: „Sistemul de alianțe al României din perioada interbelică, admirabil în logica articulării sale, avea o mare carență: între România, pe de o parte, și Franța și Marea Britanie, pe de alta, relațiile economice rămâneau firave: între marile democrații apusene și România nu exista o solidaritate economică în măsură să o consolideze pe cea politică. În schimb, economiile României și Germaniei erau complementare: prima exporta petrol și grâne în Germania și importa de acolo produse industriale. Adversitatea politică era aici contrabalansată de interese economice reciproce”⁴⁵.

Situația României s-a complicat și mai mult după apariția Uniunii Sovietice ca Mare Putere pe scena relațiilor internaționale, guvernul de la București fiind nevoit să mențină de acum înainte un echilibru între aceasta și Germania, principalele amenințări la frontierele românești. Probabil dacă

ar fi fost pusă în situația de a alege între cele două, România ar fi optat pentru Germania, Uniunea Sovietică fiind percepută ca o amenințare mult mai mare la adresa securității sale. Dovada acestei opțiuni o reprezintă faptul că guvernul de la București nu a dorit să se alătore Turciei și Uniunii Sovietice într-un pact al Mării Negre, motivul fiind tocmai acela că astfel România ar fi ales o alianță cu partea sovietică, în detrimentul Germaniei.

Neștiind nimic despre existența unui protocol adițional secret, încheierea pactului Ribbentrop – Molotov, la 23/24 august 1939, a fost un adevărat șoc pentru guvernarea de la București, mai ales pentru că ei își bazaseră politica externă tocmai pe opoziția aparent ireductibilă ce exista între cele două puteri. Câtă vreme existase o anumită aversiune între nazism și comunism, România putuse practica o politică de neutralitate între cele două forțe. În situația actuală, acest tip de politică nu mai putea fi pus în practică, adevărându-se remarca lui Nicolae Titulescu, în 1937, conform căreia „apropierea ruso-germană va avea loc fără noi și împotriva noastră”⁴⁶.

Carol al II-lea primise din partea Ministerului Afacerilor Străine semnale privind îmbunătățirea relațiilor cu Berlinul, care au permis conceperea unui proiect inițial de tratat economic. În vederea identificării tuturor aspectelor necesar a fi incluse în tratat, au fost consultați de către suveran ministrul economiei, al finanțelor și al apărării.

În aceste condiții, a sosit la București delegația germană, condusă de Helmuth Wohlthat și compusă din oficiali al Ministerului Economiei german, importanți oameni de afaceri și un reprezentant al Băncii Centrale de la Berlin. Pornind de la propunerile părții române, delegația germană a conceput un plan de negocieri având ca fundament ideea complementarității celor două economii și, în special, adaptarea agriculturii românești la standardele germane. Proiectul propus de partea română era destul de ambițios, ceea ce l-a determinat pe Wohlthat să suspende negocierile și să se întoarcă la Berlin pentru a-și

⁴⁴ Rebecca Haynes, *op. cit.*, p. 53.

⁴⁵ Florin Constantiniu, *op. cit.*, p. 352.

⁴⁶ Nicolae Titulescu, *Politica externă a României (1937)*, ediție îngrijită de Gorge G. Porta, Constantin I. Turcu, Ion M. Oprea, Editura Enciclopedică, București, 1994, p. 131.

informa superiorii despre dorințele românilor. Complexitatea tratatului ce urma a fi semnat era dată de interesul României de a include un punct referitor la dezvoltarea industriei românești de război. În paralel, însă, cu negocierile de la București, suveranul României a avut discuții cu atașatul militar german al aerului, colonelul Gerstenberg, pe care l-a informat despre intenția sa de a cumpăra avioane germane și tehnologia necesară producerii acestora la Brașov⁴⁷. Pentru aceasta, guvernul român propunea suma de 13-15 milioane *Reichmark*, ce urma a fi inclusă în tratatul de bază⁴⁸.

Planurile ambițioase propuse misiunii Wohlthat, și vizita delegației economice engleze la București, la mijlocul lunii februarie 1939, au ridicat semne de întrebare la Berlin asupra scopului urmărit de guvernul de la București. După reîntoarcerea la Berlin, la 22 februarie 1939, Wohlthat a întocmit o notă despre rezultatele convorbirilor preliminare și împreună cu secția juridică a ministerului de Externe, dar urmând indicațiile lui Göring, au stabilit cadrul formal al acordului⁴⁹. Impresiile cu care Wohlthat s-a întors de la București s-au suprapus cu observațiile dr. Claudiuș, director al Departamentului de Politică Economică din cadrul Ministerului de Externe. Corespondența purtată de cei doi relevă temerea că în urma acordului din decembrie 1938 exportul german pe piața românească își atinsese punctul maxim, iar un program special nu ar fi putut depăși acest prag deoarece „unii din termeni gândiți pentru acest acord erau mai degrabă niște cuvinte frumoase decât realizări de fapt”⁵⁰.

Pregătirea textului cadru, la Berlin, a dus la divergențe cu privire la rolul tratatului. Pe de o parte, Ministerul de Externe a autorizat reluarea negocierilor și satisfacerea dorințelor economice ale românilor, astfel ca „fără obligații politice să obțină cel mai mare avantaj economic posibil din

situația actuală”⁵¹. Reprezentanții ministerului german al economiei considerau că noul tratat trebuia să subordoneze economia românească, în special agricultura și industria minieră, cerințelor economice ale statului german. Totodată, diplomații germani anticipau faptul că Grigore Gafencu dorea includerea unor condiții politice în cadrul tratatului economic. Prezența delegației economice conduse de Lordul Semphill la București și disponibilitatea Angliei de a dezvolta industria de apărare a României l-au determinat pe Wohlthat să adopte o atitudine prudentă. Revenit la 8 martie 1939 la București, Wohlthat s-a confruntat cu două probleme, care decurgeau una din cealaltă: reacția opiniei publice românești în urma ocupării Cehoslovaciei și „incidentul Tilea”.

Propunerile germane s-au lovit de critica părții române, care considera că durata de cinci ani pentru aplicarea tratatului era prea mare. De asemenea, era considerată inoportună supravegherea îndeplinirii acordului de reprezentanții consiliului guvernamental german și român, propunându-se ca aceste prevederi să se aplice doar marilor proiecte de dezvoltare. Totodată, România s-a opus propunerii privind dezvoltarea zonei libere a portului Galați și înființării de către Germania a unei zone economice în acest port. Totuși, pentru planurile economice ale Germaniei, dezvoltarea rutelor cu Orientul Apropiat, se dovedea de maximă importanță. România considera, însă, că influența Germaniei la Gurile Dunării avea să se suprapună celei a Comisiei Europene a Dunării, și astfel statul român va avea în continuare pierderi economice importante prin lipsa veniturilor din activitățile de navigație.

Pentru industria petrolieră, partea germană solicita dezvoltarea unei industrii bilaterale pentru producerea de uleiuri minerale și mărirea capitalului societăților românești prin participarea germană cu capital conform cerințelor *Reich-ului*⁵². În timpul discuțiilor maraton din noaptea de 22 spre 23 martie 1939, textul tratatului a fost conturat, urmând ca a doua zi să fie transcris și tradus în limba română. Tratatul a fost semnat joi, 23 martie 1939, ora 17,30, la sediul Ministerului

⁴⁷ Gavriil Preda, *Importanța strategică a petrolului românesc. 1939-1947*, Editura Printeuro, Ploiești, 2001, p. 38.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 80.

⁴⁹ Andreas Hillgruber, *Hitler, regele Carol și mareșalul Antonescu. Relații româno-germane. 1938-1944*, traducere de Maria Alexe, Editura Humanitas, București, 1994, p. 64.

⁵⁰ Rebecca Haynes, *op. cit.*, p. 80.

⁵¹ *Ibidem*, pp. 80-81.

⁵² Gavriil Preda, *op. cit.*, p. 51.

de Externe, din partea României de către Ioan Bujoiu (ministrul Economiei) și Grigore Gafencu (ministrul de Externe), iar din partea Germaniei de Helmuth Wohlthat (director ministerial) și dr. Wilhelm Fabricius (ministrul la București)⁵³.

Acordul „Wohlthat” (cum mai este cunoscut tratatul după numele semnatarului și principalului negociator din partea Germaniei) era cu siguranță favorabil *Reich*-ului și dacă era pus în aplicare, încă de pe atunci economia României s-ar fi adaptat în întregime Germaniei. Dat fiind că era vorba numai de un acord-cadru, ale cărui prevederi trebuiau detaliate în contracte separate, el nu a putut avea înainte de izbucnirea războiului efectul scontat de germani. În tratat se stipula principiul potrivit căruia planul economic „trebuia să țină seamă de nevoile interne ale României, precum și de necesitățile relațiilor economice ale României cu celelalte țări”⁵⁴.

Planul economic trebuia să țină cont, pe de o parte, de cerințele de import ale Germaniei, iar pe de altă parte, de posibilitățile de dezvoltare a producției românești, de necesitățile interne ale României, dar și de nevoile schimbului economic al României cu alte țări. Planul urma să se concentreze în mod deosebit pe dezvoltarea producției agricole românești. În acest scop, după un prealabil schimb de experiență cu organele competente ale celor două părți, urmau să se facă propuneri pentru cultivarea de noi plante agricole, precum și de intensificarea celor existente, în special a furajelor, a plantelor oleaginoase și textile. Tot în cadrul tratatului, câteva din industriile românești, agricolă, silvică, a lemnului și minieră urmau să beneficieze de echipament german modern.

Tot în tratat se prevedea crearea „de societăți mixte româno-germane pentru deschiderea și valorificarea calcopiritei din Dobrogea, minereurilor de crom din Banat, minereurilor de mangan din regiunea Vatra Dornei - Broșteni”. De asemenea, urma să fie examinată valorificarea zăcămintelor de bauxită și, eventual, punerea bazei unei industrii a aluminiului.

Partea română se angaja să creeze zone libere în care să se instaleze întreprinderi industriale și comerciale și construirii, în zonele libere, de antrepozite și instalații de transbordare pentru navigația germană. România părea mulțumită de programul de investiții germane propus pentru domeniul infrastructurii rutiere, feroviare și de navigație. Un punct important îl reprezenta dotarea armatei cu armament german modern.

Articolele 2 și 3 se ocupau de condițiile de executare a tratatului, pentru care au fost constituite comisii guvernamentale. În schimb, articolul 5 prezenta condițiile de ratificare a tratatului și durata de aplicare⁵⁵.

Andreas Hillgruber consideră că introducerea în textul tratatului a mențiunii că „planul economic trebuie să țină seama de nevoile interne ale României, precum și de necesitățile relațiilor economice ale României cu celelalte țări” a permis statului român să penduleze între marile fronturi care se conturau⁵⁶. În același timp, istoricul român Gavriil Preda consideră că acordul de la 23 martie 1939 a fost ultima etapă a programului german de creare a spațiului economic, realizată prin mijloace pașnice. Ulterior, Germania și-a rezolvat celelalte obiective politico-economice din programul său expansionist numai pe calea războiului⁵⁷.

Obținerea avantajelor economice au determinat Germania să privească România ca pe un partener economic important, în care avea tot mai multă încredere. Totuși, la Berlin exista temerea că în urma unor presiuni puternice venite de la Paris și Londra, guvernul român avea să facă inoperabil acordul. Din punct de vedere strict economic, tratatul era necesar deoarece venea să reglementeze schimburile comerciale cu un alt teritoriu, un *Reich* mai mare ce îngloba acum Austria și Cehoslovacia. Totodată reliefa statutul Germaniei pe piața românească, atât la nivelul comerțului, cât și al investițiilor.

Din informațiile atașatului militar român la Berlin reiese că ocuparea Cehiei și proclamarea Slovaciei independente făceau parte din planul de

⁵³ Andreas Hillgruber, *op. cit.*, p. 80.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ *Ibidem*, pp. 19-20.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 81-82.

⁵⁷ Gavriil Preda, *op. cit.*, p. 55.

consolidare a *Reich*-ului, în perspectiva declanșării unor noi operații de mai mare amploare. Preluarea armamentului fostei Cehoslovacii și mai ales a capacităților de producție militare au mărit considerabil posibilitatea armatei germane de a fi pregătită pentru un război de mare amploare. Atașatul militar de la Berlin afirma „ (...) Între timp, își face loc zvonul că puterile apusene nu erau străine de intențiile agresive ale Germaniei și bucuroase că Germania se preocupă atât de mult de Europa Centrală. Cred că această idee a fost lansată de propaganda germană pentru a zădărnici orice în Cehoslovacia”⁵⁸.

Asigurând pentru produsele românești o piață stabilă și independentă de fluctuațiile conjuncturale, tratatul economic din 23 martie 1939 oferea, totodată, guvernului român posibilitatea de a-și implementa, cu ajutor german, inițiativele și reformele pentru întărirea instituțiilor statului. În zilele care au urmat semnării tratatului economic cu Germania, guvernul român s-a confruntat cu insistența britanicilor de a include România într-un bloc est-european antinazist.

Beneficiara unor resurse naturale diverse, România era în anii interbelici unul dintre principalii exportatori europeni de petrol, cereale și lemn. Însă, în mod deosebit, rezervele de petrol transformau statul român într-un partener economic atractiv pentru marile puteri. Din această perspectivă, Germania a căutat să închege legături economice stabile, care să-i permită accesul al resursele României. Pentru aceasta, germanii s-au folosit de forța economiei lor, considerând că odată ce vor reuși să domine, din punct de vedere economic, România, vor avea succes și pe plan politic.

Pe de altă parte, în condițiile izolării diplomatice tot mai accentuate a României spre finalul anilor '30, liderii de la București au ales tactica concesiilor economice pentru a face față presiunilor venite dinspre Berlin. Din acest punct de vedere este relevant tratatul încheiat, la 23

martie 1939, cu Germania, pentru că oferea o anumită libertate de mișcare în plan politic României. Practic, Germania nu avea revendicări teritoriale directe față de România, iar colaborarea economică și schimburile comerciale româno-germane reprezentau, în viziunea autorităților de la București, o modalitate eficientă de a diminua sprijinul Berlinului pentru cererile revizioniste ale Budapestei și Sofiei. Elocvente sunt, în acest sens, informațiile despre consternarea cu care a fost primită în cercurile diplomatice maghiare și bulgare știrea privind perfectarea acordurilor economice româno-germane⁵⁹.

Pe parcursul primului an ulterior momentului 23 martie 1939, România nu s-a angajat în amplificarea schimburilor economice cu Germania, la proporțiile dorite de *Reich*, mai ales în privința livrărilor de petrol, guvernul de la București încercând să se mențină într-o poziție de echilibru între Marile Puteri, în condițiile tot mai dificile de după încheierea Pactului Ribbentrop-Molotov și izbucnirea războiului⁶⁰. Totuși, la 28 septembrie 1939 (imediat după amplele represalii antilegionare pentru asasinarea lui Armand Călinescu) și apoi, trei luni mai târziu, la 21 decembrie, au fost încheiate noi acorduri economice româno-germane, privind, în esență, livrări de materii prime agricole, forestiere și mai ales petroliere din România către Germania, fie în sistem *clearing*, fie în schimbul unor produse industriale sau al unor cantități de arme și muniții⁶¹.

Agravarea contextului internațional, în speță amplificarea presiunilor și amenințărilor sovietice, în primăvara anului 1940, au determinat conducerea de atunci a României să intensifice legăturile de natură economică și comercială cu Germania și în primul rând să sporească livrările de petrol, renunțând la limitările și tergiversările

⁵⁹ A se vedea, de exemplu, Valeriu Florin Dobrinescu, Ion Pătroi, Gheorghe Nicolescu, *Relații politico-diplomatice și militare româno-italiene (1914-1947)*, Editura Intact, Pitești-Craiova, 1999, pp.226-227; George Ungureanu, *Problema Cadrilaterului în contextul relațiilor româno-bulgare (1919-1940)*, Editura Istros, Brăila, 2009, pp. 328, 336, 343-344.

⁶⁰ R. Hayness, *op.cit.*, pp. 117-132.

⁶¹ *Istoria politicii externe românești în date*, coord. : Ion Calafeteanu, Editura Enciclopedică, București, 2003, pp. 319-320.

⁵⁸ Alesandru Duțu, Lenuța Nicolescu, Alexandru Oșca, *Atașatii militari transmit... 1938-1944*, vol. I., Editura București, Europa Nova, 2001, pp. 45-46.

din primele șase luni ale războiului mondial⁶². La 6 martie și respectiv 27 mai 1940, România a încheiat două pacte „Petrol-Armament”, a căror aplicare rapidă a favorizat în mod considerabil efortul german de război⁶³.

Eforturile regimului carlist de a câștiga bunăvoința Germaniei au devenit de-a dreptul disperate după ocuparea de către U.R.S.S. a Basarabiei și a altor teritorii românești, la finele lunii iunie 1940. Printre gesturile precipitate și servile, care nu au ameliorat credibilitatea regelui-dictator Carol al II-lea, s-a numărat și semnarea, la 8 august 1940, a unui acord economic bilateral, prin care tot surplusul de petrol și cereale al României urma să fie livrat rapid Germaniei⁶⁴.

Bunăvoința Germaniei (și Italiei) nu a putut fi dobândită însă decât după noi pierderi teritoriale, în favoarea Ungariei și respectiv Bulgariei, de această dată (Dictatul de la Viena, 29/30 august 1940) și prăbușirea regimului carlist. Inițiată după 1933, amplificată în primăvara și vara lui 1940, colaborarea economică româno-germană avea să atingă apogeul în perioada regimului Ion Antonescu, fiind dublată, între 22 iunie 1941 și 23 august 1944, de colaborare militară pe Frontul de Est, contra U.R.S.S.

Principiile noilor raporturi economice între România și Germania au fost stabilite prin „Protocolul asupra colaborării româno-germane la realizarea unui plan de 10 ani pentru refacerea economiei românești”, unul dintre principalele instrumente de pătrundere a capitalurilor germane în economia României⁶⁵. Actul de la 23 august 1944 avea să însemne, pentru România, nu doar ieșirea dintr-un război devenit tot mai nefast, ci și încheierea derulării celor peste șaiszeci de protocoale, acorduri, convenții și tratate cu Germania în ultimii șase ani.

După 23 august 1944 și mai ales după 6 martie 1945, autoritățile nou-instaurate în România au dezlănțuit o virulentă campanie de propagandă

⁶² V. Fl. Dobrinescu, Gh. Nicolescu, Lenuța Nicolescu, *Relații militare româno-engleze (1914-1940)*, Editura Cultura, Pitești, 1998, pp. 59-60.

⁶³ R. Hayness, *op.cit.*, pp. 134-136.

⁶⁴ Istoria politicii externe românești..., p. 327.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 331.

împotriva fostului guvern antonescian, reproșându-i, printre altele, în mod exagerat, pretinsa aservire economică a României față de Germania hitleristă. Astfel, într-o broșură cu evident caracter subiectiv și propagandistic, publicată în anul 1945 de către Ministerul Propagandei, se relatează că, întrucât nu mai existau echivalențe de prețuri, Germania lucrând cu prețuri arbitrar stabilite pentru materiile prime românești, se ajunsese în situația în care prețurile mărfurilor germane să crească cu 614 procente în perioada 1939-1944. Totodată, prețurile materiilor prime românești exportate în Germania au înregistrat creșteri de doar 123 de procente, cu toate că acestea erau foarte căutate, fiind esențiale în purtarea războiului⁶⁶.

În aceeași broșură se arată că în perioada 1940 – august 1944, România exportase în Germania 10.316.179 de tone de produse petrolifere, 1.378.450 de tone de cereale și semințe, 75.147 de tone de animale vii și produse animale și 428.522 tone de lemne și produse diverse. Pe toate acestea sau încasat 143.556.687.000 de lei, respectiv, un preț mediu de 11.778 de lei pentru fiecare tonă de materii prime, în timp ce costul unei tone de produse fabricate, importată din Germania, era de 60.868 de lei⁶⁷.

În plus, România a pierdut foarte mult și în urma bombardamentelor germane asupra zonelor petrolifere, în urma acestora capacitatea de prelucrare a rafinăriilor românești scăzând cu 84,7% în septembrie 1944, față de luna martie a aceluiași an. Valoarea totală a pagubelor cauzate instalațiilor industriale petrolifere, inclusiv rafinării, de către bombardamentele germane era de 26.983.047.348 de lei⁶⁸.

Pe lângă acestea, armata germană a provocat mari pierderi economiei românești și în timpul retragerii din țara noastră. În unele părți din Transilvania, au fost distruși 1.337 de km de cale ferată, 3.128 de macazuri, 807 poduri și podețe și 176.000 de metri pătrați de clădiri⁶⁹.

⁶⁶ Rezultatele „colaborării” economice cu Germania și ale participării noastre la războiul hitlerist, București, 1945, p.4.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 6.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 11.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 12.

În zona Moldovei, au existat pagube la nivelul rețelei de comunicații telefonice, mai întâi din cauza operațiunilor militare purtate pe teritoriul acela, dar mai ales din cauza distrugerilor efectuate de trupele germane în retragerea precipitată din fața Armatei Roșii. În linii mari, în toată Moldova și Bucovina de Sud, au fost distruse toate centralele, cu câteva mici excepții (doar 143 de oficii și agenții) și 95% din liniile telefonice existente la 31 decembrie 1943 în județele Baia, Neamț, Suceava, Dorohoi, Botoșani și Iași. În Banat și în restul țării au mai fost distruse 117 oficii și agenții telefonice, iar în capitala țării, bombardamentele aeriene au provocat distrugeri atât de mari, încât a fost întrerupt serviciul telefonic pentru 14.563 de abonați. Trupele germane și ungare aflate în retragere prin Transilvania de Nord au contribuit la mărirea distrugerilor comunicațiilor telefonice, aruncând în aer clădirea oficiului telefonic din Cluj, distrugând opt trasee interurbane importante și 40% din centralele telefonice ale celor 311 de oficii și agenții care existau în Transilvania de Nord. Au fost distruse și legăturile dintre 680 de comune și 70 de preturi, iar legăturile telegrafice dintre capitală și principalele centre administrative și comerciale din țară fuseseră afectate grav⁷⁰.

La toate aceste distrugeri erau adăugate distrugerile de locuințe, doar în județele Iași, Baia și Roman fiind distruse 17.000 de locuințe sătești. Cam la aceleași proporții se ridica dezastrul asupra locuințelor și în Ardealul de Nord și în orașele Iași, Cluj, Turda, Galați. În București, au fost distruse 10.221 de imobile în urma bombardamentelor. Toate aceste distrugeri au avut uriașe repercusiuni asupra economiei românești pe de o parte din cauza aplicării principiului inegalității de tratament în comerțul româno-german, și pe de altă parte din cauza consumului suplimentar de bunuri ale sutelor de mii de soldați germani din țară sau în trecere spre front⁷¹.

În realitate, cercetările a numeroși istorici romani, germani și din alte state au relevat faptul că statutul obținut de Ion Antonescu pentru România în relația cu Germania, fără a fi fost, poate, unul

de egalitate perfectă, este departe de a fi asimilabil cu cel al statelor realmente ocupate și aservite. Astfel, Keith Hitchins afirma că tendința germană de a monopoliza sectoarele vitale ale economiei românești începuse să se manifeste cu adevărat în anul 1941, pretextul legal fiind protocolul semnat la Berlin la 4 decembrie 1941, care prevedea cooperarea între cele două țări în vederea îndeplinirii unui plan de zece ani, de revitalizare a economiei românești⁷².

Antonescu încercase în diferite moduri să limiteze amestecul german în economia românească. O măsură a fost emiterea unui decret la 17 iulie 1942, prin care era redusă mărimea capitalului străin din industria petrolieră în favoarea capitalului românesc și a acordat concesiile speciale acelor firme în care etnicii români aveau o participare de cel puțin 75%. Concomitent, Antonescu a mărit participarea statului român într-un număr de întreprinderi, îndeosebi în industria metalurgică. Pentru a preîntâmpina amestecul german în comerțul cu cereale, Antonescu a făcut din acesta monopol de stat la sfârșitul anului 1941. Niciuna din aceste măsuri nu au fost pe deplin eficiente, mai ales după ce a început războiul cu Uniunea Sovietică.

Cu toate acestea, economia României depindea de Germania, într-o anumită măsură. De exemplu, anumite materii prime, esențiale pentru economia românească (cocs sau minereu de fier) puteau fi procurate doar din Germania, iar aceasta era principalul cumpărător al produselor agricole românești, din cauza blocadei navale britanice⁷³.

Germania era principalul furnizor de material de război pentru armata română, însă, achizițiile masive de alimente și de alte bunuri pentru armata germană de pe front afectaseră în mod negativ stabilitatea financiară a țării. Aceste probleme au constituit subiectele unor frecvente negocieri, rămase nerezolvate până în 1944.

R.J. Crampton sublinia faptul că influența economică germană era aproape la fel de mare și în afara zonelor controlate direct de naziști.

⁷² Keith Hitchins, *România. 19866-1947*, ediția a IV-a, traducere de George G. Potra și Delia Răzdolescu, Editura Humanitas, București, 1994, p. 552.

⁷³ *Ibidem*, p. 553.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 13.

⁷¹ *Ibidem*.

Rezervele de petrol ale României erau un element vital pentru mașina de război nazistă, Hitler declarându-le generalilor săi, la începutul anului 1941 că „viața Axei depinde de aceste câmpuri petrolifere”⁷⁴.

La începutul războiului cu Rusia, România condusă de generalul Antonescu era partenerul Germaniei. Victoriile inițiale au adus României Basarabia și Bucovina, preluată fiind și Transnistria. Începutul războiului adusesese o oarecare prosperitate în industrie și în agricultură, în ciuda dezacordurilor cu germanii privind plata pentru importurile de mărfuri prelucrate românești. Pentru România, ca și pentru Germania, Stalingrad a fost, așa cum afirma și Churchill, „centrul pivotant al destinului”. O dată cu cei 150.000 de morți în urma bătăliei de la Stalingrad, s-a pierdut și spiritul combativ al armatei române, precum și credibilitatea politică a lui Antonescu, ale cărui eforturi ulterioare s-au concentrat asupra evitării conflictului și a acțiunilor anglo-americane din Balcani, menite să împiedice dominația sovietică totală⁷⁵.

În vara anului 1944, statul român traversa una dintre cele mai dificile perioade ale evoluției sale istorice. Nemulțumirea poporului român, agravată de prezența frontului sovieto-german în nord-estul României, luase proporții considerabile. În timp ce situația militară devenea tot mai amenințătoare, aspectele economice ale relațiilor româno-germane erau agravate de intransigența lui Ion Antonescu, care reclama *Reich*-ului achitarea tuturor bunurilor achiziționate de Germania și de militarii germani în aur sau valută forte, motivând că nu dorește să apară ca un risipitor al avuției poporului român⁷⁶.

La ultima întrevvedere dintre Hitler și Antonescu, la Rastenburg, în 5-6 august 1944, discuțiile s-au purtat în jurul problemelor militare și economice. Hitler l-a iritat pe Ion Antonescu întrebându-l dacă este gata să meargă alături de Germania până

la capăt. Înainte de a răspunde, mareșalul i-a cerut lui Hitler să prezinte întâi intențiile Germaniei în sectorul sudic al Frontului de Est și ce atitudine urma să adopte *Reich*-ul în privința Ungariei și Bulgariei, țări care, în opinia lui Antonescu, rămâneau nesigure. Potrivit notei românești de conversație, Antonescu nu a dat nici un răspuns, nici pozitiv, nici negativ. Potrivit notei germane, însă, Antonescu ar fi afirmat, la despărțirea de Hitler, că România „va rămâne de partea Germaniei și va fi ultima țară care nu va părăsi *Reich*-ul, pentru că știe că sfârșitul Germaniei va însemna și sfârșitul României”⁷⁷.

Atunci când s-au discutat problemele economice, Hitler a calificat cererile lui Antonescu de achitare a întreținerii trupelor germane, combatante pe teritoriul României, ca fiind „meschinărie” și „negustorie”⁷⁸. La întoarcerea în România, Antonescu a transmis, prin diferite canale anglo-americanilor că, la acel moment, nu era în interesul României să se desprindă de Germania, deoarece s-ar fi expus la o replică la fel de nimicitoare ca cea dată de *Wehrmacht* insurecției din Varșovia, începută la 1 august 1944. Ion Antonescu mai afirmase că „Niciodată un popor nu poate să ia un angajament orbește alături de un alt popor, când acesta face o acțiune și politică, și militară greșită, și cine spune că Germania nu va mai face de acum înainte aceleași greșeli... Nu pot sacrifica poporul meu, dacă se produc astfel de greșeli”⁷⁹.

Desprinderea de Germania era văzută de Ion Antonescu ca o despărțire consimțită de ambele părți. În după-amiaza zilei de 23 august, el a refuzat cererea regelui de a încheia imediat armistițiul, întrucât aștepta răspunsul de la Berlin la cele două declarații făcute lui Clodius la 12 și 22 august și lua în considerare cele 15 zile acceptate de URSS pentru a reglementa raporturile cu *Reich*-ul, considerentele de onoare fiind puse de mareșal înaintea pragmatismului politic.

Atitudinea agresivă a trupelor germane și puternicele bombardamente ale aviației germane

⁷⁴ R.J. Crampton, *Europa răsăriteană în secolul al XX-lea...și după*, traducere de Cornelia Bucur, Editura Curtea Veche, București, 2002, p. 209.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 210.

⁷⁶ *Istoria românilor*, vol. IX, *România în anii 1940-1947*, coord.: Dinu C. Giurescu, Editura Enciclopedică, București, 2008, p. 202.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 203.

⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁹ Ion Calafeteanu, *Români la Hitler*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1999, p. 254.

asupra Capitalei în perioada 24-26 august 1944, au determinat guvernul român să declare oficial război Germaniei la 25 august 1944.

CONCLUZII:

Complementaritatea economică româno-germană, lipsa unor revendicări teritoriale directe ale Germaniei față de România, obiectivele pe termen lung ale Germaniei în Europa și respectiv intenția României de a disocia Germania de Ungaria și Bulgaria, state vecine care aveau pretenții teritoriale directe la adresa statului român, au reprezentat un complex de premise favorabile pentru amplificarea legăturilor economice bilaterale, după 1933. Încheiat într-un context internațional foarte tensionat, Tratatul economic româno-german din 23 martie 1939, se înscria pe linia strategiei diplomatice românești vizând neutralizarea revizionismului statelor vecine, însă același context internațional a determinat guvernele de la București să tergiverseze punerea sa în practică, până în primăvara anului 1940, când amenințarea sovietică a început să crească în intensitate. După gesturile precipitate din primăvara și vara anului 1940, relațiile economice româno-germane aveau să fie reglementate sub regimul Ion Antonescu, de o manieră onorabilă pentru România, cel puțin prin comparație cu alte state mici aflate în sistemul Puterilor Axei. Evoluția tot mai defavorabilă a războiului antisovietic, începând din iarna 1942-1943, dublată de intensificarea bombardamentelor aeriene anglo-americane, având ca ținte predilecte zona petroliferă și infrastructura feroviară a României, avea să genereze dificultăți și neînțelegeri crescânde în relațiile româno-germane, inclusiv pe plan economic.

REZUMAT:

Timp de mai bine de patru decenii, după 23 august 1944, și mai ales după instaurarea deplină a regimului comunist în România, subiectul relațiilor româno-germane din perioada 1933-1944, inclusiv în plan economic, a rămas unul cu concluzii dinainte stabilite de către decidenții politici și factorii ideologici, orice încercare de evaluare istoriografică pe marginea subiectului urmând să indice un rezultat clar negativ, care, la rândul său, să reprezinte un cap de acuzare contra

guvernanților României din perioada 1933-1944, în special împotriva regimului Ion Antonescu. În pofida acestor „comandamente ideologice”, care tind să se mai manifeste și astăzi, articolul de față se vrea a fi o reconstituire obiectivă asupra acestui subiect, pornind de la datele concrete, de ordin economico-financiar, și ținând cont de contextul politico-diplomatico-militar internațional, respectiv de factorul geopolitic. În urma consultării unor surse istoriografice românești, germane și occidentale, imaginea care se conturează este, în mod inevitabil, putem spune, mult mai echilibrată și nuanțată decât clișeele vehiculate de-a lungul anumitor perioade, din motive de ordin politico-ideologic și propagandistic.

EFORTURILE PREFECTURII JUDEȚULUI BIHOR-BEIUȘ ÎN GESTIONAREA CRIZEI REFUGIAȚILOR SOSIȚI DIN JUDEȚELE CEDATE UNGARIEI (1940-1944)

Ne vom opri îndeaproape, în cele ce urmează, asupra cercetării dramei populației rurale, cea mai greu încercată de toate nedreptățile întreprinse, cu bună știință, de autoritățile horthyste în vederea obținerii unei noi balanțe etnice în teritoriile ocupate samavolnic, cu atât mai mult, cu cât partea de Sud a Bihorului, rămasă României, și în special orașul Beiuș, noua reședință administrativă a ceea ce a mai rămas din vechiul județ, au primit configurația unei plăci turnante pentru miile de țărani refugiați, strămutați și expulzați din județele Maramureș, Sălaj, Cluj, Satu Mare și chiar din satele românești din Ucraina Subcarpatică.

Situația determinată de amputarea arbitrară a județului a creat destule probleme pe linie organizatorică, alimentate nu numai de inerentele neajunsuri generate de insuficiența cadrelor de specialitate din aparatul de stat, dar și de diversele disfuncționalități moștenite din vremea guvernărilor interbelice ori de reînviatele ambiții ale intelectualității fostelor comitate ale epocii austro-ungare. Așa se face că numai la o lună

după precedentul raport, în care fusese descrisă starea de lucruri din Bihorul ciuntit, Prefectura a socotit necesar să înainteze un pachet de propuneri guvernului în scopul optimizării activității administrative și a gospodăririi eficiente a intereselor populației. Pe 13 octombrie a fost expediat către București un material, elaborat pe capitole, care pe lângă prezentarea noutăților intervenite în status quo-ul raportat imediat după transferul la Beiuș, venea cu sugestii pertinente.

În legătură cu soarta refugiaților, se raporta faptul că, în afara funcționarilor aparatului de stat, numai în ultimele zile intraseră încă 500 de familii de expulzați, alungați de unguri fără nici un fel de bunuri asupra lor în afară propriilor veștminte. Pentru gestionarea crizei, Prefectura a contactat factorii de conducere din județele Arad și Timiș-Torontal, cu rugămintea de a-i prelua și plasa pe teritoriile lor. Până la rezolvarea situației, oamenii aceștia trebuiau însă hrăniți. Din nefericire, necesarul de grâu al județului se ridica la 1.500 de vagoane destinate hranei și 300 însămânțărilor. În ciuda eforturilor depuse de administrație, care oferise producătorilor prețul de 85.000 lei pentru un vagon de cereale, au putut fi achiziționate numai zece vagoane, deoarece angrosiștii din județele vecine mențineau prețul la o cotă de 95-100.000 lei vagonul. Deficitare erau și produsele de larg consum, în special cele de strictă necesitate. Singura unitate comercială capabilă să satisfacă cererea de piață era Cooperativei „Beiușana”, dar și aceasta, confruntată cu valul mare de refugiați, avea nevoie urgentă de un „împrumut rulant” de 10.000.000 lei.

Dacă problema refugiaților reprezenta o prioritate, nu trebuiau uitate nici celelalte categorii defavorizate, familiile bărbaților concentrați și familiile moșilor. Pentru acestea, Prefectura a propus reduceri de până la 50% din prețul biletelor de călătorie pe C.F.R. pentru a se putea deplasa la Arad și Timișoara pentru cumpărături, și introducerea a cel puțin două curse zilnice între Beiuș și Arad. Tot în același scop erau revendicate și cele 15 camioane care aparținuseră „Serviciului drumurilor naționale” al Ținutului Someș, acum desființat, cu atât mai mult cu cât cea mai mare parte a banilor cheltuiți pentru achiziționarea lor veniseră din Bihor.

În final, era solicitată ridicarea Beiușului la nivelul orașelor de categoria a II-a, identică cu cea a reședințelor de județ, statut care ar fi atras o finanțare mai substanțială a localității de la bugetul de stat și o creștere salarială pe măsură pentru toți angajații. În nota de fundamentare a acestei doleanțe erau invocate argumente izvorâte din starea de facto a orașului, raportate la tardivitatea unor măsuri corelative cu noul statut al urbei. „În urma evenimentelor internaționale survenite – se sublinia în memoriu – Beiușul, noua capitală a județului Bihor, situat într-o regiune muntoasă și foarte sărăcăcioasă, a devenit extrem de populat, prin evacuare aici a tuturor autorităților și instituțiilor publice care au funcționat la Oradea, precum și a funcționarilor acestora și a altor refugiați. Dată fiind această situație, traiul în acest centru a devenit foarte scump, iar greutatea de aprovizionare extrem de anevoioasă. În asemenea condițiuni, funcționarii din salariile ce le primesc, numai cu foarte mare greutate pot să se susțină. Pentru ameliorarea situației sub acest raport, și pentru ca funcționarii să nu fie știrbiți în drepturile ce le primeau până acum, se necesită în mod imperios ca noua capitală a județului Bihor, Beiușul, să fie clasat în categoria a II-a de salarizare” .

În toți cei patru ani de înstrăinare a Ardealului de Nord, noua frontieră româno-maghiară nu s-a bucurat de statutul unei linii de demarcație stabile. Cu precădere, partea maghiară s-a dedat la numeroase încălcări ale înțelegerilor prestabilite. Pe la mijlocul lunii septembrie au început să se facă prezente și primele efecte ale tratamentului inuman aplicat de autoritățile maghiare populației românești.

Pe 15 septembrie, Bucureștiul a fost informat că „șaizeci de familii de coloniști din comuna urbană Salonta au fost alungate de jandarmii maghiari de la casele lor și trecuți peste frontieră, după ce au fost terorizați, bătuți și jefuiți” – și că – „zilnic sosesc oameni crunt bătuți de jandarmii și armata maghiară” . Pretura plasei Tinca a declanșat imediat o anchetă în legătură cu soarta acestor nenorociți. În material se relata că cele „circa 60 de familii s-au refugiat în comuna Tulca, rămasă în România, deoarece în comunele lor de origine nu au mai găsit adăpost, și astfel – se spunea în

raport – sunt siliți să staționeze sub cerul liber, ori în colibe făcute provizoriu din paie. Acești coloniști, ajunși la cea mai dezastruoasă stare materială și morală, trăiesc în cea mai mare mizerie, alătura de copii lor și [sunt] expuși diferitelor boli în urma frigului și a ploilor în care trebuie să stea. Această categorie nenorocită de plugari își țin vitele sub cerul liber, fără furaje, ținându-le numai cu iarba ce o pasc”. Privitor la averile expulzaților, în raport se sublinia faptul că „coloniștii așezați în mod provizoriu în comuna Tulca, își aveau până în prezent casele la pusta «Köleser», rămasă în Ungaria. Parte din pământ a rămas din norocire în România, iar în teritoriul cedat, respectiv în pusta «Köleser», rămânându-le 107 iugăre, loturi primite în calitate de coloniști și circa 60 iugăre pământ cumpărat de diferiți particulari. Acestor coloniști le-au mai rămas în teritoriul cedat, în pusta «Andács» circa 130 iugăre de pământ, reușind să-și salveze numai cerealele culese, furajele, o mare parte din cereale, mobilierile și recolta încă neculeasă de pe câmp rămânând acolo”.

Raportul mai surprindea și câteva aspecte ale tratamentului inuman la care au fost supuși expulzații înainte de a fi împinși peste graniță, trăsătură care va deveni în viitor o marcă caracteristică a comportamentului administrației maghiare față de toți românii. „Cu prilejul refugierii lor din Salonta au fost supuși celei mai barbare maltratări, bătută și batjocoriți – menționa raportorul – colonistului Petrila Costan, după ce i s-a luat de către soldații unguri 4.000 de lei, a fost crunt bătut, împrejurare în urma căreia astăzi este grav bolnav la pat. În timpul nopții au fost supuși diferitelor interogări pentru a destăinui anumite secrete și tot atunci [au fost] bătută și chinuți în cel mai crunt mod. Din declarațiile date de către aceștia rezultă că locuitorul Cristea Iosif din comuna Mădăras, rămasă în teritoriu cedat, fost comandant al Gărzii Naționale, a fost bătut în așa fel încât pe data de 16 septembrie 1940 a și încetat din viață. Casele coloniștilor, rămase dincolo de frontieră, din informațiunile primite, sunt locuite de astăzi de către țigani și de diferite elemente și haimanale din Salonta. Dată fiind această situație și în urma informațiunilor primite de la refugiații mai recent, acești coloniști nu mai au nădejdea

să-și poată transporta avutul ce le-a rămas, fiind amenințați cu toții cu moartea” .

O situație și mai gravă, care în timp a escaladat atingând dimensiunile unei crize, s-a derulat pe parcursul lunilor octombrie-noiembrie 1940. Prin simetrie, așa după cum cereau prevederile documentului „arbitrajului”, atât România cât și Ungaria au trecut la aplicarea sechestrelor asupra bunurilor persoanelor fizice și juridice care optaseră pentru rămânerea într-una sau alta dintre țări odată cu trasarea noii granițe. Aminteam în acest studiu faptul că în hotarele localităților Cordău, Mierlău și Hidișelul de Jos, pe teritoriul nostru, rămăseseră în jur de 5.000 de iugăre de pădure, care înainte de Dictat aparținuse Ordinului Canonic Premonstratens din subordinea Episcopiei Romano-Catolice de Oradea. Ca atare, începând cu data de 2 octombrie, compania de grăniceri din punctul de frontieră Hidișel a interzis angajaților fostului proprietar să mai exploateze și să mai transporte din România materialul lemnos provenit din tăieri. Ca represalii, grănicerii unguri nu au mai permis refugiaților și expulzaților români, care intenționau să treacă în România, să părăsească teritoriul maghiar cu vreun bagaj asupra lor.

Pentru ieșirea din impas, Ministerul Finanțelor, după ce a cântărit condiția disperată în care se aflau refugiații blocați la frontieră, a propus administrației maghiare o soluție de compromis, acceptând trecerea lemnului peste graniță în schimbul plății taxelor vamale. Refractoră, partea maghiară a refuzat propunerea, invocând exceptarea de la plată. De altfel, după cum consemnează în raportul său comandantul punctului de frontieră, agentul Frențiu Teodor, „ori de câte ori autoritățile maghiare au de aranjat anumite situații ale cetățenilor maghiari, iau atari măsuri de represalii, căutând a ne constrânge la satisfacerea intereselor ce le au” .

Perioada 11-30 octombrie s-a desfășurat sub imperiul unor intense tatonări reciproce din partea ambelor părți, care nu au condus la nici un rezultat pozitiv. Criza a atins punctul nevralgic pe data de 29 octombrie, când spre frontieră, trecând prin suburbia Seleuș-Oradea, se îndrepta convoiul expulzaților din comuna Scărișoara Nouă, județul Satu Mare, format din 150 de căruțe. Pentru a

forța mâna autorităților românești, căpitanul ungar Fritz i-a oprit pe bieții țărani în dreptul Fabricii de Bere „Dreher-Hagenmacher”, unde i-a amenințat că le va interzice trecerea frontierei până la rezolvarea diferendului în sensul dorit de maghiari. În aceste condiții, conducerea Legiunii de Jandarmi Bihor, după consultarea Prefecturii din Beiuș, a acceptat condițiile impuse, mai ales că la punctul de frontieră maghiar se mai găseau alți 150 de refugiați cărora, tot așa, li se ridicaseră dreptul de a pleca în România. În adresa înaintată, comandantul Jandarmeriei arăta că „după informațiunile ce □le□ deținem, intenționează să oprească locuitorilor □refugiați□, și așa destul de năpăstuiți, și valorile, ca bani, bijuterii etc.”. Cu această ocazie, Prefectura a mobilizat trei camioane pentru transportarea refugiaților la Calea Mare, printre aceștia aflându-se doi bolnavi, două femei însărcinate și cinci lăuze .

După cum se poate constata, dezamorsarea crizei s-a produs în extremis, chiar dacă, în ciuda inflexibilității maghiarilor, autorităților noastre au fost nevoite să recurgă la concesi. Nu exista nici un interes din partea noastră să mai adăugăm și alte necazuri în cărucia refugiaților, și așa bătută soartă, cu atât mai mult cu cât pe data de 1 noiembrie, la punctul de frontieră de la Hidișel, urma să-și facă apariția un alt grup format din 1000 de refugiați . De la Calea Mare, grupul expulzaților, format din 32 de bărbați, 38 de femei și 81 copii, a fost dirijat către comuna Făget din județul Timiș-Torontal, care oferea condiții de cazare și locuri de muncă .

Pe 18 octombrie, prefectul Bihorului a fost din nou nevoit să se adreseze autorităților județului Timiș-Torontal cu rugămintea de a mai prelua și plasa încă 160 de familii din comuna Regele Ferdinand , evacuate de la vetrele lor de administrația maghiară. Locuitorii acestei comune, colonizați în Bihor în anul 1925, erau veniți din satele românești de pe malul stâng al Tisei, din celălalt Bihor, rămas Ungariei după trasarea „liniei Clemenceau” care urma să devină granița de Vest a României. În mai puțin de 20 de ani, acești oameni se vedeau nevoiți să facă față pentru a doua oară refugiului, după ce în 1919 plecaseră de spaima bolșevicilor maghiari ai lui Kun Béla .

Valul românilor care luaseră drumul pribegiei a crescut spre sfârșitul anului 1940 într-atât de mult, încât susținerea lor materială ajunsese să pună în pericol stabilitatea economică a județului. Prefectul Bihorului raporta Ministerului de Interne la 6 noiembrie, că erau înregistrați până la acea dată 4.024 de refugiați și expulzați: 1.078 de suflete din colonia Mihai Bravu, 481 din colonia Regele Ferdinand, 127 din colonia Gepiu, 802 din Aleșd și împrejurimi, 500 din Salonta și 1.036 din coloniile Horea, Scărișoara Nouă și Șimian din județul Sălaj. Pentru desconggestionarea județului, majoritatea lor au fost plasați în județele Arad și Alba, în Bihor rămânând numai coloniștii proveniți din comunele de munte ale județului, găzduiți pe la rudeni și cunoscuți. Până în octombrie 1941, cifra avea să se ridice la 11.257 refugiați .

Pentru a face față acestui număr mare de refugiați, Prefectura a fost nevoită să adopte soluția rechiziției locuințelor disponibile, la început din raza orașului Beiuș, și apoi din localitățile județului, în vederea plasării acestora. În Beiuș au fost rechiziționate 230 de case, de pe străzile Mihai Viteazul, Dorobanților, Avram Iancu, Iuliu Maniu, Horea, Crișan, General Moșoiu și General Averescu, aflate în proprietatea unor minoritari maghiari domiciliați în Tărcaia. Alte zece case, de pe Strada Principală, au fost preluate de la proprietarii români din Totoreni . Criza plasamentului familiilor refugiaților și expulzaților s-a numărat și în continuare printre problemele de primă urgență pe agenda de lucru a prefecturii. Căminul de refugiați, redus ca și capacitate de cazare și asigurare a subzistenței acestei categorii, de abia reușea să îndeplinească rolul unei stații de tranzit către alte destinații. De aceea, începând cu anul 1941, s-a conturat cu pregnanță necesitatea monitorizării tuturor gospodăriilor vacante din Bihorul de Sud, rămase de pe urma plecării etnicilor maghiari și evrei în Ungaria. Acestea nu erau puține la număr, deoarece fenomenul imigrației transfrontaliere se manifestase de ambele părți, totuși, în raport cu dimensiunile exodului românesc, erau cu totul insuficiente. Oricum, existența lor constituia o primă rezervă de spațiu pus la dispoziția autorităților.

La 25 aprilie 1941, în plasa Ceica erau numai două proprietăți părăsite, unde au și fost plasați expulzații Coita Ioan și protopopol Trușașiu Ioan . În plasa Tinca erau disponibile 123 de proprietăți părăsite, dintre care, 29 în comuna Tinca , 14 în Tămașda , șase în Arpășel , 35 în Boiu , 13 în Ghiorac , una în Șauaieu , la care s-au adăugat 20 la 23 aprilie 1941 , șase în Gurbediu , 26 în Ant ; 11 în orașul Beiuș , și 38 în localitățile plasei. Aici erau disponibile mai multe gospodării ale unor români plecați la lucru prin țară, ori care mai dispuneau și de alte locuințe. În Budureasa erau disponibile două case , patru în Curățele , două în Pociovești , trei în Meziad , una în Binșele, aparținând Composesoratului urbarial, cinci în Remetea, lăsate de ungurii trecuți peste graniță , două în Târcaia, cu aceeași proveniență , șase în Zece Hotare , una în Tomnatic , patru în Pocola , și opt în Feneriș, la care s-au mai adăugat șapte până la 24 aprilie 1941 . În plasa Vașcău existau șapte proprietăți părăsite. În Băița erau trei , tot trei în Vașcău și una în Câmpanii de Jos . În plasa Holod erau opt, dintre care șase numai în Suplacu de Tinca , și câte una în Dumbrăvița de Codru și Vintere . În fosta plasă Salonta fusese identificată o singură proprietate vacantă, la Homorog .

Chiar dacă ritmul exodului s-a mai diminuat în perioada următoare anului 1940, periodic, autoritățile ungurești întreprindeau operațiuni de expulzare. O asemenea acțiune s-a petrecut în noaptea de 29 spre 30 martie 1942, când jandarmii maghiari au escortat la punctul de frontieră Miersig un grup de 57 de români pentru a fi trecuți peste graniță. Grupul era alcătuit din familiile țăranilor, originari din comunele Sânicolau Român și Berechiu, care fuseseră colonizați după Primul Război Mondial în localitatea Regele Ferdinand. Pentru transportarea lor la Tinca, în centrul administrativ al plasei, plutonierul-major de grăniceri, Ionescu, a recurs la rechiziționarea căruțelor localnicilor. Cazul a fost raportat prefectului, colonelul Anton Nicolae .

Spre finele anului 1942, a fost înregistrată o nouă curbă ascendentă a fenomenului, care a acutizat iarăși criza determinate de insuficiența locurilor de plasament a familiilor acestora, nu numai în spațiul Bihorului de Sud ci și în restul județelor

țării. Rezolvarea nu a fost tocmai simplă, deoarece nu se rezuma doar la simpla instalare a acestora în diferitele spații locative disponibile, ci solicita în același timp și identificarea surselor de trai necesare subzistenței acestora.

În data de 17 septembrie 1942, Prefectura a analizat la modul cel mai serios nivelul posibilităților de plasament a refugiaților, dar și de absorbție a forței de muncă a acestora în comunele bihorene. Oferta cea mai largă a venit din partea plasei Beiuș, care avea o capacitate de plasament disponibilă în zece localități, raportată la 99 de familii și 582 de persoane. Astfel, în Târcaia puteau fi plasate 25 de familii și până la 160 de persoane, în Zece Hotare 240 de persoane, în Remetea 26 de familii, în Curățele 25 de familii, în Drăgănești o familie, în Negru (astăzi Grădinari – n.a.) patru familii, în Șebiș o familie, în Țigănești o familie, în Belejeni o familie și în Finiș 15 familii. În satele plasei Tinca puteau fi plasate 23 de familii și 182 persoane; în Gurbediu 20 de familii, în Girișu Negru două familii, în Ianoșda o familie, în Belfir 18 persoane, iar în comuna Tinca 182 de persoane. Plasa Ciumeghiu oferea plasament pentru 76 persoane, respectiv, 18 în comuna Batăr și 58 în Tămașda, în vreme ce în plasa Holod erau disponibile numai șapte gospodării în comuna Ginta. Totalul se cifra la 129 de familii și 675 de persoane, rezervă cu totul insuficientă față de volumul ridicat de cereri .

Prefectura județului Alba a reușit să găsească locuri de plasament pentru aproximativ 79 de familii, cărora le putea oferi numai locuri provizorii și temporare de muncă. În plasa Aiud erau disponibile locuri pentru 31 de familii, atâta vreme cât durau lucrările șantierului de amenajare a șoselei Aiud-Buru. Cinci familii se puteau stabili în Aiudul de Sus, trei în Margina, 20 în Rimetea și trei în Vălișoara. În plasa Sebeș s-au găsit posibilități de cazare și trai pentru 18 familii, care urmau să facă plutărit de lemne pentru „Societatea [de Minerit] Petroșani”. Comuna Almașu Mare din plasa Zlatna avea nevoie de un om de serviciu la notariat și de un funcționar cu minim patru clase liceale, iar Primăria orașului Aiud avea nevoie de circa 20-30 de bărbați pentru tăiatul lemnului.

Cetatea Cavalerilor

O ofertă întrucâtva mai generoasă a venit din partea Prefecturii județului Târnava Mică, care pe lângă plasament și locuri de muncă în agricultură, punea la dispoziție și locuri de muncă calificate în cadrul industriilor locale. În agricultură au fost oferite 410 locuri de muncă: 25 în Sânmiclăuș, 20 în Bucerdea Grânoasă, cinci în Sâncel, două în Crăinicelu de Jos, opt în Tiur, 30 în Baia, 50 în Bachnea, 30 în Cetatea de Baltă, trei în Crăiești, cinci în Cornești, cinci în Herepea, 25 în Pipea, nouă în Nadeș, 20 în Gogan, 42 în Beșineu, 25 în Bichiș, 12 în Ozd, 50 în Cipău, 32 în Ogra și 12 în Iernut. Întreprinderea „Nitrogen” din Târnaveni punea la dispoziție locuri de muncă pentru opt zidari, doi dulgheri, opt lăcătuși, doi strungari și circa 50-80 de posturi de muncitori necalificați. Muncitorii calificați puteau câștiga între 30-58 de lei pe oră, în funcție de capacitatea lor de muncă și de vechime, iar cei necalificați, între 18-30 de lei pe oră. Fabrica de sticlă „Ardeleana” avea nevoie de 20 muncitori necalificați, în vreme ce Uzinele „Mica” a scos pentru angajare două posturi de strungari, trei de instalatori, două de electricieni, unul de bobinator și 20 de locuri pentru muncitori necalificați.

În județul Hunedoara erau disponibile mai multe locuri de plasament, însoțite de posibilitatea de câștigare a subzistenței, atât în agricultură cât și în industrie. Pentru munca câmpului puteau fi plasate cinci familii în comuna Râu Bărbat, 30 în Sântămărie Orlea, cinci în Silvașu Inferior, cinci în Lingina, trei servitori agricoli în Teliucul Inferior și 10 în Hășdat. În minele de la Petroșani puteau fi angajați 100 de bărbați, iar în cele din Aninoasa 200, cu familiile lor cu tot. Alte 100 familii puteau fi plasate în Simeria, unde existau tot atâtea locuri de muncă la atelierele C.F.R.

*

Dictatul de la Viena a adus schimbări profunde nu numai sub aspectul morfologiei teritoriale a României Mari, sau a celui politic, ci și sub aspect economic, având în vedere că la ora respectivă țara noastră avea o economie preponderent agrară. Cei peste 30.000 de țărani refugiați sau expulzați care au tranzitat Căminul de Refugiați de la Beiuș, venind din județele Maramureș, Satu Mare, Sălaj, Cluj și chiar din Ucraina Subcarpatică, au fost jefuiți de proprietățile lor agricole și de inventarul ce le deservea. În plus, datorită exodului, o serie

de centre agricole și piețe de desfacere a mărfurilor agricole au decăzut, fie din pricina deficitului forței de muncă resimțit, fie din cauza secționării căilor de comunicații, drumuri și căi ferate, de către noua frontieră.

Putem exemplifica aici artera feroviară ce lega Aradul de Oradea-Satu Mare până la Sighet, segment de inel înspre care radiau liniile ferate secundare din zonele economice ale județelor de frontiera de nord-vest, dar și cele din Transivania interioară. Această magistrală era întreruptă la noul punct de frontieră Ciumeghiu (Bihar), localitate în care autoritățile românești au fost nevoite să deschidă o deviație înspre Beiuș și să construiască apoi o cale ferată menită să înlesnească circulația mărfurilor și călătorilor din sudul Bihorului către Arad.

Dr. Augustin Țărău

SFINȚIRE TROIȚĂ LA GRIRIȘUL NEGRU

Duminică, comunitatea din Girișu Negru a marcat printr-o serie de manifestări, organizate de Parohia Ortodoxă din Girișu Negru, Muzeul Țării Crișurilor Oradea - Complex Muzeal și familiile foștilor deportați, împlinirea a 75 de ani de la revoltele țărănești din 1949. Cu acest prilej a fost sfințită Troița ridicată în memoria martirilor girișeni și din Belfir.

În vara anului 1949, satele bihorene au fost cuprinse de o amplă acțiune de revoltă împotriva măsurilor impuse de noul regim comunist privind colectivizarea forțată. Țăranii erau nemulțumiți de creșterea cotele impuse, iar muncitorii de la batoze nu mai primeau plata în produse agricole, ci în bani. De asemenea, se strabilește ca întreaga recoltă să fie treierată la arie, proces care era mult mai ușor de supravegheat de organisme de stat. În Bihor, numărul total al participanților la răscoalele țărănești a fost de 17.441, din 54 de comune, din care 12.368 au fost țărani săraci și doar 1.004 chiaburi, iar numărul membrilor de partid a fost de 601. Pe lângă reacția imediată a organelor statului, executarea capilor revoltei, în a doua etapă de „pacificare” a lumii rurale din fiecare sat răscolat au fost deportați nu numai capii mișcărilor, ci și alte persoane catalogate drept „chiaburi”. Au fost ridicați între 800 și 1.000 de oameni. Toți arestații au fost transportați la sediul Miliției Județene, după care duși în Gara de Est din Oradea, unde, pe 3 august 1949, s-a format un convoi de vagoane cu destinația Medgidia. În total, ca urmare a acestor frământări, au fost deportate din Bihor 238 de familii, cu un număr de 863 de persoane cu vârste cuprinse între o lună și 74 de ani, din 76 de localități bihorene.

Pentru a marca împlinirea a 75 de ani de la acest moment, familiile deportaților din Girișu Negru, coordonați de Viorica Țărău, pe cheltuiala lor, au ridicat o nouă troiță din lemn, realizată de Radu Lazăr din Ceica, amplasată pe un soclu pe care au fost trecute numele celor trei ghirișeni executați în vara lui 1949, Silviu Sârbu, Bolog Ioan și Boto Gheorghe, respectiv numele celor peste 40 de deportați în urma rebeliunii. De asemenea, pe soclu au fost menționate și numele celor doi țărani executați în Belfir, localitate învecinată, Csak Ladislau și Biro Jozsef.

Evenimentul s-a desfășurat la Biserica „Sfântul Ierarh Nicolae” din Girișu Negru, unde părintele paroh, Florin Voropciuc, a oficiat Utrenia și Sfânta Liturghie, apoi parastasul pentru pomenirea țăranilor executați și deportați de către regimul comunist. La manifestare au participat pe lângă foștii deportați, urmași ai celor care au fost surghiuniți, fii ai satului, dar și numeroși invitați veniți din județul Arad și Bihor. De asemenea, printre participanți s-a aflat și fostul deținut politic Papp Iuliu, dar și copii ai foștilor deținuți politici din Bihor. Prezent la manifestări, nou alesul primar al comunei Tinca, Vlad Popa, și-a exprimat profunda sa recunoștință pentru martiriul, suferința și curajul girișenilor care în 1949 s-au revoltat împotriva comunismului. „Această primă revoltă din 1949 a fost o scânteia a ceea ce a urmat 40 de ani mai târziu, când în decembrie 1989, românii au ieșit în stradă să se elibereze de un regim dictatorial”, a remarcat Vlad Popa. Despre ce a însemnat pentru girișeni momentul 1949 a vorbit celor prezenți doctorul în Istorie, Augustin Țărău, muzeograf la Muzeul Țării Crișurilor Oradea – Complex Muzeal, fiu al satului. „În după amiaza zilei de 28 iulie 1949 au izbucnit revoltele în Girișu Negru, provocate de secretarul de partid Bobiș Gheorge. Bolog Ioan îl prinde de gât, iar Popa Mărie și Țărău Gheorghe intră în clădirea Comitetului Provizoriu, între timp se dă foc arhivei și se incendiază IMS-ul din stradă. În Girișu au fost executate trei persoane, Silviu Sârbu, fiul protopopului ortodox, Bolog Ioan și Boto Gheorghe. Campioana execuțiilor din Bihor a fost localitatea Ucuriș unde au fost executate cinci persoane”, a precizat Augustin Țărău.

Despre cauzele care au dus la izbucnirea revoltelor și modul în care s-au desfășurat acestea în Bihor a vorbit dr. Cristina Liana Pușcaș, curatorul expoziției „75 de ani de la revoltele țărănești din Bihor”, expusă cu acest prilej în curtea bisericii. „Girișul Negru a fost epicentrul rebeliunii țărănești din 1949. După lichidarea elitei politice și intelectuale, comuniștii și-au îndreptat atenția spre lumea rurală, îngenuncherea țăranilor realizându-se prin colectivizare. Primele care au sesizat pericolul colectivizării au fost femeile, care au realizat că după plata cotelor la cereale, nu mai rămân cu grâu pentru pâine. Astfel

Cetatea Cavalerilor

că printre sloganurile strigate în timpul revoltelor a fost și acesta «Vrem pită, nu mălai și pe Regele Mihai, iar cu Groza sub tramvai, să-l măture UCB-ul, să-l care CFR-ul, până în URSS-ul!», a subliniat Cristina Liana Pușcaș.

În ultima parte a manifestărilor a avut loc sfințirea noii Troițe din curtea Biserici ridicată în memoria țăranilor bihoreni executați și deportați în vara anului 1949. Grija pentru amenajarea acesteia a fost asumată de către doamna Viorica Țărau, cu sprijinul financiar al unor urmași ai deportaților din 1949.

Dr. Cristina Liana PUȘCAȘ

